

การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวอัญชลิน ปานทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวอัญชลิน ปานทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

NAMES OF CANALS IN THONBURI BANGKOK

BY

MISS ANCHALIN PANTHONG

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS IN THAI LANGUAGE
DEPARTMENT OF THAI AND EAST ASIAN LANGUAGES AND CULTURES
FACULTY OF LIBERAL ARTS
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2017
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวอัญชลิน ปานทอง

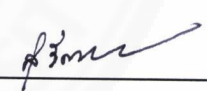
เรื่อง

การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2561

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์อรรพ พชรรักษา)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์ ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวินน์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร.ยุทธพร นาคสุข)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงค์ อดุลยฤทธิกุล)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอัญชลิน ปานทอง
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์อรพัช บวรรักษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	อาจารย์ ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิมิวัฒน์
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง ที่มาของชื่อคลอง และโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง รวมถึงศึกษาสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองดังกล่าว ส่วนข้อมูลชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ นำมาจากเว็บไซต์ของสำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร (<http://www.dds.bangkok.go.th>) และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชื่อคลอง ได้ชื่อคลองที่นำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 475 ชื่อ

ผลการศึกษาพบลักษณะทางภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานครมีดังนี้ 1. ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง พบ 23 ลักษณะ ได้แก่ 1) ภาษาไทย 2) ภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต 3) ภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร 4) ภาษาบาลีสันสกฤต 5) ภาษาไทยประสมกับภาษามอญ 6) ภาษาไทยประสมกับภาษาจีน 7) ภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร 8) ภาษาเขมร 9) ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน 10) ภาษามอญ 11) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ประสมกัน 12) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน 13) ภาษาเขมรประสมกับภาษามอญ 14) ภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน 15) ภาษาจีน 16) ภาษามลายูประสมกับภาษาไทย 17) ภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ประสมกัน 18) ภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู 19) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน 20) ภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต 21) ภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ 22) ภาษาทมิฬ และ 23) ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาใด 2. ที่มาของชื่อคลอง พบ 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับสถานที่ 2) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับบุคคล

3) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับลักษณะของคลอง 4) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับพืชและสัตว์ 5) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับเหตุการณ์ 6) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับอาชีพและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ และ 7) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา และ 3. โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง พบ 3 แบบ ได้แก่ 1) โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ 2) โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ และ 3) โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ

ชื่อคลองที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนสภาพสังคมในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร 5 ประการ คือ 1) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณคลอง โดยเฉพาะวัดในพุทธศาสนา 2) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบุคคล 3) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมทางน้ำ 4) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี และ 5) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์

คำสำคัญ: ชื่อคลอง, ฝั่งธนบุรี, กรุงเทพมหานคร, ภาษากับวัฒนธรรม

Thesis Title	NAMES OF CANALS IN THONBURI BANGKOK
Author	Miss Anchalin Panthong
Degree	Master of Arts in Thai Languages
Major Field/Faculty/University	Department of Thai and East Asian Languages and Cultures Faculty of Liberal Arts Thammasat University
Thesis Advisor	Associate Professor Orapat Borwornraksa
Thesis Co-Advisor	Sittitam Ongwuttivat, Ph.D.
Academic Years	2017

ABSTRACT

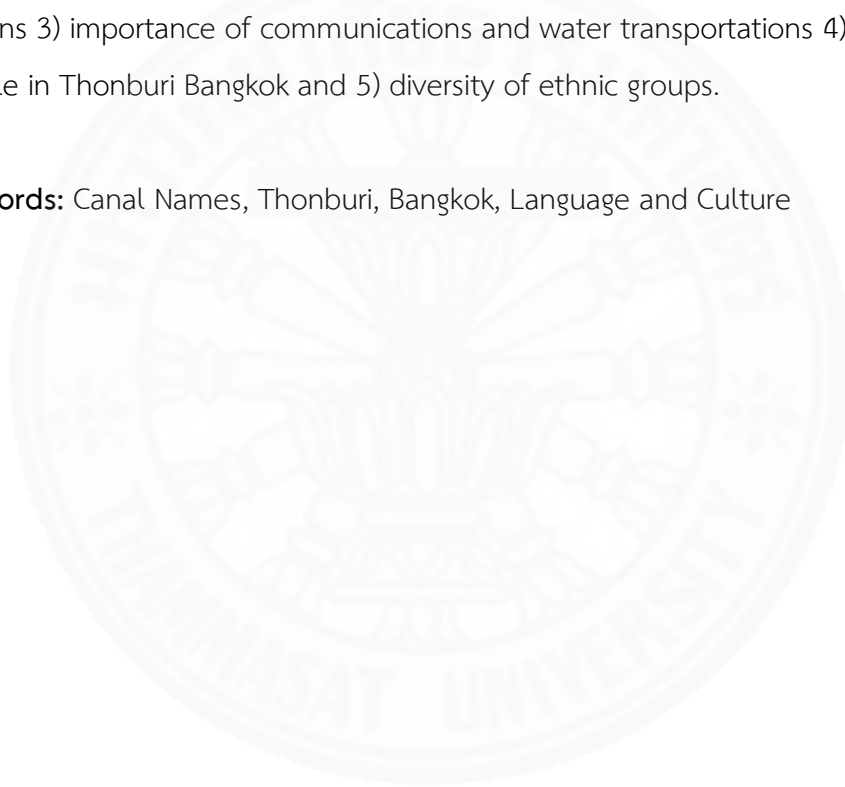
This thesis aimed to study the language characteristics of naming canals in Thonburi Bangkok. Types of language used in canal names, origins of canal names, the language structure of canal names, and social conditions reflected from canal names were analyzed. Data was collected from the website of Department of Drainage and Sewerage Bangkok (<http://www.dds.bangkok.go.th>). Then the data from the website were used to discuss with participants in the local area who knew about canal names during depth interviews. The total number of canal names investigated was 475.

Results showed that there were 23 types of language used in canal names: 1) Thai language 2) Thai plus Pali-Sanskrit language 3) Thai plus Khmer language 4) Pali-Sanskrit language 5) Thai plus Mon language 6) Thai plus Chinese language 7) Pali-Sanskrit plus Khmer language 8) Khmer language 9) Thai plus Pali-Sanskrit plus Khmer language 10) Mon language 11) Thai plus Mon plus Khmer language 12) Thai plus Mon plus Pali-Sanskrit language 13) Khmer plus Mon language 14) Thai plus Mon plus Pali-Sanskrit plus Khmer language 15) Chinese language 16) Melayu plus Thai language 17) Melayu plus Thai plus Mon language 18) Khmer plus Melayu language 19) Thai plus Mon plus Chinese language 20) Mon plus Pali-

Sanskrit language 21) Thai plus Arabic language 22) Tamil language and 23) the language can not be identified. The origins of canal names could be categorized into 7 groups: 1) places 2) persons 3) characteristics of canal 4) plants and animals 5) events 6) careers and things that related to careers and 7) religious beliefs. Next, there were 3 types of the language structure of canal names: 1) one component structure 2) two component structures and 3) three component structures

Finally, there were 5 types of social conditions reflected in naming canal names: 1) importance of places near canals especially Buddhist temples 2) importance of persons 3) importance of communications and water transportations 4) occupation of people in Thonburi Bangkok and 5) diversity of ethnic groups.

Keywords: Canal Names, Thonburi, Bangkok, Language and Culture

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาและความเมตตาของรองศาสตราจารย์ อรพัช บวรรักษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ทั้งสองท่านได้กรุณาสละเวลาเพื่อให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ตลอดจนตรวจวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ ตั้งแต่เริ่มค้นหาหัวข้อวิทยานิพนธ์จนกระทั่งแก้ไขวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ อีกทั้งยังคอยให้กำลังใจตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.ยุทธพร นาคสุข กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณาจารย์โรงเรียนอัมพรไพศาล ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อันเป็นพื้นฐานในการเรียนและการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณประธานและรองประธานสภาวัฒนธรรมของเขต อดีตสมาชิกสภาเขต อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานชุมชน สภาองค์กรชุมชน ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำแขวง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประธานศูนย์เรียนรู้การเกษตร สมาชิกสภาเกษตรกรกรุงเทพมหานคร เกษตรกรอาวุโส นักประชาสัมพันธ์ และกลุ่มอนุรักษ์คูคลองย่านฝั่งธนบุรี ที่กรุณาให้ข้อมูลเกี่ยวกับคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร รวมถึงเจ้าหน้าที่ของเขตที่กรุณาอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้วิจัยในการเก็บข้อมูล

ขอขอบคุณเพื่อน พี่ น้อง ที่มอบความปรารถนาดี ความห่วงใย ให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเสร็จสมบูรณ์ไม่ได้เลยหากขาดการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา จากคุณพ่อและคุณแม่ ท่านทั้งสองเป็นกำลังใจสำคัญในการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ลูกขอกราบขอบพระคุณที่เลี้ยงดูลูกด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ความเข้าใจ และขอกราบขอบพระคุณครอบครัวและญาติทุกท่านที่คอยถามไถ่และเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์เสมอมา

นางสาวอัญชลิน ปานทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย	6
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 ความรู้เกี่ยวกับคลองในจังหวัดกรุงเทพมหานคร	11
2.2 แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์	14
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่	20
2.4 สรุปภาพรวมของวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29

บทที่ 3 ลักษณะทางภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร	31
3.1 ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร	31
3.2 ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร	48
3.3 โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร	68
บทที่ 4 สภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร	91
4.1 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณคลอง	91
4.2 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบุคคล	95
4.3 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการ คมนาคมทางน้ำ	96
4.4 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี	97
4.5 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์	99
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	105
5.1 สรุปผลการวิจัย	105
5.2 ข้อเสนอแนะ	110
รายการอ้างอิง	111
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร	116
ภาคผนวก ข รายชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร	117

ประวัติผู้เขียน

135

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 วิธีวิเคราะห์ห้องค์ประกอบของคำจำพวกการเคลื่อนไหว	16
3.1 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย	31
3.2 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต	32
3.3 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร	33
3.4 ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต	33
3.5 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษามอญ	34
3.6 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาจีน	35
3.7 ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร	36
3.8 ชื่อที่ใช้ภาษาเขมร	36
3.9 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน	37
3.10 ชื่อที่ใช้ภาษามอญ	38
3.11 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ประสมกัน	39
3.12 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน	40
3.13 ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามอญ	40
3.14 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน	41
3.15 ชื่อที่ใช้ภาษาจีน	41
3.16 ชื่อที่ใช้ภาษามลายูประสมกับภาษาไทย	41
3.17 ชื่อที่ใช้ภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ประสมกัน	42
3.18 ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู	42
3.19 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน	42
3.20 ชื่อที่ใช้ภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต	43
3.21 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ	43
3.22 ชื่อที่ใช้ภาษาทมิฬ	43
3.23 ตารางแสดงความถี่และร้อยละของที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง	44
3.24 ชื่อคลองที่มาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถาน	48
3.25 ชื่อคลองที่มาจากย่านหรือบริเวณที่ตั้ง	49
3.26 ชื่อคลองที่มาจากสิ่งปลูกสร้าง	49

3.27	ชื่อคลองที่มาจากทุ่งนาและสวน	50
3.28	ชื่อคลองที่มาจากที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์	51
3.29	ชื่อคลองที่มาจากชื่อของบุคคล	52
3.30	ชื่อคลองที่มาจากบรรดาศักดิ์หรือราชทินนาม	53
3.31	ชื่อคลองที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์	54
3.32	ชื่อคลองที่มาจากนามสกุลของบุคคล	54
3.33	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองแยกและคลองซอย	55
3.34	ชื่อคลองที่เกี่ยวกับขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง	56
3.35	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองเชื่อม	57
3.36	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองขวาง	58
3.37	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองลัด	58
3.38	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตรง	59
3.39	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตัน	60
3.40	ชื่อคลองที่มาจากชื่อพืช	60
3.41	ชื่อคลองที่มาจากชื่อสัตว์	61
3.42	ชื่อคลองที่เกี่ยวกับเหตุการณ์	62
3.43	ชื่อคลองที่เกี่ยวกับอาชีพและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ	63
3.44	ชื่อคลองที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา	63
3.45	ตารางแสดงความถี่และร้อยละของที่มาของชื่อคลอง	64
3.46	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่	69
3.47	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล	70
3.48	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์	71
3.49	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์	71
3.50	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ	72
3.51	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา	72
3.52	คำแสดงขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง	73
3.53	คำแสดงลักษณะขวาง	73
3.54	คำแสดงลักษณะตรง	73
3.55	คำแสดงลักษณะคลองแยกและคลองซอย	74
3.56	โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ	74

3.57	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่	75
3.58	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล	76
3.59	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์	76
3.60	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์	77
3.61	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล	77
3.62	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์	78
3.63	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ	78
3.64	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่	78
3.65	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับความเชื่อทาง ศาสนา	79
3.66	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ + คำบอกคุณสมบัติ	79
3.67	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล + คำบอกคุณสมบัติ	80
3.68	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ + คำบอกคุณสมบัติ	80
3.69	คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่	80
3.70	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง	81
3.71	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์	82
3.72	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำบอกคุณสมบัติ	82
3.73	คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ	82
3.74	โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ	83
3.75	คำศัพท์แสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ + คำ บอกคุณสมบัติ	84
3.76	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ + คำ บอกคุณสมบัติ	84
3.77	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ + คำบอก คุณสมบัติ	85
3.78	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อ เฉพาะเกี่ยวกับสถานที่	85
3.79	คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ + คำบอกคุณสมบัติ	86
3.80	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ + คำ แสดงกิริยาและการกระทำ	86

3.81 คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล	87
3.82 คำแสดงลักษณะของคลอง + คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล	87
3.83 โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ	88
3.84 ตารางแสดงความถี่และร้อยละของโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง	88
4.1 ตารางแสดงความถี่และร้อยละของสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร	101

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 การจัดทำพจนานุกรมเรื่อง “สัตว์”	17
2.2 แสดงการจัดจำแนกประเภทของสัตว์ปีกกลุ่ม “นก”	18

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“คลอง” มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน เพราะคลองเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่ช่วยหล่อเลี้ยงชีวิตของคนในสังคม ทั้งในด้านการอุปโภค บริโภค อีกทั้งยังเป็นเส้นทางการคมนาคมที่สำคัญ ช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้คนที่สัญจรด้วยเรือ เป็นเส้นทางการขนส่งสินค้าหรือผลผลิตต่าง ๆ นอกจากนี้คลองบางคลองยังมีหน้าที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ เพราะทำหน้าที่เสมือนกำแพงธรรมชาติสำคัญที่ใช้ป้องกันข้าศึกก่อนเข้าถึงกำแพงและป้อมพระนคร (ปิยนาค บุนนาค, ดวงพร นพคุณ และ สุวัฒนา ธาดานิติ, 2525, น. 11)

พื้นที่ที่สำคัญและมีคลองจำนวนมากพื้นที่หนึ่งคือจังหวัดกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นบริเวณที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จึงส่งผลให้เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสำคัญไหลผ่านและมีลำคลองแตกสาขามากมายทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและคลองที่ขุดขึ้น จนได้รับสมญาว่า “เวนิสแห่งโลกตะวันออก” จังหวัดกรุงเทพมหานครแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ผัง ได้แก่ พื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เรียกว่า “ฝั่งพระนคร” และพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เรียกว่า “ฝั่งธนบุรี”

ธนบุรีนั้นเป็นพื้นที่ที่มีมาตั้งแต่อดีต มีชื่อเรียกว่า “เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร” ในสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนาเมืองธนบุรีให้เป็นราชธานีของประเทศไทย โดยกรุงธนบุรีในสมัยนั้นมีพื้นที่ครอบคลุมทั้งสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา จึงกล่าวได้ว่ากรุงธนบุรีเป็นเมืองเอกแต่ก็มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางเมือง และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้างพระราชวังอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือฝั่งพระนครในปัจจุบันถือเป็นส่วนหนึ่งของกรุงธนบุรี ซึ่งในสมัยนั้นเป็นเพียงโรงเรือรบของหลวงและมีชุมชนชาวจีนและชาวญวนอาศัยอยู่เท่านั้น ส่วนฝั่งตะวันตกหรือที่ในปัจจุบัน เรียกว่า “ฝั่งธนบุรี” มีประวัติศาสตร์บอกเล่าว่าเป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นชุมชนสำคัญตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมืองธนบุรีมีความสำคัญในฐานะเมืองยุทธศาสตร์หน้าด่านทางตอนใต้ของอยุธยา พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้สร้างและขยายป้อมเมืองที่เมืองธนบุรี เพื่อเป็นการคานอำนาจกับกลุ่มอำนาจการเมืองภายในของอยุธยา ตลอดจนเป็นการป้องกันการรุกรานจากชาวต่างชาติ (วิยะดา ทองมิตร, 2560, น. 18) ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 22 กรุงศรีอยุธยามีการค้าขายทางทะเลเพิ่มมากขึ้นซึ่งเส้นทางของการค้าขายต้องผ่าน

ย่านธนบุรี จึงทำให้เมืองธนบุรีมีความสำคัญกลายเป็นเมืองท่าขนาดใหญ่ มีกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่มากกว่าฝั่งพระนครตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเลือกเมืองธนบุรีเป็นราชธานีของประเทศไทย เนื่องจากเป็นเมืองที่มีชัยภูมิเหมาะสม สามารถเป็นเมืองหน้าด่าน มีป้อมปราการ อีกทั้งยังเป็นเมืองที่สามารถควบคุมเส้นทางเดินเรือเข้าออกได้ (จิราภรณ์ มาตังคະ, สุวรรณิ สันต์ธนะวาณิช, ภัสสร ดั่งสุวรรณ และสุนันทา โชติกเสถียร, 2549, น. 9 - 15) ที่สำคัญยังเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากในบริเวณนั้นแม่น้ำไหลคดเป็นรูปเกือกม้าทำให้กระแสน้ำไหลช้าจึงเกิดการตกตะกอนมากและทับถมกันจนทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเหมาะสมแก่การพักอาศัยรวมถึงการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังที่วิยะดา ทองมิตร (2560, น. 20) ได้กล่าวไว้ว่า

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีสถาปนารุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ของสยามประเทศ เสมือนได้สถาปนาเมืองหลวงท่ามกลางสวนผลไม้ที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของประเทศ ด้วยลักษณะของพื้นที่ ท่าเลที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากทะเล และการไหลของแม่น้ำเจ้าพระยาล้วนมีความสัมพันธ์กัน . . . ชาวบ้านเรียก น้ำล็กจืดล็กเค็ม ดินที่เกิดจากน้ำล็กจืดล็กเค็มจึงมีธาตุอาหารที่เหมาะสมแก่การปลูกผลหมากรากไม้ที่ไหวรสชาติดี . . .

นอกจากนี้ธนบุรียังเป็นเมืองที่มีชุมชนและศิลปวัฒนธรรมอยู่มาก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงฟื้นฟูเศรษฐกิจจนทำให้เมืองธนบุรีถือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในสมัยนั้น และเมื่อครั้งย้ายราชธานีมายังกรุงรัตนโกสินทร์ ธนบุรีก็ยังคงเป็นถิ่นฐานบ้านเรือนของบรรดาเจ้านายและขุนนางจำนวนมาก

ในปัจจุบันฝั่งธนบุรียังคงสภาพความเป็น “เมืองแห่งลำน้ำคูคลอง” กล่าวคือบ้านเรือนของประชาชนบางส่วนยังคงอยู่ตามลำคลอง ใช้ลำน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม นอกจากนี้พื้นที่ในฝั่งธนบุรีบางส่วนเป็นพื้นที่สวนต้องใช้น้ำจากคลองเพื่อการเพาะปลูก จึงทำให้แม่น้ำลำคลองหลายสายคงอยู่ในสภาพดี พื้นที่ทางสังคมของประชาชนในฝั่งธนบุรีเป็นการตั้งถิ่นฐานตามริมน้ำ ดังที่เรียกกันว่า “บาง” ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพคือมีบ้านเรือนตั้งอยู่ตามริมคลองที่มาบรรจบกับลำน้ำใหญ่ บริเวณปากคลองจะเป็นชุมชน มีวัด ศาลเจ้า หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนหลากหลายชาติพันธุ์ มีตลาดและร้านค้าสำหรับคนในท้องถิ่น (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2560, น. 8) จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าธนบุรีมีความสำคัญต่อประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือในอดีตที่พื้นที่ฝั่งธนบุรีเคยเป็นเมืองท่า เมืองหน้าด่าน รวมถึงการเป็นเขตเกษตรกรรม จึงทำให้ฝั่งธนบุรีเป็นพื้นที่ที่มีคลองเป็นจำนวนมาก

เมื่อคลองเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยและมีอยู่จำนวนมาก คลองจึงจำเป็นต้องมีชื่อเรียก ซึ่งนอกจากจะมีชื่อเพื่อใช้เรียกขานและจำแนกคลองต่าง ๆ ออกจากกันแล้ว ชื่อคลองยังสะท้อนให้เห็นประวัติ ความเป็นมา และวิถีชีวิตของคนที่อยู่บริเวณคลองนั้น ๆ ดังที่ ไพฑูรย์ ปิยะปกรณ์ (2537, น. 50) ได้กล่าวถึงนามเรียกสถานที่ไว้ว่า นามเรียกสถานที่สามารถใช้เรียกบ่งบอกสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างเจาะจง การตั้งนามเรียกสถานที่ในท้องถิ่นต่าง ๆ คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ จะตั้งขึ้นตามความนึกคิดของตนซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคลองมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนและสังคมฝั่งธนบุรีมาก ดังนั้นชื่อคลองจึงเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ รวมถึงสะท้อนให้เห็นลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ประกอบกับการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าลักษณะการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความหลากหลายและน่าสนใจ อาทิ ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อบุคคล เช่น คลองลุงหน่าง คลองครูสม คลองยายจำปี ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อพืชพรรณ เช่น คลองบัว คลองต้นไทร คลองโพธิ์ ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อสัตว์ เช่น คลองควาย คลองลิง คลองค่างควาว ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อสถานที่ เช่น คลองหลังค่ายลูกเสือ คลองบางไผ่ คลองวัดสิงห์ ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น คลองศาลเจ้าแม่ทับทิม คลองหลวงพ่อบ้านแหลม เป็นต้น และยังสังเกตได้ว่าชื่อคลองมีโครงสร้างทางภาษาหลายลักษณะทั้งแบบองค์ประกอบเดียวและหลายองค์ประกอบ นอกจากนี้ชื่อคลองยังสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมหลายประการ เช่น สภาพสังคมที่บุคคลยกย่องและนับถือความอาวุโส เป็นต้น

นอกจากนี้จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่พบว่ามีการวิจัยหลายประเภท อาทิ งานวิจัยที่ศึกษาชื่อหมู่บ้าน เช่น งานวิจัยเรื่อง “ชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย: กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร” ของ สุจริตลักษณ์ ติฬุดง (2547) พบว่า โครงสร้างทางภาษาศาสตร์ของชื่อหมู่บ้านทั้ง 8 จังหวัด มีลักษณะสำคัญคือเป็นคำพยางค์เดียวซึ่งตรงกับโครงสร้างคำในภาษาไทย ส่วนชื่อหมู่บ้านที่ประกอบไปด้วยคำสองคำขึ้นไป มีโครงสร้างการเรียงคำเหมือนไวยากรณ์ระดับคำในภาษาไทย งานวิจัยเรื่อง “ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน” ของ โอลฬาร รัตนภักดี และ วิมลศิริ กลิ่นบุบผา (2550) พบว่า คุณค่าของภูมินามหมู่บ้านสะท้อนให้เห็นลักษณะทางกายภาพ รวมถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรม 8 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ ด้านพรรณพืชพรรณสัตว์ ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านตำนานและนิทานพื้นบ้าน ด้านวิถีชีวิต ด้านความเชื่อและค่านิยม ด้านลักษณะทางการปกครอง และลักษณะด้านอื่น ๆ ของหมู่บ้าน งานวิจัยที่ศึกษาชื่อถนน เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง “การตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร” ของ ปณิตา จิตมุง (2554) พบว่า ที่มาและ

ความหมายของชื่อถนนในกรุงเทพมหานครมี 6 ประเภท ได้แก่ จากสถานที่หรือสภาพแวดล้อม จากชื่อ นามสกุล ราชทินนาม หรือตำแหน่งของบุคคลสำคัญ จากความเชื่อและค่านิยมเรื่องความเป็นสิริมงคล จากเหตุการณ์สำคัญ จากลักษณะของคนในชุมชนที่ถนนตัดผ่าน และจากสิ่งของเครื่องใช้ งานวิจัยที่ศึกษาชื่อวัด เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง “การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร” ของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) พบว่า ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อวัดในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ภาษาไทย, ภาษาบาลี – สันสกฤต, ภาษาไทย + ภาษาบาลี – สันสกฤต, ภาษาเขมรและภาษาจีน และภาษาไทย + ภาษาเขมร โดยชื่อพื้นบ้านนิยมใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อมากที่สุด ส่วนชื่อราชการนิยมใช้ภาษาบาลี – สันสกฤต มากที่สุด งานวิจัยที่ศึกษาชื่อคลอง เช่น งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” ของ พรรณศิริ แจ่มอรุณ วุฒิพงษ์ ทองก้อน และ กชพร ขวัญทอง (2557) พบว่า ความเป็นมาของชื่อคลองและหมู่บ้านริมคลอง จำแนกตามความหมายได้ 10 ประเภท ได้แก่ การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ การตั้งชื่อตามพืชพันธุ์ไม้และลักษณะที่เกี่ยวข้อง การตั้งชื่อตามบุคคลและลักษณะอาการของคน การตั้งชื่อตามความเชื่อหรือตำนาน การตั้งชื่อตามสถานที่ก่อสร้างที่มีอยู่เดิม การตั้งชื่อตามเครื่องใช้ไม้สอย การตั้งชื่อตามขนาดหรือทิศทางของคลอง การตั้งชื่อตามกริยาการกระทำหรือเหตุการณ์ การตั้งชื่อตามอาหาร และการตั้งชื่อตามสัตว์และลักษณะอาการของสัตว์

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับชื่อสถานที่ข้างต้น รวมไปถึงความสำคัญของคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีที่มีต่อสังคมไทยดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะการตั้งชื่อคลอง โดยเฉพาะในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยมีคำถามวิจัยว่าการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีที่มาจากอะไร ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อมีลักษณะอย่างไร รวมถึงชื่อคลองดังกล่าวสะท้อนสภาพสังคมในทางใด ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้นอกจากจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานครมากยิ่งขึ้นแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 1.2.2 เพื่อศึกษาที่มาของชื่อคลองและโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 1.2.3 เพื่อศึกษาสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 ชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีที่มาจากชื่อของบุคคล

1.3.2 โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นแบบ 2 องค์ประกอบ

1.3.3 ชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมที่บุคคลยกย่องและนับถือความอาวุโส

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยเขตการปกครองทั้งหมด 15 เขต ได้แก่ เขตภาษีเจริญ เขตบางขุนเทียน เขตบางแค เขตบางบอน เขตทุ่งครุ เขตหนองแขม เขตราชพฤกษ์บวรณะ เขตตลิ่งชัน เขตจอมทอง เขตธนบุรี เขตบางกอกน้อย เขตคลองสาน เขตบางพลัด เขตบางกอกใหญ่ และเขตทวีวัฒนา

1.4.2 ข้อมูลชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ นำมาจากเว็บไซต์ของสำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร (<http://www.dds.bangkok.go.th>) ซึ่งมีชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 649 คลอง แต่ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะชื่อคลองที่สามารถหาข้อมูลที่มาของชื่อคลองจากการสัมภาษณ์จากผู้รู้ได้ ได้แก่ ประธานและรองประธานสภาวัฒนธรรมของเขต อดีตสมาชิกสภาเขต อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานชุมชน สภาองค์กรชุมชน นักประชาสัมพันธ์ ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำแขวง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประธานศูนย์เรียนรู้การเกษตร สมาชิกสภาเกษตรกรกรุงเทพมหานคร เกษตรกรอาวุโส และกลุ่มอนุรักษ์คูคลองย่านฝั่งธนบุรี ตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2559 ถึง วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2559 รวมระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ได้ชื่อคลองที่นำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 475 ชื่อ

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 องค์ประกอบ หมายถึง ส่วนประกอบของชื่อคลองซึ่งจำแนกตามที่มาของชื่อคลองที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้

1.5.2 คำแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง คำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงถึงสถานที่ บุคคลพืชและสัตว์ เหตุการณ์ อาชีพ และความเชื่อทางศาสนา

1.5.3 คำแสดงลักษณะของคลอง หมายถึง คำที่มีความหมายทำให้ทราบลักษณะของคลอง รวมถึงคำที่แสดงลำดับและขนาดของคลอง

1.5.4 คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ หมายถึง คำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศทางกายภาพบริเวณคลอง

1.5.5 คำบอกตำแหน่ง หมายถึง คำที่มีความหมายแสดงการไหลผ่านของคลอง รวมถึงแสดงตำแหน่งของคลองสายต่าง ๆ โดยมีจุดอ้างอิงที่ชัดเจน

1.5.6 คำบอกคุณสมบัติ หมายถึง คำที่มีความหมายแสดงคุณสมบัติของคลองในด้านต่าง ๆ เช่น ทิศทางของคลอง

1.5.7 คำแสดงกิริยาและการกระทำ หมายถึง คำที่มีความหมายแสดงกิริยาหรือการกระทำของค่านามหลักที่ปรากฏในชื่อคลอง

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1.6.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อสถานที่ และคลองในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จากหนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย

1.6.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.6.2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร จากเว็บไซต์ของสำนักการระบายน้ำ จังหวัดกรุงเทพมหานคร (<http://www.dds.bangkok.go.th>) จำนวน 649 คลอง

1.6.2.2 ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่มาของชื่อคลอง โดยนำข้อมูลชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่เก็บรวบรวมจากเว็บไซต์ <http://www.dds.bangkok.go.th> ไปสัมภาษณ์ผู้รู้ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

(1) ขอนหนังสือเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(2) ติดต่อสำนักงานเขตต่าง ๆ ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อขอรายชื่อผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่มาของชื่อคลองได้ และสัมภาษณ์ผู้รู้ตามทีสำนักงานเขตแนะนำ ได้แก่ ประธานและรองประธานสภาวัฒนธรรมของเขต อดีตสมาชิกสภาเขต อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน ประธานชุมชน สภามงคลชุมชน นักประชาสัมพันธ์ ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำแขวง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประธานศูนย์เรียนรู้การเกษตร สมาชิกสภาเกษตรกรกรุงเทพมหานคร เกษตรกรอาวุโส และกลุ่มอนุรักษ์คูคลอง ย่านฝั่งธนบุรี

ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้แนะนำตัวและบอกวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ รวมถึงขออนุญาตบันทึกเสียงและถ่ายรูปด้วยโทรศัพท์มือถือยี่ห้อไอโฟน รุ่น 5 เอส และสัมภาษณ์ข้อมูลที่มาของชื่อคลองรวมถึงข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคลองตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้จนได้ข้อมูลครบถ้วน

1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.6.3.1 การนับชื่อคลอง ผู้วิจัยจะนำชื่อคลองทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาพิจารณาเพื่อนับจำนวนชื่อคลอง หากพบคลองที่มีชื่อซ้ำกัน ผู้วิจัยจะพิจารณาพื้นที่ของคลองไหลผ่านของคลอง หากเป็นคลองสายเดียวกันแต่ไหลผ่านหลายเขตจะถือว่าเป็น 1 คลอง เช่น คลองบางมด ที่ไหลผ่านเขตจอมทอง และเขตบางขุนเทียน ส่วนคลองที่มีชื่อเดียวกันแต่อยู่ต่างพื้นที่กัน จะนับว่าเป็น 2 คลอง เช่น คลองขวางในเขตภาษีเจริญ เป็นคลองที่ไหลผ่านบริเวณแขวงคลองขวาง จึงเรียกชื่อคลองตามชื่อแขวงดังกล่าว ส่วนคลองขวางในเขตบางกอกน้อย เป็นการเรียกชื่อคลองตามการขุดคลองที่มีลักษณะขวางคลองหลัก ซึ่งที่มาของชื่อคลองที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าทั้ง 2 คลอง ไม่เชื่อมกันและเป็นคลองคนละสาย ดังนั้นที่มาของชื่อคลองจึงอาจแตกต่างกัน จากการพิจารณาตามเกณฑ์ดังกล่าวมีชื่อคลองที่ใช้ในงานวิจัย ทั้งหมด 475 ชื่อ

1.6.3.2 วิเคราะห์ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง ที่มาของชื่อคลอง และโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในระดับคำและมีเกณฑ์การพิจารณาข้อมูล ดังนี้

(1) ชื่อคลองที่มีข้อความอยู่ในวงเล็บต่อท้าย จะศึกษาเฉพาะชื่อที่ปรากฏเป็นชื่อแรก ไม่ศึกษาข้อความที่ปรากฏในวงเล็บ ตามข้อมูลที่เป็นทางการของสำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร เช่น คลองบางตาล (ทิวพัฒนา) ศึกษาเฉพาะ “คลองบางตาล” คลองข้างวัดอนงคาราม (คลองตลาดสมเด็จพระเจ้า) ศึกษาเฉพาะ “คลองข้างวัดอนงคาราม”

(2) วิเคราะห์ชื่อที่ปรากฏหลังคำว่า “คลอง” ที่ปรากฏในตำแหน่งแรก เช่น คลองข้างวัดบางปะกอก วิเคราะห์คำว่า “ข้างวัดบางปะกอก” คลองซึกพระ วิเคราะห์คำว่า “ซึกพระ” คลองนา วิเคราะห์คำว่า “นา” เพราะคำว่า “คลอง” ในตำแหน่งแรก เป็นสามัญนามที่หมายถึง คลองทุกคลองจึงไม่นำมาวิเคราะห์ ส่วนคำว่า “คลอง” ที่ปรากฏในตำแหน่งถัดมา เช่น “คลองลัด คลองสวนอ้อย” ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ด้วย

(3) ชื่อคลองที่มีคำเรียกญาติประกอบกับชื่อคน เช่น “คลองปู่ชื่น” “คลองยายเพียร” หรือ “คลองลุงหน่าง” ผู้วิจัยจะถือว่าคำเรียกญาติและชื่อคน เป็นคำ 1 คำ

(4) ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยชื่อสถานที่ตามด้วยชื่อเฉพาะของสถานที่นั้น เช่น “คลองวัดสิงห์” “คลองซอยตากสิน 18” ผู้วิจัยจะถือว่า “วัดสิงห์” และ “ซอยตากสิน 18” เป็นคำ 1 คำ

(5) ชื่อคลองที่เป็นชื่อเดียวกับชื่อเขต ผู้วิจัยจะจำแนกกลุ่มที่มาตาม คำสัมภาษณ์ของผู้รู้ เช่น คลองบางบอน ที่อยู่ในเขตบางบอน มีที่มาจากชื่อพืชที่ขึ้นอยู่ตามบริเวณ คลองจำนวนมาก คลองบางช้าง ที่อยู่ในเขตทุ่งครุ มีที่มาจากถิ่นที่อยู่เดิมของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณ คลองซึ่งย้ายมาจากตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

1.6.3.3 วิเคราะห์ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร โดยอ้างอิงจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ตำราคำยืม ในภาษาไทย (ท.321) ของ พนมพร นิรัญทวี (2545) และการสัมภาษณ์จากผู้รู้

1.6.3.4 วิเคราะห์ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร ด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดกลุ่ม โดยใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

1.6.3.5 วิเคราะห์โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษาโดยการจำแนกองค์ประกอบตามข้อมูลที่มาของ ชื่อคลองที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้

ตัวอย่างการวิเคราะห์โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง

1. คลอง ยายจำปี

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าเป็น 1 องค์ประกอบ คือ คำแสดงชื่อเฉพาะ

ชื่อคลอง “ยายจำปี” เรียกตามชื่อของผู้ที่มีบ้านพักอยู่บริเวณปากคลองและเป็นที่ยึดัก ของบุคคลทั่วไป

2. คลอง ตรง

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าเป็น 1 องค์ประกอบ คือ คำแสดงลักษณะของคลอง

ชื่อคลอง “ตรง” เรียกตามลักษณะของคลองซึ่งมีความตรง

3. คลอง หน้าวัดหนัง

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าเป็น 2 องค์ประกอบ คือ คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ
ชื่อคลอง “หน้าวัดหนัง” เรียกตามชื่อของวัดและคลองนี้ไหลผ่านบริเวณหน้าวัดดังกล่าว

4. คลอง บางบอน

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าเป็น 2 องค์ประกอบ คือ คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดง
ชื่อเฉพาะ

ชื่อคลอง “บางบอน” เรียกตามชื่อของพืชซึ่งขึ้นอยู่บริเวณคลองจำนวนมาก

5. คลอง บางลำเจียกน้อย

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าเป็น 3 องค์ประกอบ คือ คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดง
ชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง “บางลำเจียกน้อย” เรียกตามชื่อของพืชซึ่งขึ้นอยู่บริเวณคลองจำนวนมาก
และเป็นคลองที่มีขนาดเล็ก

6. คลอง หลังหมู่บ้านศุภาลัย 2

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ว่าเป็น 3 องค์ประกอบ คือ คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ +
คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง “หลังหมู่บ้านศุภาลัย 2” เรียกตามชื่อของหมู่บ้าน และคลองนี้เป็นคลองลำดับ
ที่ 2 ซึ่งไหลผ่านบริเวณหลังหมู่บ้านดังกล่าว

1.6.3.6 วิเคราะห์สภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด
กรุงเทพมหานคร โดยวิเคราะห์จากที่มาของชื่อคลองเป็นสำคัญ รวมไปถึงการนำแนวคิดที่นักสังคม
วิทยาและมนุษยวิทยาศึกษาไว้มาประกอบการอธิบาย

1.6.4 เรียบเรียงและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหา 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง
2) ที่มาของชื่อคลอง 3) โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง และ 4) สภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลอง

1.6.5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้เห็นลักษณะภาษา ที่มา และโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่
ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

1.7.2 ทำให้ทราบสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด
กรุงเทพมหานคร

1.7.3 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ด้านการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ และด้านการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาความรู้เกี่ยวกับคลองในจังหวัดกรุงเทพมหานคร แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ และงานวิจัยเกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

2.1 ความรู้เกี่ยวกับคลองในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

ปิยนาค บุนนาค และคณะ (2525) ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของคลองในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่สมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ไว้ในงานวิจัยเรื่อง “คลองในกรุงเทพฯ : ความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อกรุงเทพฯ ในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325 – 2525)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงนโยบายการขุดคลองในรอบ 200 ปี ของการตั้งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีของไทย และเปรียบเทียบนโยบายของพระมหากษัตริย์และรัฐบาลแต่ละสมัย

ผลการศึกษาพบว่าคลองในกรุงเทพมหานครและบริเวณใกล้เคียงก่อนสมัยรัตนโกสินทร์มีความสำคัญต่อประเทศไทย เนื่องจากในสมัยนั้นมีการใช้คลองเป็นเส้นทางการคมนาคม เป็นเส้นทางค้าขายสิ่งอุปโภค บริโภค และใช้เพื่อเป็นปราการชั้นแรกในการป้องกันบ้านเมือง โดยปรากฏทั้งคลองตามธรรมชาติและคลองขุด ซึ่งคลองตามธรรมชาติเป็นทางน้ำสาขาของแม่น้ำสายต่าง ๆ ส่วนคลองขุดเกิดขึ้นเนื่องจากคลองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติมีไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ทั้งนี้คลองขุดปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา ส่วนใหญ่เป็นคลองที่ขุดขึ้นตามพระราชบัญชาของพระมหากษัตริย์ ซึ่งทรงมีพระราชอำนาจสูงสุดตามการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในสมัยดังกล่าวแบ่งคลองขุดได้เป็น 3 ประเภท คือคลองรอบเมืองหรือคลองคูเมือง คลองลัด และคลองเชื่อมระหว่างแม่น้ำ แสดงให้เห็นว่าแม้ในสมัยอดีตที่กรุงเทพมหานครยังไม่ได้เป็นเมืองหลวงของประเทศไทย แต่ก็ได้รับการพัฒนาและดูแลจากพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยาและสมัยธนบุรี

ในสมัยรัตนโกสินทร์การทำสนธิสัญญาเบาริงมีผลกระทบต่อการขุดคลองในกรุงเทพมหานครค่อนข้างมาก กล่าวคือก่อนการทำสนธิสัญญาเบาริง (พ.ศ. 2325 – 2398) ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงตอนต้นรัชกาลที่ 4 พระมหากษัตริย์และรัฐบาลแต่ละสมัยให้ความสำคัญกับการขุดคลองและดูแลรักษาคลอง โดยช่วงก่อนการทำสนธิสัญญาเบาริงยังคงมีวัตถุประสงค์ในการขุดคลองเพื่อการคมนาคมและยุทธศาสตร์ของประเทศ ต่อมาภายหลังจากการทำสนธิสัญญาเบาริงจนถึง

สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2398 – 2453) ซึ่งเป็นช่วงที่คลองได้รับความสนใจและได้รับการทำนุบำรุงจากรัฐบาลเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการขุดคลองใหม่และซ่อมคลองเก่าจำนวนมาก โดยนอกจากการขุดคลองเพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมและเพื่อป้องกันบ้านเมืองจากการรุกรานของข้าศึกศัตรูแล้ว ในสมัยนี้ยังมีการขุดคลองเพื่อส่งน้ำไปยังพื้นที่เพาะปลูกข้าวที่ขยายขึ้น อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อกำหนดในสนธิสัญญาเบาริงที่ระบุว่าประเทศไทยสามารถส่งข้าวเป็นสินค้าออกนอกประเทศได้ และข้าวเป็นที่ต้องการของตลาดโลกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้เริ่มมาบ้างแล้วในสมัยรัชกาลที่ 4 แต่มีการดำเนินการอย่างจริงจังในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้การขุดและการซ่อมคลองยังแตกต่างจากสมัยอดีตหลายด้าน กล่าวคือมีการนำเทคโนโลยีและวิทยาการของตะวันตกเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการขุดคลองและยังได้เริ่มให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการขุดคลองซึ่งมีผลตอบแทนเป็นการได้รับกรรมสิทธิ์ที่ดินริมฝั่งคลอง และที่สำคัญในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการริเริ่มระบบคลองประปา และมีนโยบายต่าง ๆ เพื่อเป็นการบำรุงรักษาคลอง ทั้งมีการตั้งกรมคลอง ตลอดจนมีการออกกฎหมายเพื่อรักษาและทำนุบำรุงคลองเช่นเดียวกับสมัยรัชกาลที่ 4 แต่ข้อพิจารณาที่มีความสำคัญคือ ถึงแม้ในสมัยรัชกาลที่ 5 จะมีการวางรากฐานและการพัฒนาการคมนาคมทางบก แต่ก็ไม่ได้ละเลยความสำคัญของคลองแต่อย่างใด

ใน พ.ศ. 2453 – 2468 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6 นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับคลองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการขุดคลองในเขตกรุงเทพมหานครเพิ่มเติมอีก มีเพียงการขุดซ่อมคลองเดิมที่ตื้นเขิน และการจัดทำโครงการที่จะทำการทดน้ำและขุดคลองระบายน้ำเพื่อผลประโยชน์ทางการเกษตร แสดงให้เห็นว่าในสมัยดังกล่าวเน้นแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับคลองมากกว่าการขุดคลองเพิ่ม ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่ารัฐบาลเน้นนโยบายการพัฒนาถนนเป็นส่วนใหญ่ ต่อเนื่องมาจนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 7 ก็ยังมีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือไม่มีการขุดคลองเพิ่มเติม นอกจากนี้ในสมัยรัชกาลที่ 7 ในกรุงเทพมหานครคงเหลือเพียงคลองที่มีความสำคัญเท่านั้น ส่วนคลองเล็ก ๆ ก็ถูกถมและแปรเปลี่ยนสภาพไป ขณะเดียวกันถนนก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในการคมนาคมของสมัยนั้น อย่างไรก็ตามยังคงมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติรักษาคลองที่เคยออกมาในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อใช้คุ้มครองคลองที่ยังคงเหลืออยู่

เมื่อมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา การพัฒนากรุงเทพมหานครมีการถมคลองเพื่อสร้างถนนหลายสายแล้ววางท่อระบายน้ำลงไปแทนคลอง และบางคลองที่เคยมีความสำคัญในการสัญจรทางน้ำก็แปรสภาพเป็นเสมือนท่อระบายน้ำ การพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวส่งผลให้ระบบถนนเป็นระบบการคมนาคมขนส่งที่มีความสำคัญที่สุด นอกจากนี้ยังทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีความเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านประชากร การคมนาคม และการขยายของตัวเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของ

กรุงเทพมหานครยังก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา รวมไปถึงปัญหาเกี่ยวกับคลองด้วย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการระบายน้ำ การกำจัดน้ำเสีย ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาการขุดลอกคลอง เนื่องจากเมื่อมีการถมคลองทำให้การระบายน้ำออกจากกรุงเทพมหานครไม่คล่องตัวเหมือนที่ผ่านมา จึงเกิดปัญหาน้ำท่วมเพราะระบายน้ำไม่ทันอยู่เสมอ ดังนั้นการวางแผนเพื่อรองรับความเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครควรจะพิจารณาถึงการวางแผนการปรับปรุงคลองต่าง ๆ ควบคู่กันไปกับการขยายถนนและผังเมืองด้วย เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ต่ำ หากเกิดปัญหาจากการระบายน้ำดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมาก

ส่วนความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคลองในกรุงเทพมหานครนั้น ส.พลายน้อย (2544) ได้เขียนหนังสือสารคดีเกี่ยวกับวิถีชีวิตคนไทยสมัยโบราณ มีเนื้อหาบอกเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณริมคลอง อยู่ในเรือ หรืออยู่ในแพ ซึ่งคลองถือเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนในสมัยนั้นมาก มีการกล่าวถึงการค้าขายสินค้าในอดีตที่ขายตามคลองเรียกว่า “ตลาดเรือตลาดน้ำ” กล่าวคือเป็นตลาดที่ผู้ขายนำสินค้ามาวางขายในเรือ อาจจอดเรือขายรวมกันในตลาดหรือนำเรือล่องขายไปตามบ้าน นอกจากนี้ยังกล่าวถึงคลองในกรุงเทพมหานคร ทั้งในฐานะที่กรุงเทพมหานครมีสมญาว่า “เวนิสตะวันออก” เนื่องจากเป็นเมืองที่มีคลองจำนวนมาก และมีการสัญจรทางน้ำ มีเรือแจวขวกไขว่เหมือนที่เมืองเวนิส ประเทศอิตาลี และมีประวัติความเป็นมาของคลอง ในเขตคลองสาน เขตสาทร และเขตบางกะปิ ซึ่งถือเป็นประวัติของคลองที่มีมาแต่โบราณอย่างแท้จริง ดังนั้นบางคลองที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้อาจไม่ปรากฏในปัจจุบันแล้ว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 ส.พลายน้อย ได้รวบรวมประวัติและที่มาของชื่อแม่น้ำลำคลองสายต่าง ๆ โดยกล่าวถึงกำเนิดของแม่น้ำลำคลอง ประวัติความเป็นมา และที่มาของชื่อแม่น้ำลำคลองสายสำคัญทั้งที่อยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่ถูกถมแปรสภาพไปแล้ว มีการอธิบายบริเวณที่ตั้งของแม่น้ำและลำคลองแต่ละสายโดยสังเขปและอธิบายประวัติของแม่น้ำลำคลองซึ่งสามารถเชื่อมโยงไปถึงที่มาของชื่อแม่น้ำลำคลองได้ หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับคลองจำนวนมาก เนื่องจากเป็นหนังสือที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้เรื่องคลองโดยตรง

นอกจากนี้สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร (2554) ได้รวบรวมข้อมูลที่มาของชื่อสถานที่สำคัญในกรุงเทพมหานครทั้งพื้นที่ 50 เขต โดยหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงที่มาของชื่อสถานที่สำคัญในกรุงเทพมหานคร รวมถึงประวัติของแต่ละสถานที่โดยสังเขปตามที่มีหลักฐานปรากฏ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ให้แก่ประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร และผู้สนใจทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและความเข้าใจกรุงเทพมหานครอย่างรอบด้าน ข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือ ได้แก่ ประวัติ และที่มาของชื่อสถานที่สำคัญในกรุงเทพมหานคร เช่น คลอง

สะพาน วัด ถนน เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคลองนั้นเนื้อหาได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของคลองแต่ละคลอง เรียงข้อมูลตามพื้นที่เขต 50 เขต ในกรุงเทพมหานคร และคันสนีย์ วีระศิลป์ชัย (2546) ได้รวบรวมประวัติและที่มาของชื่อสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร โดยผู้เขียนได้รวบรวมทั้งประวัติและที่มาของชื่อถนน ชื่อวัด ชื่อสะพาน ชื่อคลอง ชื่อโรงพยาบาล และชื่อสถานที่สำคัญอื่น ๆ ในกรุงเทพมหานคร ชื่อคลองที่ผู้เขียนได้รวบรวมไว้ ได้แก่ คลองแสนแสบ คลองคูเมืองเดิม คลองรอบกรุง คลองภาษีเจริญ คลองหลอด คลองผดุงกรุงเกษม คลองรังสิต คลองประปา คลองสาทร และคลองมหานาค ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงประวัติของคลองแต่ละสาย รวมถึงได้อธิบายที่มาของชื่อคลองที่กล่าวมาข้างต้นด้วย

2.2 แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ กัญทิมา รักรวงษ์วาน มนสิการ เสงสุวรรณ และ สิริวิมล ศุภกรศร (2555) ได้กล่าวถึงอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ว่าเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในตอนกลางของทศวรรษที่ 1950 ในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากนักวิชาการทางมานุษยวิทยากลุ่มหนึ่งมีแนวคิดว่ารูปร่างภาษาหรือคำในภาษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้สามารถศึกษาวิเคราะห์ระบบความคิดของมนุษย์ได้ เดิมแนวคิดนี้มีชื่อเรียกว่าชาติพันธุ์ศาสตร์ (ethnoscience) และต่อมามีผู้ให้คำนิยามแนวคิดดังกล่าวว่า มานุษยวิทยาปริชาน (cognitive anthropology) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) ซึ่งถือเป็นคำที่สื่อความหมายของวิธีการใช้ได้เหมาะสมที่สุด กล่าวคือ “อรรถศาสตร์” หมายถึง การศึกษาความหมาย และ “ชาติพันธุ์” สื่อความหมายถึงกลุ่มคนและวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ไว้ว่าเป็นศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าถึงระบบปริชานของกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือเป็นการเข้าถึงระบบความรู้ ความคิด มโนทัศน์ จากการวิเคราะห์ความหมายของคำในภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ เพราะภาษาถือเป็นตัวแทนของสิ่งสำคัญ 2 สิ่งของโลกมนุษย์ คือ มโนทัศน์ (concept) และสรรพสิ่ง (thing) มนุษย์จัดสรรพสิ่งในโลกทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมเป็น ประเภท (category) และกล่าวได้ว่าคำศัพท์ในภาษาเป็นตัวแทนมโนทัศน์ของมนุษย์ ซึ่งการศึกษาคำศัพท์ทำให้สามารถค้นหาระบบมโนทัศน์ของมนุษย์ในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้ โดยมนุษย์สร้างองค์ความรู้ด้วยการรวมมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เรียกว่า ระบบปริชาน (cognitive system) ทั้งนี้การศึกษาเพื่อให้เข้าถึงระบบปริชานจะต้องใช้หลักการในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ มีหลักสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. คำในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ ดังนั้นการวิเคราะห์คำจะทำให้เห็นและเข้าใจมโนทัศน์ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจระบบความรู้ ความคิด และวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
2. ข้อมูลที่นำมาใช้วิเคราะห์ต้องได้มาอย่างธรรมชาติ และเป็นวัตถุวิสัย
3. เน้นการวิเคราะห์ความหมายของคำ
4. ผู้วิเคราะห์ต้องใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ และสามารถตรวจสอบได้
5. เป้าหมายของการวิเคราะห์ คือการตีแผ่ระบบความรู้จากมุมมองของชาวบ้าน ไม่ใช่จากมุมมองของผู้วิเคราะห์

การศึกษาตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ มีวิธีการศึกษาและการวิเคราะห์ที่เป็นไปตามหลักการสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้นหลายวิธี ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมาก นอกจากนี้ยังมีวิธีอื่น ๆ ได้แก่ การจัดจำแนกประเภท (categorization) การเขียนกฎทั่วๆไป (generalization rule) การวิเคราะห์เอติก (etic) และ อีมิก (emic) มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis)

Eugene Nida (Nida, 1979, p. 32 – 34 อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2555, น. 49 - 50) ได้เสนอหลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความหมายประจำคำ (denotation) คือต้องระบุลักษณะที่จำเป็นและเพียงพอที่จะแยกความหมายของคำหนึ่งออกจากคำอื่น ๆ ที่อยู่ในแวดวงทางความหมายเดียวกัน รวมถึงต้องรู้ว่าคำที่นำมาวิเคราะห์สัมพันธ์กับคำอื่นอย่างไร เพื่อทำความเข้าใจความหมายของคำนั้น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยแต่ละคำเมื่อเปรียบเทียบกับแล้วจะมีความหมายแตกต่างกันอย่างเป็นระบบและมีนัยสำคัญ

การวิเคราะห์องค์ประกอบตามแนวคิดข้างต้น ทำได้โดยการนำคำมาแจกแจงความหมายย่อย หรือที่เรียกว่าอรรถลักษณะ (semantic feature) หรือองค์ประกอบทางความหมาย (semantic component) ทั้งนี้ Nida (Nida, 1975, p. 112 อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2555, น. 49 - 51) ได้แสดงวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบของคำจำพวกการเคลื่อนไหว เช่น walk, run, hop, skip, crawl ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1

วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบของคำจำพวกการเคลื่อนไหว

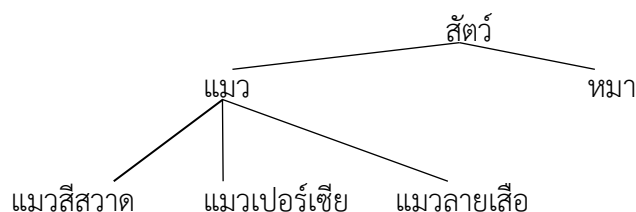
	Run	Walk	Hop	Skip	Crawl
แขนหรือเท้า	เท้า	เท้า	เท้า	เท้า	แขนและเท้า
ลำดับการเคลื่อนไหว	121212	121212	111 หรือ 222	11221122	13 24 13 24
การสัมผัสพื้น	เท้าหนึ่งข้างไม่แตะพื้น	เท้าหนึ่งข้างต้องแตะพื้น	เท้าหนึ่งข้างไม่แตะพื้น	เท้าหนึ่งข้างไม่แตะพื้น	แขนเท้าแตะพื้นพร้อมกัน

หมายเหตุ. จาก Language structure and translation (p.112), โดย Eugene Nida, 1975 อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2555, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นอกจากคำจำพวกการเคลื่อนไหวแล้ว Nida ยังแสดงการแยกความแตกต่างทางความหมายด้วยมิติของคำหมวดเก้าอี้ เช่น chair, stool, bench, hassock คือ chair และ stool นั่งได้หนึ่งคนทั้งคู่ แต่ chair มีพนักพิง ส่วน stool ไม่มี bench นั่งได้มากกว่าสองคน จึงแตกต่างจากทุกคำ ส่วน hassock แตกต่างกับ stool เพียงแค่ hassock ไม่มีขา ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายด้วยมิติของคำ แสดงให้เห็นความแตกต่างและสามารถแยกคำในวงความหมายเดียวกันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2.2 การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy)

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549, น. 85 - 87) กล่าวว่า การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) เป็นวิธีการที่มักใช้กับการวิเคราะห์คำที่มีประเภทซ้อนกันเป็นลำดับชั้น เช่น ชื่อพืช ชื่อสัตว์ ชื่ออาหาร ชื่อโรค เป็นต้น มีหลักการสำคัญคือแนวคิดเรื่องการเปรียบเทียบต่าง (contrast) กล่าวคือคำที่อยู่ในระดับเดียวกันจะเปรียบเทียบหรือตรงข้ามกัน เช่น คำว่า “แมว” กับ “หมา” อยู่ในระดับเดียวกันและตรงข้ามกัน ส่วนคำที่อยู่ระดับบนจะรวมคำที่อยู่ในระดับต่ำลงมาไว้ เช่น คำว่า “สัตว์” อยู่ในระดับเหนือคำว่า “แมว” กับ “หมา” จึงรวมแมวกับหมาไว้เป็นพวกสัตว์ ส่วนคำว่า “แมวสีสวาด” “แมวเปอร์เซีย” และ “แมวลายเสือ” เป็นชื่อที่อยู่ภายใต้ “แมว” ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 การจัดจำพวกชาวบ้านเรื่อง “สัตว์”. จาก *กว่าจะเป็นนักภาษาศาสตร์* (น. 86), โดย อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

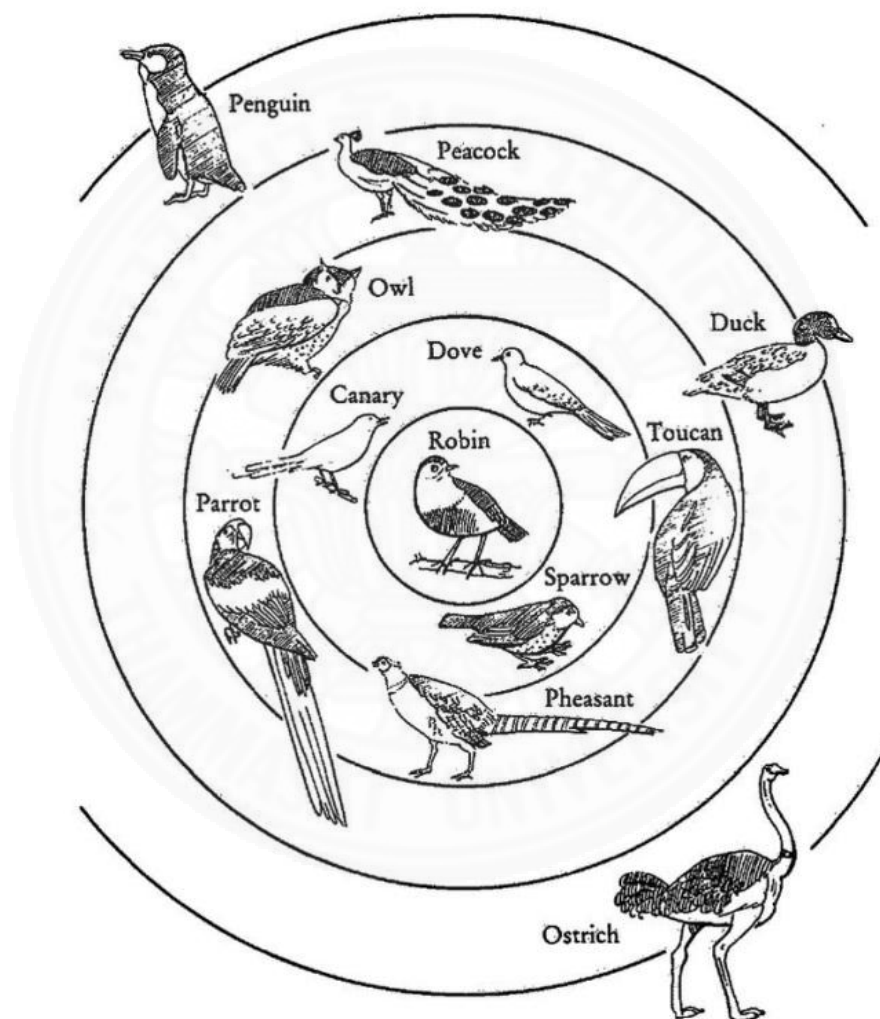
Charles Oliver Frake (Frake, 1980 อ้างถึงใน เนมิ อุณากรสวัสดิ์, 2556, น. 11) กล่าวว่า การจัดจำพวกแบบชาวบ้านแสดงให้เห็นความคิดของคนในสังคมได้ เพราะการจัดลำดับชั้นเป็นการจัดประเภทในรูปแบบของโครงสร้างที่ชัดเจน กล่าวคือ มีประเภท (category) และประเภทย่อย (subcategory) โดยประเภทย่อยจะแสดงตามแนวตั้ง และประเภทที่ต่างกัน (contrast) จะแสดงในแนวนอน โดยสิ่งที่จัดอยู่ในประเภทย่อย (subcategory) จะมีความต่างกันอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ

กล่าวได้ว่าการจัดจำพวกแบบชาวบ้าน เป็นวิธีการที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมอย่างชัดเจน กล่าวคือการจัดจำแนกและเรียกชื่อสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมของผู้พูดภาษาหนึ่ง ๆ เป็นการจำแนกและเรียกชื่อตามที่เห็นว่าเหมาะสมและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของชุมชน (ดิยู ศรีนราวัฒน์, 2551, น. 90)

2.2.3 การจัดจำแนกประเภท (categorization)

ทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) เป็นทฤษฎีที่มาจากแนวคิดของ Eleanor Rosch (1973) ที่เสนอว่ามนุษย์จัดประเภทของสรรพสิ่งตามลักษณะที่มีร่วมกันกับต้นแบบ (Prototype) ของกลุ่ม ด้วยการพิจารณาจากคุณสมบัติที่มีร่วมกันมากหรือน้อยลดหลั่นกันไป งานวิจัยของ Rosch แสดงให้เห็นว่าการจัดประเภทของสรรพสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จะมีตัวแทน (exemplar) ที่ดีที่สุดของกลุ่มซึ่งเป็นต้นแบบของกลุ่มนั้น และจัดสรรพสิ่งเข้าไปในกลุ่ม โดยพิจารณาจากคุณสมบัติหรือลักษณะที่มีร่วมกันกับต้นแบบ หากมีคุณสมบัติร่วมกันมากหรือทั้งหมดจะถือว่าเป็นตัวแทนของกลุ่ม ขณะเดียวกันหากมีคุณสมบัติร่วมกันน้อยหรือแทบไม่มีเลย ก็จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เกือบจะไม่อยู่ในกลุ่ม หรือถูกจัดเข้าเป็นประเภทเดียวกัน หรืออาจไม่จัดอยู่ในกลุ่มเลย (Eleanor Rosch, 1975, อ้างถึงใน ชัชวดี ศรีลัมพ์, 2550, น. 89 – 93)

ตัวอย่างการทดสอบเพื่อหาต้นแบบ (Prototype) ของ Rosch ที่มีชื่อเสียง เช่น การทดสอบเพื่อหาต้นแบบของนกจากการให้คะแนนของนักศึกษา พบว่า นกروبบิน (robin) เป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของกลุ่มนก ในขณะที่ นกกระจอก นกคานารี นกพิราบ เป็นตัวแทนในระดับรองลงมาตามด้วย นกแก้ว นกฮูก ส่วนนกกระจอกเทศ นกอีมู นกเพนกวิน เป็นกลุ่มของนกที่ถูกจัดประเภทไว้ในอันดับสุดท้ายและอาจถือได้ว่าไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มนก ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 แสดงการจัดจำแนกประเภทของสัตว์ปีกกลุ่ม “นก”. จาก *อรรถศาสตร์* (น. 90), โดย Goddard, C, 1998, อ้างถึงใน ชัชวดี ศรีลัมภ์, 2550, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีต้นแบบ (Prototype Theory) กับการศึกษาภาษาทั้งด้านความหมายและไวยากรณ์ในเรื่องการจำแนกประเภทของคำ รวมถึงด้านความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีความสามารถในการจำแนกประเภทของคำตามความหมาย โดยเฉพาะคำที่มีความหมายคลุมเครือ ไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน คำเหล่านั้นจะถูกจัดเข้ากลุ่มได้โดยพิจารณาจากลักษณะที่มีร่วมกับต้นแบบ นอกจากนี้ทฤษฎีดังกล่าวยังสามารถอธิบายได้ว่าคำต่าง ๆ มีความหมายร่วมกันหรือต่างกันอย่างไร รวมถึงสามารถบอกได้ว่ามนุษย์จัดคำใหม่เข้ากลุ่มได้อย่างไร

2.2.4 การสร้างกฎทั่วไป (generalization rule)

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2555, น. 18 - 19) อธิบายว่าการสร้างกฎทั่วไปเป็นการเสนอภาพรวมของผลการวิเคราะห์ โดยมักนำไปใช้ในการสรุปรูปแบบของชื่อต่าง ๆ ให้อยู่ในรูปของกฎและสามารถตรวจสอบได้ และสามารถนำกฎนั้น ๆ มาใช้ทำนายผลในอนาคตได้ เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อบุคคล เป็นต้น ตัวอย่างงานวิจัยที่ใช้แนวคิดเรื่องการสร้างกฎทั่วไป เช่น งานวิจัยของน้องนุช มณีอินทร์ (2543) เรื่อง “การเปรียบเทียบชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งผลการศึกษาแสดงโครงสร้างหลักของชื่อหมู่บ้านโดยกฎทั่วไป คือ ชื่อหมู่บ้านประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นคำบอกภูมิภาคประเทศ เช่น ป่า

ส่วนที่สอง เป็นคำบอกลักษณะเฉพาะ เช่น สัก

ส่วนที่สาม เป็นคำบอกคุณสมบัติ เช่น น้อย

ทั้งนี้แต่ละชื่อจะประกอบด้วยส่วนแรกเป็นสำคัญ ส่วนที่สองและสามจะมีหรือไม่มีก็ได้ ตัวอย่างชื่อหมู่บ้านที่ทำนายได้จากกฎนี้ เช่น บ้านป่า บ้านป่าสัก หรือ บ้านป่าสักน้อย โดยกฎดังกล่าวยังสามารถใช้ทำนายชื่อหมู่บ้านในประเทศไทยและของสังคมอื่นได้อีกด้วย

2.2.5 การวิเคราะห์เอติก (etic) และ อีมิค (emic)

Kenneth L. Pike (Pike, 1964, อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2555, น. 39 - 41) ได้บัญญัติศัพท์คำว่าเอติก (etic) และ อีมิค (emic) ขึ้น โดยอธิบายว่าเอติกเป็นลักษณะสากลที่ทุกสังคมมีร่วมกัน ส่วนอีมิคเป็นลักษณะเฉพาะที่แต่ละสังคมจะมีแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ตัวอย่างการศึกษาที่เด่นชัดมากที่สุดตามแนวคิดนี้คือการศึกษาระบบเสียงของมนุษย์ กล่าวคือระบบเสียงในลักษณะที่เป็นสากลของมนุษย์คือ phonetics ส่วนเสียงในภาษาใดภาษาหนึ่ง โดยเฉพาะ คือ phonemics ทั้งนี้อีมิคถือเป็นมุมมองที่สำคัญของการศึกษาด้านอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

ในปัจจุบันแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มีการขยายขอบเขตของการศึกษามากขึ้น ทั้งการศึกษาวิเคราะห์คำศัพท์ที่สะท้อนวัฒนธรรมพื้นฐาน หรือระบบปริชาณพื้นฐานของมนุษย์ เช่น การศึกษาคำเรียกญาติ คำเรียกสี คำเรียกชื่อโรค ชื่ออาหาร ชื่อคน เป็นต้น การศึกษาคำนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดหลักสำคัญ 5 ประการ ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ที่มาของชื่อคลองและสภาพสังคมที่สะท้อนจากการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่

ปราณี กุลละวณิชย์ (2535) ศึกษาเรื่อง “ชื่อหมู่บ้านในมณฑลทลกวาสีและภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการตั้งชื่อของ หมู่บ้านจ้วงในเขตมณฑลทลกวาสี โดยศึกษาว่าชื่อหมู่บ้านจะแสดงให้เห็นถึงภูมิประเทศ และชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านอย่างไร แล้วนำมาเปรียบเทียบกับชื่อหมู่บ้านทางภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาจะแสดงให้เห็นความเหมือนหรือความต่าง ในกลวิธีการตั้งชื่อหมู่บ้าน และแสดงให้เห็นความเชื่อหรือความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของคนจ้วงและ คนไทย

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะโครงสร้างชื่อหมู่บ้านของทั้งสองพื้นที่ ส่วนใหญ่มีลักษณะ เป็นคำมูล ประกอบด้วยคำ 2 คำ ซึ่งโดยทั่วไปทั้ง 2 คำเป็นคำมูล และคำแรกมักเป็นคำโดด ตัวอย่าง ชื่อหมู่บ้านจ้วง เช่น nazin (นา, หิน), gokbya (ชอก, เขา) ตัวอย่างชื่อหมู่บ้านทางภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น นาอ้อ, ห้วยทราย และมีการใช้คำหลังที่ขยายความหมายของคำหน้า ตัวอย่างชื่อหมู่บ้านจ้วง เช่น byanding (ภูเขาหิน, แดง), nazgvangq (นา, กว้าง) ตัวอย่างชื่อหมู่บ้านทาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น โคนใหม่, บ้านเก่า, บึงใต้ ส่วนชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำ 3 คำ ชื่อ หมู่บ้านทั้งสองพื้นที่มีลักษณะเดียวกัน คือคำที่ 3 จะเป็นคำบอกทิศทางหรือลักษณะต่าง ๆ ของ หมู่บ้าน ตัวอย่างชื่อหมู่บ้านจ้วง เช่น mbanjfungmawj (บ้าน, ฟุง, ใหม่), borinhau (ภู, หิน, ชาว) ตัวอย่างชื่อหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ห้วยเตื่อเหนือ, นาแห้วเก่า, โนนธาตุพัฒนา ส่วนลักษณะโครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่ต่างกันพบว่าการเรียงลำดับคำในชื่อหมู่บ้านจ้วงบางชื่อต่างกับ การเรียงคำในภาษาไทย เช่น sanglungz (สูง, ต้นไทร), hawmboq (ชาว, บ่อ) ซึ่งพบข้อมูลจำนวน ไม่มาก ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะการเรียงลำดับคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาจีน ส่วนชื่อหมู่บ้านทาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ปรากฏลักษณะดังกล่าว

ผลการศึกษาด้านชื่อหมู่บ้านที่ได้รับความนิยม โดยศึกษาจากคำแรกที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านพบว่า ชื่อหมู่บ้านจ้วงที่ได้รับความนิยม ได้แก่ naz (นา), mbanj (บ้าน), rungh – lung (ที่ราบล้อมด้วยเขา) และ bak (ปาก) ตามลำดับ ส่วนชื่อหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คำแรกที่ได้รับความนิยม ได้แก่ หนอง, นา และ โนน ตามลำดับ จึงอาจกล่าวได้ว่าชื่อหมู่บ้านทั้งสองพื้นที่มีคำแรกที่ได้รับความนิยมสูงสุดบ่งบอกถึงการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านในภูมิประเทศที่มีลักษณะในทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีการตั้งชื่อหมู่บ้านของทั้งสองพื้นที่ใช้ลักษณะการทำมาหากิน คืออาชีพทำนาและลักษณะภูมิประเทศเป็นหลักในการเรียกชื่อหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะปรากฏในคำแรกของชื่อหมู่บ้านเสมอ เว้นแต่หมู่บ้านที่เกิดขึ้นในสมัยใหม่ที่จะมีวิธีการตั้งชื่อต่างออกไป

วันชัย คำพาวงค์ และคณะ (2542) ศึกษาเรื่อง “ชื่อบ้านนามเมืองจังหวัดสุรินทร์” งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวทางการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสุรินทร์ ศึกษาภาพสะท้อนจากการตั้งชื่อหมู่บ้าน และศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชื่อหมู่บ้านเกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงศึกษาภาษาและความหมายของชื่อหมู่บ้านที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจากทำเนียบท้องที่จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1,960 หมู่บ้าน และใช้แบบสัมภาษณ์ในการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม

ผลการศึกษาแนวทางการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ 1) การตั้งชื่อตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ การตั้งชื่อตามแหล่งน้ำ เช่น บ้านหนองกง บ้านระหาร บ้านห้วยอารีย์ การตั้งชื่อตามพื้นที่ที่อยู่กับน้ำ เช่น บ้านท่าสว่าง บ้านเกาะตลุง บ้านดิ่งชัน การตั้งชื่อตามพื้นที่สูง เช่น บ้านโคกบูรณ บ้านภูดิน บ้านพนมดินเก่า และการตั้งชื่อตามพื้นที่ป่าดงพื้นที่ทำกินและพื้นที่ดิน เช่น บ้านไพรพยัคฆ์ บ้านสวนหม่อน บ้านปอยตะแบง 2) การตั้งชื่อที่ไม่ใช้ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ การตั้งชื่อตามพันธุ์ไม้และส่วนต่าง ๆ ของพันธุ์ไม้ เช่น บ้านอำปูล บ้านกระโพธิ์ บ้านวารไพรศรี การตั้งชื่อตามชื่อของบุคคล เช่น บ้านตาแบน บ้านอลงกรณ์ บ้านอาสอน การตั้งชื่อตามชื่อของสัตว์และส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ เช่น บ้านหังจิว บ้านนกเค้า บ้านลูกควาย การตั้งชื่อตามสิ่งก่อสร้าง เช่น บ้านปราสาท บ้านสะพานหิน บ้านธาตุ การตั้งชื่อตามจำนวนนับ เช่น บ้านสองสะโอม บ้านสามโคก บ้านสี่เหลี่ยม การตั้งชื่อตามชุมชน เมือง เช่น บ้านเมืองเพชร บ้านรัตนบุรี บ้านตลาดไทร การตั้งชื่อตามตำแหน่งที่ตั้งหรือทิศทาง เช่น บ้านตะติงไถง บ้านคาบเหนือ บ้านกลางเก่า การตั้งชื่อตามชื่อที่เป็นมงคล เช่น บ้านแสงทรัพย์ บ้านครองธรรม บ้านเจริญสุข และการตั้งชื่อตามอื่น ๆ เช่น บ้านไทย บ้านสายกุหลาบ บ้านแดง

การศึกษาภาพสะท้อนจากแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านจังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีภาพสะท้อนด้านต่าง ๆ คือ 1) ด้านภูมิศาสตร์ 2) ด้านประวัติศาสตร์ สังคม 3) ด้านวัฒนธรรม 4) ด้านกลุ่มชาติ

พันธุ์ 5) ด้านภาษา ส่วนการศึกษาสาเหตุที่ทำให้ชื่อหมู่บ้านเปลี่ยนแปลง พบว่าสาเหตุสำคัญคือ ความแตกต่างของภาษาเขียนระหว่างภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นกับภาษาไทยมาตรฐาน จึงทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงและความหมายของชื่อหมู่บ้าน

เสนาหา บุญยรักษ์ และทิพย์สุตา นัยทรัพย์ (2542) ศึกษาเรื่อง “ภูมินามจังหวัด พิษณุโลก” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมประวัติการตั้งชื่อ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ถนน สะพาน ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง ถ้ำ น้ำตก ฯลฯ ในจังหวัดพิษณุโลก และวิเคราะห์นามต่าง ๆ ในด้านความหมายเดิม นามเดิม เรื่องราวประกอบนาม และประวัติความเป็นมาของนาม นอกจากนี้ ยังจัดหมวดหมู่ของภูมินามต่าง ๆ ตามระบบการจัดเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย คือการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิของท้องถิ่นต่าง ๆ 9 อำเภอ ในจังหวัดพิษณุโลก ตอบแบบสอบถามเพื่อเล่าประวัติความเป็นมาของภูมินามต่าง ๆ นามละ 3 แหล่งข้อมูล เพื่อนำข้อมูล มาตรวจสอบและเลือกข้อมูลที่ตรงกันมาใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย และใช้วิธีดำเนินการวิจัย แบบสัมภาษณ์จากวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมินามต่าง ๆ ด้วย

ผลการศึกษาพบว่าภูมินามในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 868 นาม มีการตั้งชื่อโดยมีที่มา ด้วยสาเหตุต่าง ๆ 13 ประการ คือ 1) ตั้งชื่อตามพืชพันธุ์ไม้ เช่น บ้านดงสมอ มาจากต้นสมอ 2) ตั้งชื่อ ตามลักษณะภูมิประเทศ เช่น บ้านโนน มาจากลักษณะเป็นเนิน 3) ตั้งชื่อตามลักษณะพื้นที่และ สภาพแวดล้อม เช่น บ้านไผ่ล้อม มาจากลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม สภาพแวดล้อมมีกอไผ่ล้อมรอบ หมู่บ้าน 4) ตั้งชื่อตามคำบอกเล่า นิทาน และตำนาน เช่น บ้านตาปะขาวหาย มาจากเมื่อครั้งหล่อพระ พุทธชินราช มีชีปะขาวมาช่วยเททองหล่อจนสำเร็จและเดินลับหายไปหมู่บ้านนี้ 5) ตั้งชื่อตาม ประวัติศาสตร์บอกเล่า หรือประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น บ้านพลาญชุมพล มาจากประวัติศาสตร์ที่มี กองทัพผ่านหมู่บ้านและนำช้างพลายมาพักรวมกัน 6) ตั้งชื่อตามเหตุการณ์ขณะแรกตั้งหมู่บ้าน เช่น บ้านทับยายเชียง มาจากเหตุการณ์บ้านพังทับยายเชียงเสียชีวิต 7) ตั้งชื่อตามชื่อบุคคลสำคัญหรือชื่อผู้ ก่อตั้ง เช่น บ้านคลองตาคู มาจากคลองอยู่ข้างบ้านตาคู 8) ตั้งชื่อตามชื่อสัตว์ที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น บ้านดงหมี มาจากหมี 9) ตั้งชื่อตามลักษณะการประกอบอาชีพ เช่น บ้านท่าสวนยา มาจากชาวบ้าน ประกอบอาชีพปลูกยาสูบ 10) ตั้งชื่อตามความเชื่อเพื่อเป็นสิริมงคล เช่น บ้านเจริญทรัพย์ มาจากมี ทรัพย์สมบัติมากมาย 11) ตั้งชื่อตามอาณาเขตของสถานที่ เช่น ไต้วัดพญาแดน มาจากเขตที่ตั้งอยู่ทาง ทิศใต้ของวัดพญาแดน 12) ตั้งชื่อตามเสียงของคำเดิมที่เพี้ยนไป เช่น บ้านท่าทอง มาจากบ้านท่าล้าง ทอง และ 13) ตั้งชื่อด้วยสาเหตุอื่น ๆ เช่น บ้านหนองเขาควาย มาจากควายขวิดพื้นดินจนกลายเป็น หนองน้ำ

นฤมล ตุงคะโหด (2547) ศึกษาเรื่อง “การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาใน กรุงเทพมหานคร” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาที่มาหรือความหมายของชื่อวัดในพุทธศาสนา

และเพื่อศึกษาลักษณะภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อวัด โดยใช้ข้อมูลชื่อวัดในเขตกรุงเทพมหานครทั้งหมดที่ปรากฏในรายชื่อวัดสังกัดกรมการศาสนา ซึ่งมีการปรับปรุงครั้งล่าสุดในวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2543 จำนวน 440 วัด ทั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาส เจ้าคณะ พระภิกษุ สามเณร หรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัด ซึ่งแบบสอบถามนั้นประกอบไปด้วยคำถามข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวัด และคำถามส่วนที่เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในการตั้งชื่อวัด

การศึกษาการตั้งชื่อวัดในเขตกรุงเทพมหานคร แบ่งชื่อวัดออกเป็น 2 ลักษณะ คือชื่อพื้นบ้านและชื่อราชการ โดยผลการศึกษาด้านที่มาหรือความหมายของทั้งชื่อพื้นบ้านและชื่อราชการ แบ่งออกเป็น 6 กลุ่มความหมาย คือ 1) ตั้งตามชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัด 2) ตั้งตามสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่มีอยู่ในวัด 3) ตั้งตามตำแหน่งหรือตำบลที่ตั้งของวัด 4) ตั้งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 5) ตั้งตามกลุ่มชาติพันธุ์ และ 6) ไม่พบประวัติหรือที่มาในการตั้งชื่อ ซึ่งชื่อพื้นบ้านมีความนิยมตั้งตามสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่มีอยู่ในวัดมากที่สุด ส่วนชื่อราชการนิยมตั้งชื่อตามบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัด ผลการศึกษาด้านลักษณะภาษาพบว่า ภาษาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อวัดในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ภาษาไทย, ภาษาบาลี - สันสกฤต, ภาษาไทย + ภาษาบาลี - สันสกฤต, ภาษาเขมรและภาษาจีน และภาษาไทย + ภาษาเขมร โดยชื่อพื้นบ้านนิยมใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อมากที่สุด ส่วนชื่อราชการนิยมใช้ภาษาบาลี - สันสกฤต มากที่สุด

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของชื่อพื้นบ้านและชื่อราชการของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การตั้งชื่อพื้นบ้านที่ตั้งตามสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่มีอยู่ในวัด เมื่อเปลี่ยนเป็นชื่อราชการจะถูกเปลี่ยนความหมายมากที่สุด รองลงมาคือชื่อพื้นบ้านที่ตั้งตามตำแหน่งหรือตำบลที่ตั้งของวัด เมื่อเปลี่ยนเป็นชื่อราชการแล้วจะมีความหมายเกี่ยวกับชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัดมากที่สุด รองลงมาคือชื่อที่ตั้งตามตำแหน่งหรือตำบลที่ตั้งของวัด ส่วนที่มาของภาษาในการตั้งชื่อ พบว่าชื่อพื้นบ้านที่ใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อจะมีการเปลี่ยนแปลงภาษามากที่สุด โดยมีการเปลี่ยนไปใช้ภาษาบาลี - สันสกฤต รองลงมาคือชื่อพื้นบ้านที่ใช้ภาษาไทยร่วมกับภาษาบาลี - สันสกฤต ซึ่งมีการเปลี่ยนไปใช้ภาษาบาลี - สันสกฤต เช่นเดียวกัน

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2547) ศึกษาเรื่อง “ชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย: กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชื่อหมู่บ้าน โครงสร้างทางภาษาศาสตร์และโครงสร้างทางความหมายของชื่อหมู่บ้านใน 8 จังหวัด ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี 761 ชื่อ จังหวัดนครปฐม 850 ชื่อ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 354 ชื่อ จังหวัดเพชรบุรี 630 ชื่อ จังหวัดราชบุรี 886 ชื่อ จังหวัดสุพรรณบุรี 864 ชื่อ จังหวัดสมุทรสงคราม 278 ชื่อ และจังหวัดสมุทรสาคร

294 ชื่อ การศึกษาชื่อหมู่บ้านเหล่านี้จะทำให้รู้ความเป็นมา และความเป็นอยู่ของกลุ่มชนในภูมิภาค ตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องผู้คน ภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ พืช หรือสัตว์ ในภูมิภาค

ผลการศึกษาด้านโครงสร้างทางภาษาศาสตร์ของชื่อหมู่บ้าน 8 จังหวัด ในภูมิภาค ตะวันตกของประเทศไทย พบว่ามีทั้งชื่อหมู่บ้านที่เป็นคำพยางค์เดียว ซึ่งตรงกับลักษณะโครงสร้างคำ ในภาษาไทย กล่าวคือมีลักษณะสำคัญคือเป็นคำพยางค์เดียว (Monosyllabic word) เช่น บ้านดอน บ้านโคก บ้านโน และชื่อหมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำสองคำซึ่งประกอบไปด้วยแบบที่คำทั้งสองคำเป็น คำมูลที่เป็นคำโดด เช่น รางหวาย ห้วยยาง วังแย้ และแบบที่คำแรกเป็นคำมูลที่เป็นคำโดด ส่วนคำที่ สองเป็นคำประสม เช่น บึงหัวแหลม ดอนเตาอิฐ หนองบวบหอม และพบโครงสร้างชื่อหมู่บ้านที่ ประกอบด้วยคำตั้งแต่สามคำขึ้นไป ซึ่งในลักษณะนี้คำที่สามมักจะเป็นคำขยายบอก อายุ ลักษณะ ทิศทาง หรือเป็นชื่อเฉพาะ เช่น คลองวัดอุบล ดอนมะขามเฒ่า นางแก้วตะวันออก โครงสร้างชื่อ หมู่บ้านที่ประกอบด้วยคำสี่คำ มีปรากฏไม่มาก เช่น หนองหญ้าดอกขาว เขานางสองหัว ส่วนการศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อพบว่ามีความหลากหลายสลับกันอยู่บ้าง เช่น คลองราษฎร์เจริญ ห้วยชินสีห์ คูหาสวรรค์ นอกจากนี้การเรียงลำดับคำของคำเรียกชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของ ประเทศไทยมีโครงสร้างการเรียงลำดับคำเหมือนกับโครงสร้างไวยากรณ์ระดับคำในภาษาไทย กล่าวคือมีการเรียงลำดับคำหลักตามด้วยคำขยาย เช่น ท่าใหญ่ เขาเขียว ห้วยแห้ง

ผลการศึกษาด้านโครงสร้างทางความหมายของนามทั่วไปที่เป็นคำแรกของชื่อหมู่บ้าน 8 จังหวัด ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์หรือรณลักษณะ สามารถแบ่งชื่อ หมู่บ้านตามความหมายได้เป็น 5 กลุ่มที่สำคัญ คือ 1) กลุ่มอรรถลักษณะทางภูมิศาสตร์ แบ่งเป็น นามทั่วไปเกี่ยวกับน้ำ - แหล่งน้ำ, นามทั่วไปเกี่ยวกับที่ดอน และนามทั่วไปเกี่ยวกับภูมิประเทศลักษณะ อื่น ๆ 2) กลุ่มอรรถลักษณะที่ไม่ใช่คำบอกสภาพภูมิศาสตร์ แบ่งเป็น พืชพรรณทางธรรมชาติ, สัตว์, พื้นที่ที่ไม่ได้ตากแดดหรือที่ตากแดดเพื่อการเพาะปลูกและอาชีพ, สิ่งก่อสร้างหรือสถานที่พบปะของ ชุมชน, จำนวน, บุคคล และภาษาชนกลุ่มอื่น 3) กลุ่มอรรถลักษณะบอกที่ตั้งหรือทิศทาง แบ่งเป็น บุพบทบอกสถานที่ และนามทั่วไปบอกสถานที่หรือจุดตำแหน่งที่แน่นอน 4) กลุ่มอรรถลักษณะแสดง ความเป็นสิริมงคล และ 5) กลุ่มอรรถลักษณะบอกคุณสมบัติ

จากการรวบรวมและแจกแจงนับความถี่ของนามทั่วไปที่ใช้เป็นคำแรกของชื่อหมู่บ้าน 8 จังหวัด ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย มีผลปรากฏว่าชื่อหมู่บ้านที่ขึ้นต้นด้วยนามทั่วไปที่ เกี่ยวกับน้ำและแหล่งน้ำ มีจำนวนมากที่สุดทั้ง 8 จังหวัด ส่วนกลุ่มที่พบมากเป็นอันดับสองในจังหวัด นครปฐมและจังหวัดกาญจนบุรีคือ กลุ่มนามทั่วไปเกี่ยวกับภูมิประเทศอื่น ๆ ส่วนในจังหวัดราชบุรีและ จังหวัดสุพรรณบุรีคือ กลุ่มนามทั่วไปเกี่ยวกับที่ดอน และในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัด

เพชรบุรีจะเป็นกลุ่มคำนามทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ที่ไม่ได้ลากยางหรือลากยางเพื่อการเพาะปลูก ซึ่งแสดงให้เห็นว่านามทั่วไปที่เป็นคำแรกของชื่อหมู่บ้านทั้ง 6 จังหวัด ดังกล่าว เป็นนามทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ มีเพียงสองจังหวัดที่ต่างไปคือ จังหวัดสมุทรสงครามซึ่งมีการใช้นามทั่วไปเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างหรือสถานที่พบปะของชุมชน และจังหวัดสมุทรสาครใช้นามทั่วไปบอกที่ตั้งหรือทิศทางมากเป็นอันดับสอง ทั้งนี้ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของน้ำและแหล่งน้ำที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกพื้นที่เพื่อตั้งชุมชนในครั้งแรก

นาริรัตน์ เลิศชัยวรกุล (2548) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการตั้งชื่อหมู่บ้านในประเทศไทย” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านทั้ง 4 ภาค ของประเทศไทย ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการสร้างคำของชื่อหมู่บ้านทั้ง 4 ภาคของประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะชื่อหมู่บ้านที่ปรากฏใน “ทำเนียบท้องที่พุทธศักราช 2546” ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยกำหนดจำนวนหมู่บ้านที่จะใช้ในการศึกษาร้อยละ 30 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในแต่ละภาค รวมจำนวนหมู่บ้านที่ใช้ในการศึกษา 21,824 ชื่อ

ผลการศึกษาพบว่า การตั้งชื่อหมู่บ้านในประเทศไทยมีวิธีการสร้างคำ 3 วิธี ได้แก่ 1) การตั้งชื่อหมู่บ้านแบบคำโดด ประเภทคำนาม เช่น อ่าง (จันทบุรี), ผึ่ง (นครพนม), พระยา (ปัตตานี), ดง (เชียงราย) ประเภทคำกริยา เช่น ขยาย (พระนครศรีอยุธยา), เชิญ (ขอนแก่น), ฉลอง (ภูเก็ต), ร้อง (เชียงใหม่) และประเภทคำคุณศัพท์ เช่น ใหม่ (กาญจนบุรี), สะอาด (เลย), นอก (สงขลา), สว่าง (อุตรดิตถ์) ซึ่งการตั้งชื่อหมู่บ้านประเภทคำโดดปรากฏในชื่อหมู่บ้านทุกภาคของประเทศไทย เพราะโดยพื้นฐานภาษาไทยเป็นภาษาคำโดด 2) การตั้งชื่อหมู่บ้านแบบการรวมหน่วยคำประเภทคำผสม เช่น คุ่มเกล้า (ชัยนาท) เป็นคำประสม 2 ส่วน มีโครงสร้างคือ คำกริยา + คำนาม เสาร์ห้า (นครราชสีมา) เป็นคำประสม 2 ส่วน มีโครงสร้างคือ คำนาม + คำลำดับที่ ยางป่ามนใหม่ (เชียงราย) เป็นคำประสม 3 ส่วน มีโครงสร้างคือ คำนาม + [คำนาม + คำคุณศัพท์] + คำคุณศัพท์ ร้องกู่ (แม่ฮ่องสอน) เป็นคำซ้อน ส่วนประเภทคำผสม เช่น มหาวงศ์ (นครนายก), โนนสุวรรณ (บุรีรัมย์), ดงมหาชัย (นครสวรรค์) และ 3) การตั้งชื่อหมู่บ้านแบบการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ เช่น จะปิล (สุรินทร์), บาเข็ง (ยะลา), ต่อซ้อ (น่าน) ซึ่งเกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ เมื่อมีพื้นที่ติดต่อกันจึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนภาษากัน

ส่วนผลการศึกษาเปรียบเทียบการตั้งชื่อหมู่บ้านทั้ง 4 ภาค พบว่าการตั้งชื่อหมู่บ้านในภาคกลางมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การตั้งชื่อหมู่บ้านแบบคำโดด และการรวมหน่วยคำ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ พบการตั้งชื่อหมู่บ้าน 3 ลักษณะ ได้แก่ การตั้งชื่อหมู่บ้านแบบคำโดด การรวมหน่วยคำ และการตั้งชื่อแบบการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ

โอฬาร รัตนภักดี และวิมลศิริ กลิ่นบุบผา (2550) ศึกษาเรื่อง “ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน เพื่อวิเคราะห์ลักษณะภาษาของภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน ด้านโครงสร้างทางภาษา โครงสร้างทางความหมาย และเพื่อวิเคราะห์คุณค่าของภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำพูนที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม โดยศึกษาภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน ทั้งหมด 587 ชื่อ

ผลการศึกษาด้านโครงสร้างทางภาษาพบว่า ภูมินามหมู่บ้านประกอบด้วยคำมูลตั้งแต่ 1 – 5 คำ ภูมินามที่ประกอบด้วยคำมูล 2 คำ พบมากที่สุด โดยภูมินามส่วนใหญ่มีรูปแบบการเรียงคำสอดคล้องกับโครงสร้างไวยากรณ์ในภาษาไทย ส่วนผลการศึกษาด้านโครงสร้างทางความหมาย ปรากฏว่าศัพท์หลักคือคำแรกของชื่อหมู่บ้าน มีความหมาย 13 กลุ่ม ซึ่งมีกลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความหมายเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ส่วนศัพท์ขยายคือคำที่อยู่ต่อจากคำแรกของชื่อหมู่บ้าน มีความหมายทั้งหมด 15 กลุ่ม โดยกลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุดคือความหมายเกี่ยวกับพืช และมีการนำความหมายของศัพท์หลักและศัพท์ขยายมานับความถี่ของการปรากฏร่วมกัน พบว่ากลุ่มความหมาย “น้ำและแหล่งน้ำ” ปรากฏอยู่ในภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มความหมาย “พืช” และเมื่อนำรูปศัพท์ทั้งศัพท์หลักและศัพท์ขยายทั้งหมดมาเปรียบเทียบกัน พบว่ารูปศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุด คือรูปศัพท์ “ป่า” รองลงมาคือรูปศัพท์ “หนอง” “ห้วย” “สัน” และ “แม่” ตามลำดับ

ส่วนผลการวิเคราะห์คุณค่าของภูมินามหมู่บ้านที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม สามารถจำแนกเป็น 8 ด้าน ได้แก่ 1) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 2) พรรณพืชพรรณสัตว์ 3) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 4) ตำนานและนิทานพื้นบ้าน 5) วิถีชีวิต 6) ความเชื่อและค่านิยม 7) ลักษณะทางการปกครอง และ 8) ลักษณะอื่น ๆ ของหมู่บ้าน

โอฬาร รัตนภักดี และวิมลศิริ กลิ่นบุบผา (2551) ศึกษาเรื่อง “ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง เพื่อวิเคราะห์ลักษณะภาษาของภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง ด้านโครงสร้างทางภาษา โครงสร้างทางความหมาย และเพื่อวิเคราะห์คุณค่าของภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำปางที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม โดยศึกษาภูมินามหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง ทั้งหมด 985 ชื่อ

ผลการศึกษาด้านโครงสร้างทางภาษาพบว่า ภูมินามหมู่บ้านประกอบด้วยคำมูลตั้งแต่ 1 – 7 คำ ภูมินามที่ประกอบด้วยคำมูล 2 คำ พบมากที่สุด โดยภูมินามส่วนใหญ่มีรูปแบบการเรียงคำสอดคล้องกับโครงสร้างไวยากรณ์ในภาษาไทย เนื่องจากคำในภาษาไทยมีลักษณะเป็นคำโดด จึงไม่

นิยมคำยาว ทั้งนี้ภูมินามที่ประกอบไปด้วยคำยาว ๆ ส่วนมากเป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นใหม่หรือหมู่บ้านที่มีการรวมการปกครอง ส่วนผลการศึกษาด้านโครงสร้างทางความหมาย ปรากฏว่าศัพท์หลักคือคำแรกของชื่อหมู่บ้าน มีความหมาย 18 กลุ่ม ซึ่งมีกลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความหมายเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ส่วนศัพท์ขยายคือคำที่อยู่ต่อจากคำแรกของชื่อหมู่บ้านมีความหมายทั้งหมด 18 กลุ่ม โดยกลุ่มความหมายที่ปรากฏมากที่สุดคือความหมายเกี่ยวกับพืช และมีการนำความหมายของศัพท์หลักและศัพท์ขยายมานับความถี่ของการปรากฏร่วมกัน พบว่ากลุ่มความหมาย “น้ำและแหล่งน้ำ” ปรากฏอยู่ในภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน มากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มความหมาย “พืช” และเมื่อนำรูปศัพท์ทั้งศัพท์หลักและศัพท์ขยายทั้งหมดมาเปรียบเทียบกัน พบว่ารูปศัพท์ที่ปรากฏมากที่สุด คือรูปศัพท์ “แม่” รองลงมาคือรูปศัพท์ “ทุ่ง” “นา” “ท่า” และ “พัฒนา” ตามลำดับ

ส่วนผลการวิเคราะห์คุณค่าของภูมินามหมู่บ้านที่สะท้อนให้เห็นลักษณะทางกายภาพตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม สามารถจำแนกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 2) พรรณพืชพรรณสัตว์ 3) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 4) ตำนานและนิทานพื้นบ้าน 5) วิถีชีวิต 6) ความเชื่อและค่านิยม และ 7) ลักษณะทางการปกครอง

ปณิตา จิตมุง (2554) ศึกษาเรื่อง “การตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาลักษณะทางภาษาของชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาข้อมูลที่ได้มาจากกองสำรวจและแผนที่ที่ดิน สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร และแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่น่าเชื่อถืออื่น ๆ รวมชื่อถนนที่ใช้เป็นข้อมูลเพื่อศึกษาในงานวิจัยนี้ทั้งหมด 371 ชื่อ

ผลการศึกษาด้านที่มาและความหมาย พบว่าที่มาและความหมายของชื่อถนนในกรุงเทพมหานครมี 6 ประเภท ได้แก่ 1) จากสถานที่หรือสภาพแวดล้อม จำนวน 163 ชื่อ เช่น ถนนนวลจันทร์ ถนนพระอาทิตย์ ถนนคลองลำเจียก 2) จากชื่อ นามสกุล ราชทินนาม หรือตำแหน่งของบุคคลสำคัญ จำนวน 109 ชื่อ เช่น ถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน ถนนหลานหลวง ถนนบ้านนายเหริยญ 3) จากความเชื่อและค่านิยมเรื่องความเป็นสิริมงคล จำนวน 56 ชื่อ เช่น ถนนเจริญกรุง ถนนนิมิตใหม่ ถนนมหาเศรษฐี 4) จากเหตุการณ์สำคัญ จำนวน 23 ชื่อ เช่น ถนนพรานนก ถนนทรงวาด ถนนกาญจนาภิเษก 5) จากลักษณะของคนในชุมชนที่ถนนตัดผ่าน จำนวน 12 ชื่อ เช่น ถนนข้าวสาร ถนนดินสอ ถนนตานี และ 6) จากสิ่งของเครื่องใช้ จำนวน 8 ชื่อ เช่น ถนนขาถนนสีลม ถนนรางน้ำ

ด้านลักษณะทางภาษาของชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร พบว่าโครงสร้างของชื่อถนนแบ่งเป็นโครงสร้าง 1 องค์ประกอบ และโครงสร้างหลายองค์ประกอบ โดยคำที่ปรากฏในชื่อถนนมีทั้งคำที่แสดงชื่อเฉพาะหรือวิสามานยนาม คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ คำบอกตำแหน่ง และคำบอกคุณสมบัติ ส่วนลักษณะเด่นทางภาษาของชื่อถนน พบว่ามีลักษณะเด่นทางเสียง ได้แก่ สัมผัสอักษร เช่น กลุ่มถนนจรัสเมือง จารุเมือง เจริญเมือง สัมผัสสระ เช่น กลุ่มถนนเจริญกรุง ผดุงด้าว เขาวราชพาดสาย การใช้ชื่อที่มีองค์ประกอบบางส่วนซ้ำกัน เช่น ถนนราชดำริ ถนนราชปรารภ ถนนราชวิถี และลักษณะเด่นทางความหมาย ได้แก่ การใช้คำพ้องความหมาย เช่น กลุ่มถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนคร ซึ่งมีการใช้คำ “เจริญ” “บำรุง” และ “เฟื่อง” ในความหมายทำนองเดียวกัน คือเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง และการใช้ความหมายเกี่ยวเนื่องเป็นชุดเดียวกัน เช่น กลุ่มถนนสุขุขทัย ถนนกำแพงเพชร ถนนนครไชยศรี เป็นกลุ่มถนนที่ใช้ชื่อของกลุ่มคนชั้นเจ้านายที่ปกครองเมืองในสมัยอดีต

ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานครมี 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ขนาดของถนน สามารถใช้เป็นสัญลักษณ์สื่อความสำคัญของถนน และจะสอดคล้องกับชื่อที่ตั้ง ได้แก่ ถนนสายหลักขนาดใหญ่ จะตั้งชื่อถนนจากพระมหากษัตริย์ หรือเหตุการณ์สำคัญ เช่น ถนนพระรามที่ 2 ถนนบรมราชชนนี ถนนราชดำเนิน ส่วนถนนสายหลักและถนนสายรองตั้งชื่อจากที่มาและความหมายโดยทั่วไป เช่น ถนนเข้าโรงเรียนพรหมแดน ถนนวิฑู ถนนประเสริฐมุนิจ 2) พื้นที่ที่ถนนตัดผ่าน กล่าวคือพื้นที่ชั้นในมักจะตั้งชื่อถนนจากสถานที่ บุคคล และเหตุการณ์สำคัญ เช่น ถนนพระรามที่ 1 ถนนลาดหญ้า ถนนสังคโลก ส่วนพื้นที่ชั้นกลางและชั้นนอกมักตั้งชื่อจากที่มาและความหมายโดยทั่วไป เช่น ถนนบางบอน ถนนศรีบูรพา ถนนไทรามัญ 3) ยุคสมัยที่สร้างถนน การตั้งชื่อถนนจะแตกต่างกันไปตามยุคสมัย เนื่องจากนโยบายหรือความนิยมของผู้มีอำนาจในการตั้งชื่อถนน เช่น ถนนที่สร้างในสมัยแรก ๆ มักมีการตั้งชื่อจากพระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์ เช่น ถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนคร ส่วนถนนในยุคสมัยต่อมา กลุ่มคนที่มีอำนาจในการสร้างถนนขยายวงกว้างขึ้น ดังนั้นปัจจัยในการตั้งชื่อถนนจึงเปลี่ยนแปลงไป และ 4) ค่านิยมและธรรมเนียมนิยมบางประการในสังคมวัฒนธรรมไทย คือค่านิยมการยกย่องเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ค่านิยมการรำลึกถึงคุณความดีของผู้ที่ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ค่านิยมการใช้ภาษาตั้งชื่อถนนอย่างประณีตบรรจง และค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย

พรรณศิริ แจ่มอรุณ วุฒิพงษ์ ทองก้อน และ กชพร ขวัญทอง (2557) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาของชื่อคลองและหมู่บ้านริมคลองในอดีตของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความสำคัญ

ของคลองและหมู่บ้านริมคลองที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยมีพื้นที่ที่ใช้ทำการวิจัยคือคลองสายหลักที่อยู่ในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งแบ่งตามเขตการปกครองท้องถิ่นของฐานข้อมูลจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2551 จำแนกเป็น 6 ตำบล รวมศึกษาจากชื่อคลองทั้งหมด 86 คลอง ทั้งนี้มีวิธีการศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และพระภิกษุ รวมไปถึงใช้การสังเกตลักษณะทางกายภาพของสถานที่ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาความเป็นมาของชื่อคลองและหมู่บ้านริมคลอง พบว่าจำแนกตามความหมายได้ 10 ประเภท คือ 1) การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ 2) การตั้งชื่อตามพืชพันธุ์ไม้และลักษณะที่เกี่ยวข้อง 3) การตั้งชื่อตามบุคคลและลักษณะอาการของคน 4) การตั้งชื่อตามความเชื่อหรือตำนาน 5) การตั้งชื่อตามสถานที่ก่อสร้างที่มีอยู่เดิม 6) การตั้งชื่อตามเครื่องใช้ไม้สอย 7) การตั้งชื่อตามขนาดหรือทิศทางของคลอง 8) การตั้งชื่อตามกริยา การกระทำ หรือเหตุการณ์ 9) การตั้งชื่อตามอาหาร และ 10) การตั้งชื่อตามสัตว์และลักษณะอาการของสัตว์ ซึ่งชื่อคลองและหมู่บ้านริมคลองดังกล่าว เกิดจากคนในท้องถิ่นเป็นผู้ตั้งชื่อโดยการนำเอา ลักษณะเด่นของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มาตั้งเป็นชื่อคลองและชื่อหมู่บ้านริมคลอง นอกจากนี้ยังพบการเปลี่ยนแปลงของชื่อคลองจำนวน 7 ชื่อ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง การเปลี่ยนแปลงด้านรูปคำ และการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงนั้นมีสาเหตุมาจากทั้งปัจจัยภายนอกคือการเรียกชื่อเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของภาครัฐที่ต้องการให้ชื่อบ้านและชื่อคลองสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ หรือบุคคลสำคัญของจังหวัด ส่วนปัจจัยภายในคือ การเปลี่ยนแปลงของชื่อที่เกิดจากคนในชุมชนเอง โดยเกิดจากการออกเสียงที่เพี้ยนไปและส่งผลทำให้ความหมายเปลี่ยนไปด้วย

นอกจากนี้การศึกษาภาพสะท้อนที่ปรากฏจากชื่อคลองและหมู่บ้านริมคลอง พบภาพสะท้อน 3 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมสะท้อนให้เห็นลักษณะภูมิประเทศ แหล่งน้ำ พืชพันธุ์และสัตว์ที่พบในท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพและประชากรในพื้นที่ ด้านสังคมและวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ รวมถึงความเชื่อบางประการของกลุ่มคนในพื้นที่

2.4 สรุปภาพรวมของวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าม้งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการตั้งชื่อสถานที่หลากหลายลักษณะ ทั้งการศึกษาชื่อหมู่บ้าน ชื่อถนน ชื่อวัด เป็นต้น งานวิจัยเหล่านี้

ใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวสามารถเข้าถึงระบบความรู้ ความคิด มโนทัศน์ จากการวิเคราะห์ความหมายของคำในภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่มีหลักสำคัญ 5 ประการ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มข้อมูล นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาประเด็นที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง “การตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร” ของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) งานวิจัยที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาที่มาของชื่อคลอง ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง “ชื่อบ้านนามเมืองจังหวัดสุรินทร์” ของ วันชัย คำพวงศ์ และคณะ (2542) งานวิจัยเรื่อง “ภูมินามจังหวัดพิษณุโลก” ของ เสน่ห์หา บุญยรักษ์ และ ทิพย์สุดา นัยทรัพย์ (2542) งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” ของ พรรณศิริ แจ่มอรุณ วุฒิพงษ์ ทองก้อน และ กชพร ขวัญทอง (2557) งานวิจัยที่นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง “การตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร” ของ ปณิตา จิตมั่ง (2554)

ส่วนงานวิจัยที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลอง ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง “ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน” (2550) และ งานวิจัยเรื่อง “ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง” (2551) ของ โอฬาร รัตนภักดี และวิมลศิริ กลิ่นบุบผา งานวิจัย 2 เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นคุณค่าของภูมินามหมู่บ้านที่สะท้อนให้เห็นลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูนและจังหวัดลำปาง รวมถึงงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” ของ พรรณศิริ แจ่มอรุณ วุฒิพงษ์ ทองก้อน และ กชพร ขวัญทอง (2557) ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำแนวทางการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

บทที่ 3

ลักษณะทางภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

การศึกษาลักษณะทางภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง ที่มาของชื่อคลอง และโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 475 ชื่อ พบที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง 23 ลักษณะ ดังนี้

3.1.1 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อ มี 229 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 48.21 เช่น

ตารางที่ 3.1

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย

ชื่อคลอง	ไทย
คลองบางช้าง	บางช้าง
คลองตาดา	ตาดา
คลองวัดกลาง	วัดกลาง
คลองนา (บางขุนเทียน)	นา
คลองรางต้น	รางต้น
คลองยายสาย	ยายสาย
คลองบางแค	บางแค
คลองวัดยายร่ม	วัดยายร่ม
คลองปู่ชิ่ง	ปู่ชิ่ง
คลองบัว	บัว

3.1.2 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทยตามด้วยภาษาบาลีสันสกฤต หรือใช้ภาษาบาลีสันสกฤตตามด้วยภาษาไทย มี 102 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.47 เช่น

ตารางที่ 3.2

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อคลอง	ไทย + บาลีสันสกฤต	บาลีสันสกฤต + ไทย
คลองวัดอรุณ	วัด + อรุณ	
คลองบางพรหม	บาง + พรหม	
คลองรางราชพฤกษ์	ราง + ราชพฤกษ์	
คลองตาสุข	ตา + สุข	
คลองซอยวรวิทย์	ซอย + วรวิทย์	
คลองกุฎีจีน		กุฎี + จีน
คลองราชพฤกษ์น้อย		ราชพฤกษ์ + น้อย
คลองราชพฤกษ์ใหญ่		ราชพฤกษ์ + ใหญ่
คลองครุสม		ครุ + สม
คลองศาลเจ้า		ศาล + เจ้า

3.1.3 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทยตามด้วยภาษาเขมร หรือใช้ภาษาเขมรตามด้วยภาษาไทย มี 32 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.74 เช่น

ตารางที่ 3.3

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร

ชื่อคลอง	ไทย + เขมร	เขมร + ไทย	เขมร + ไทย + ไทย
คลองบางระมาด	บาง + ระมาด ¹		
คลองบางเชือกหนัง	บาง + เชือกหนัง ²		
คลองวัดโตนด	วัด + โตนด		
คลองบางขโมย	บาง + ขโมย		
คลองนายสนม	นาย + สนม		
คลองหัวกระบือ	หัว + กระบือ		
คลองวัดเพลง	วัด + เพลง		
คลองกำนันเทียน		กำนัน + เทียน	
คลองแสมดำเหนือ			แสม + ดำ + เหนือ
คลองแสมดำใต้			แสม + ดำ + ใต้

3.1.4 ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต ในการตั้งชื่อ มี 26 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.47 เช่น

ตารางที่ 3.4

ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อคลอง	บาลีสันสกฤต
คลองศรีภูมิ	ศรีภูมิ
คลองสามัคคี	สามัคคี
คลองโพธิ์	โพธิ์
คลองศรีศุภผล	ศรีศุภผล

¹ คำว่า ระมาด เป็นภาษาเขมร หมายถึง แรด (ชวน ชูจันทร์, สัมภาษณ์, 2559)

² คำว่า เชือกหนัง กลายคำมาจากคำว่า ฉนัง ในภาษาเขมร หมายถึง หม้อ (วิไลวรรณ ดุลยพัฒน์, สัมภาษณ์, 2559)

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อคลอง	บาลีสันสกฤต
คลองบุญสุข	บุญสุข
คลองพิทยาลงกรณ์	พิทยาลงกรณ์
คลองปทุม	ปทุม
คลองราชพฤกษ์	ราชพฤกษ์
คลองราษฎร์สามัคคี	ราษฎร์สามัคคี
คลองเนตรนุสรณ์	เนตรนุสรณ์

3.1.5 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษามอญ

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษามอญ หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทยตามด้วยภาษามอญ หรือใช้ภาษามอญตามด้วยภาษาไทย มี 20 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 4.21 เช่น

ตารางที่ 3.5

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษามอญ

ชื่อคลอง	ไทย + มอญ / ไทย + ไทย + มอญ / ไทย + มอญ + มอญ	มอญ + ไทย	ไทย + มอญ + ไทย
คลองต้นตะโก	ต้น + ตะโก		
คลองบางพลู	บาง + พลู		
คลองบางกระดี่	บาง + กระดี่		
คลองแยกคลองมอญ	แยก + คลอง + มอญ		
คลองลัดวัดสะพาน	ลัด + วัด + สะพาน		
คลองสะพานยาว		สะพาน + ยาว	
คลองสะพานควาย		สะพาน + ควาย	

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษามอญ

ชื่อคลอง	ไทย + มอญ / ไทย + ไทย + มอญ / ไทย + มอญ + มอญ	มอญ + ไทย	ไทย + มอญ + ไทย
คลองแยกคลองบางหว้า			แยก + คลอง + บางหว้า
คลองลัดคลองตาแป้น			ลัด + คลอง + ตาแป้น
คลองซอยสะพานยาว			ซอย + สะพาน + ยาว

3.1.6 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาจีน

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาจีน หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทยตามด้วยภาษาจีน หรือใช้ภาษาจีนตามด้วยภาษาไทย มี 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.53 เช่น

ตารางที่ 3.6

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาจีน

ชื่อคลอง	ไทย + จีน	จีน + ไทย	ไทย + จีน + ไทย / ไทย + ไทย + จีน + ไทย
คลองตาแม้ง	ตา+แม้ง		
คลองวัดสำเภา	วัด+สำเภา		
คลองโกบ้อ 1		โกบ้อ + 1	
คลองโกบ้อ 2		โกบ้อ + 2	
คลองโกบ้อ 3		โกบ้อ + 3	
คลองผู้ใหญ่เส็ง 1			ผู้ใหญ่ + เส็ง + 1
คลองผู้ใหญ่เส็ง 2			ผู้ใหญ่ + เส็ง + 2
คลองซอยโรงเจ 2			ซอย + โรง + เจ + 2
คลองซอยโรงเจ 3			ซอย + โรง + เจ + 3
คลองซอยโรงเจ 4			ซอย + โรง + เจ + 4

3.1.7 ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร

ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตตามด้วยภาษาเขมร หรือใช้ภาษาเขมรตามด้วยภาษาบาลีสันสกฤต มี 9 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.89 ได้แก่

ตารางที่ 3.7

ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร

ชื่อคลอง	บาลีสันสกฤต + เขมร	เขมร + บาลีสันสกฤต	บาลีสันสกฤต + เขมร + บาลีสันสกฤต
คลองศรีสำราญ	ศรี + สำราญ		
คลองพิมพ์เสงี่ยม	พิมพ์ + เสงี่ยม		
คลองภาษีเจริญ	ภาษี + เจริญ		
คลองครูเสงี่ยม	ครู + เสงี่ยม		
คลองเฉลิมชัยพัฒนา		เฉลิม + ชัยพัฒนา	
คลองสนามชัย		สนาม + ชัย	
คลองก้านันประทีป		ก้านัน + ประทีป	
คลองสมเด็จพระเจ้าพระยา		สมเด็จพระ + เจ้าพระยา	
คลองราชภัฏ์เจริญสุข			ราชภัฏ์ + เจริญ + สุข

3.1.8 ชื่อที่ใช้ภาษาเขมร

ชื่อที่ใช้ภาษาเขมร หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาเขมรในการตั้งชื่อ มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 ได้แก่

ตารางที่ 3.8

ชื่อที่ใช้ภาษาเขมร

ชื่อคลอง	เขมร	เขมร + เขมร
คลองก้านันเสงี่ยม		ก้านัน + เสงี่ยม
คลองเขมร	เขมร	
คลองกำพร้าว	กำพร้าว	
คลองประมง	ประมง	

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

ชื่อที่ใช้ภาษาเขมร

ชื่อคลอง	เขมร	เขมร + เขมร
คลองตรง ³	ตรง	
คลองตรง (จอมทอง)	ตรง	
คลองตรง (บางขุนเทียน)	ตรง	

3.1.9 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ในการตั้งชื่อ มี 6 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.26 ได้แก่

ตารางที่ 3.9

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน

ชื่อคลอง	ไทย + บาลี สันสกฤต + เขมร	ไทย + เขมร + บาลี สันสกฤต	ไทย + บาลี สันสกฤต + เขมร + บาลี สันสกฤต + ไทย	ไทย + เขมร + ไทย + ไทย + เขมร + บาลีสันสกฤต	เขมร + ไทย + บาลี สันสกฤต + ไทย
คลองลัดครุ เสียม	ลัด + ครุ + เสียม				
คลองวัดสังข์ กระจาย	วัด + สังข์ + กระจาย				
คลองวัดเพลง วิปัสสนา		วัด + เพลง + วิปัสสนา			
คลองหลัง สน.ทุ่งครุ			หลัง + สถานี + ตำรวจ + นคร บาล + ทุ่งครุ		

³ เป็นคลองที่อยู่ในเขตภาษีเจริญ

ตารางที่ 3.9 (ต่อ)

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน

ชื่อคลอง	ไทย + บาลี สันสกฤต + เขมร	ไทย + เขมร + บาลี สันสกฤต	ไทย + บาลี สันสกฤต + เขมร + บาลี สันสกฤต + ไทย	ไทย + เขมร + ไทย + ไทย + เขมร + บาลี สันสกฤต	เขมร + ไทย + บาลีสันสกฤต + ไทย
คลองบางแวก – แยกสามกรุงศรี				บาง + แวก + แยก + สาม + กรุง + ศรี	
คลองในซอย พุทธบูชา 44					ใน + ซอย + พุทธบูชา + 44

3.1.10 ชื่อที่ใช้ภาษามอญ

ชื่อที่ใช้ภาษามอญ หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษามอญในการตั้งชื่อ มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 ได้แก่

ตารางที่ 3.10

ชื่อที่ใช้ภาษามอญ

ชื่อคลอง	มอญ
คลองด่าน	ด่าน
คลองชนมจิน	ชนมจิน
คลองมะนาว	มะนาว
คลองมอญ ⁴	มอญ
คลองมอญ (บางพลัด)	มอญ

⁴ เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางกอกใหญ่

3.1.11 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ประสมกัน

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ประสมกัน หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ในการตั้งชื่อ มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 ได้แก่

ตารางที่ 3.11

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ประสมกัน

ชื่อคลอง	เขมร + มอญ + ไทย + ไทย	ไทย + เขมร + มอญ + ไทย	ไทย + เขมร + มอญ + ไทย + เขมร + ไทย	ไทย + เขมร + มอญ + ไทย + เขมร
คลองแพรกคลองนา 1	แพรก + คลอง + นา + 1			
คลองแพรกคลองนา 2	แพรก + คลอง + นา + 2			
คลองบางประทุน - คลองต้นสน		บาง + ประทุน + คลอง + ต้นสน		
คลองบางประทุน - คลองบางระแนะ 2			บาง + ประทุน + คลอง + บาง + ระแนะ + 2	
คลองบางประทุน - บางระแนะ				บาง + ประทุน + คลอง + บาง + ระแนะ

3.1.12 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ในการตั้งชื่อ มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่

ตารางที่ 3.12

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน

ชื่อคลอง	ไทย + มอญ + ไทย + บาลี สันสกฤต / ไทย + มอญ + ไทย + ไทย + บาลีสันสกฤต	ไทย + มอญ + บาลี สันสกฤต
คลองแยกคลองซึกพระ	แยก + คลอง + ซึก + พระ	
คลองแยกคลองกุฎีจีน	แยก + คลอง + กุฎี + จีน	
คลองแยกคลองวัดทองธรรมชาติ	แยก + คลอง + วัด + ทอง + ธรรมชาติ	
คลองแยกคลองเทพยนต์		แยก + คลอง + เทพยนต์

3.1.13 ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามอญ

ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามอญ หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาเขมรตามด้วยภาษามอญ หรือใช้ภาษามอญตามด้วยภาษาเขมร มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 ได้แก่

ตารางที่ 3.13

ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามอญ

ชื่อคลอง	เขมร + เขมร + มอญ	มอญ + เขมร
คลองในตรอกกระจก	ใน + ตรอก + กระจก	
คลองวังเดิม		วัง + เดิม

3.1.14 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ในการตั้งชื่อ มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 ได้แก่

ตารางที่ 3.14

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน

ชื่อคลอง	ไทย + มอญ + บาลีสันสกฤต + เขมร	ไทย + ไทย + มอญ + ไทย + เขมร + บาลีสันสกฤต
คลองแยกคลองครุเสงี่ยม	แยก + คลอง + ครุ + เสงี่ยม	
คลองลัดแยกคลองสามกรุงศรี		ลัด + แยก + คลอง + สาม + กรุง + ศรี

3.1.15 ชื่อที่ใช้ภาษาจีน

ชื่อที่ใช้ภาษาจีน หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาจีนในการตั้งชื่อ มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 ได้แก่

ตารางที่ 3.15

ชื่อที่ใช้ภาษาจีน

ชื่อคลอง	จีน
คลองแช่ซิม	แช่ซิม
คลองแจ็ก	แจ็ก

3.1.16 ชื่อที่ใช้ภาษามลายูประสมกับภาษาไทย

ชื่อที่ใช้ภาษามลายูประสมกับภาษาไทย หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษามลายูตามด้วยภาษาไทย มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 ได้แก่

ตารางที่ 3.16

ชื่อที่ใช้ภาษามลายูประสมกับภาษาไทย

ชื่อคลอง	มลายู + ไทย
คลองโต๊ะดำ	โต๊ะ + ดำ
คลองโต๊ะพูด	โต๊ะ + พูด

3.1.17 ชื่อที่ใช้ภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ประสมกัน

ชื่อที่ใช้ภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ประสมกัน หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ในการตั้งชื่อ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.17

ชื่อที่ใช้ภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ประสมกัน

ชื่อคลอง	มลายู + ไทย + มอญ
คลองสุเหร่าสวนพลู	สุเหร่า + สวน + พลู

3.1.18 ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู

ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาเขมรตามด้วยภาษามลายู มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.18

ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู

ชื่อคลอง	เขมร + มลายู
คลองโคกกุลี	โคก + กุลี ⁵

3.1.19 ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ในการตั้งชื่อ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.19

ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน

ชื่อคลอง	ไทย + มอญ + ไทย + ไทย + ไทย + มอญ + ไทย + จีน
คลองเชื่อมคลองหลังวัดม่วง กับคลองผู้ใหญ่เส็ง	เชื่อม + คลอง + หลัง + วัดม่วง + กับ + คลอง + ผู้ใหญ่ + เส็ง

⁵ คำว่า กุลี มาจากคำว่า kuli อ่านว่า กูลี มาจากภาษามลายู (พนมพร นิรัฐทวี, 2545 น. 160)

3.1.20 ชื่อที่ใช้ภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อที่ใช้ภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษามอญตามด้วยภาษาบาลีสันสกฤต มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.20

ชื่อที่ใช้ภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต

ชื่อคลอง	มอญ + บาลีสันสกฤต
คลองแสงศิริ	แสง + ศิริ

3.1.21 ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาไทยตามด้วยภาษาอาหรับ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.21

ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ

ชื่อคลอง	ไทย + อาหรับ
คลองข้างมัสยิดดารุสลอิหซาน	ข้าง + มัสยิดดารุสลอิหซาน

3.1.22 ชื่อที่ใช้ภาษาทมิฬ

ชื่อที่ใช้ภาษาทมิฬ หมายถึง ชื่อคลองที่ใช้ภาษาทมิฬในการตั้งชื่อ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.22

ชื่อที่ใช้ภาษาทมิฬ

ชื่อคลอง	ทมิฬ
คลองสาเก	สาเก

3.1.23 ชื่อที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาไทย

ชื่อที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาไทย หมายถึง ชื่อคลองที่ไม่สามารถหาความหมายและที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อได้ ทั้งจากการสัมภาษณ์และจากพจนานุกรม มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่ คลองคำหริ่ม คลองบางบำหรุ คลองระหาญ และคลองสำเหร่

จากข้อมูลข้างต้นสามารถเรียงลำดับที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.23

ตารางแสดงความถี่และร้อยละของที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง

ลำดับ	ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง	จำนวน	ร้อยละ
1	ชื่อที่ใช้ภาษาไทย	229	48.21
2	ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต	102	21.47
3	ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร	32	6.74
4	ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤต	26	5.47
5	ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษามอญ	20	4.21
6	ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาจีน	12	2.53
7	ชื่อที่ใช้ภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร	9	1.89
8	ชื่อที่ใช้ภาษาเขมร	7	1.47
9	ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน	6	1.26
10	ชื่อที่ใช้ภาษามอญ	5	1.05
11	ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ประสมกัน	5	1.05
12	ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน	4	0.84
13	ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามอญ	2	0.42
14	ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน	2	0.42
15	ชื่อที่ใช้ภาษาจีน	2	0.42
16	ชื่อที่ใช้ภาษามลายูประสมกับภาษาไทย	2	0.42

ตารางที่ 3.23 (ต่อ)

ตารางแสดงความถี่และร้อยละของที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง

ลำดับ	ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง	จำนวน	ร้อยละ
17	ชื่อที่ใช้ภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ประสมกัน	1	0.21
18	ชื่อที่ใช้ภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู	1	0.21
19	ชื่อที่ใช้ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน	1	0.21
20	ชื่อที่ใช้ภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต	1	0.21
21	ชื่อที่ใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ	1	0.21
22	ชื่อที่ใช้ภาษาทมิฬ	1	0.21
23	ชื่อที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาใด	4	0.84
รวม		475	100

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร นิยมตั้งชื่อโดยใช้ภาษาไทยมากที่สุด มีจำนวน 229 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 48.21 รองลงมาคือภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต มีจำนวน 102 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.47 อันดับ ที่ 3 คือภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร มีจำนวน 32 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.74 อันดับ ที่ 4 คือภาษา บาลีสันสกฤต มีจำนวน 26 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.47 อันดับ ที่ 5 คือภาษาไทยประสมกับภาษามอญ มีจำนวน 20 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 4.21 อันดับ ที่ 6 คือภาษาไทยประสมกับภาษาจีน มีจำนวน 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.53 อันดับ ที่ 7 คือภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร มีจำนวน 9 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.89 อันดับ ที่ 8 คือภาษาเขมร มีจำนวน 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 อันดับ ที่ 9 คือภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน มี 6 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.26 อันดับ ที่ 10 คือภาษามอญ มีจำนวน 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 อันดับ ที่ 11 คือภาษาไทย ภาษามอญ และ ภาษาเขมร ประสมกัน มีจำนวน 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 อันดับ ที่ 12 คือภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน มีจำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 อันดับ ที่ 13 คือภาษาเขมร ประสมกับภาษามอญ มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 อันดับ ที่ 14 คือภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 อันดับ ที่ 15 คือ ภาษาจีน มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 อันดับ ที่ 16 คือภาษามลายูประสมกับภาษาไทย มีจำนวน 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 อันดับ ที่ 17 คือภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ประสม กัน มีจำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 อันดับ ที่ 18 คือภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู มีจำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 อันดับ ที่ 19 คือภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน มีจำนวน

1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 อันดับที่ 20 คือภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต มีจำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 อันดับที่ 21 คือภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ มีจำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 อันดับที่ 22 คือภาษาทมิฬ มีจำนวน 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 และอันดับที่ 23 ได้แก่ ชื่อคลองที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาใด มีจำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84

จะเห็นได้ว่าการตั้งชื่อคลองส่วนใหญ่นิยมตั้งโดยใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นคำไทยที่ใช้กันทั่วไป เช่น คำเรียกญาติ ชื่อคน ชื่อสถานที่ ชื่อพืช ชื่อสัตว์ รวมไปถึงคำที่บอกลักษณะของคลอง เป็นต้น การใช้ภาษาไทยทำให้เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปและง่ายต่อการจดจำ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร ของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) ที่พบว่าชื่อพื้นบ้านของวัดนิยมตั้งโดยใช้ภาษาไทยมากที่สุด ทั้งวัดที่สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลางก็ยังคงใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อพื้นบ้านของวัดมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการรักษาเอกลักษณ์ประจำชาติของบรรพบุรุษไทย อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาแนวโน้มในการตั้งชื่อร้านค้าในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ของ ลัดดาวัลย์ ศิริเมฆ (2541) ที่พบว่าคำที่ปรากฏในตำแหน่งต้นคำของชื่อร้านค้าในเขตเทศบาลนครขอนแก่นนิยมใช้ภาษาไทยมากที่สุด ทั้งที่ใช้เฉพาะภาษาไทยและใช้ภาษาไทยปนกับภาษาอื่น เนื่องจากภาษาไทยสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนตรงตามที่ผู้ประกอบการต้องการ และทำให้ลูกค้าเข้าใจได้ง่ายไม่ต้องแปลความหมาย นอกจากนี้ การศึกษาการตั้งชื่อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี ของ นกวิวัฒน์ สาระ (2550) ก็พบว่าชื่อร้านค้าเกือบทุกประเภทในจังหวัดปัตตานีมาจากภาษาไทยมากที่สุด และข้อมูลที่แบ่งเป็นช่วงเวลาแสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อร้านค้ามีเพิ่มมากขึ้นทุกช่วงเวลา

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นวัดในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ร้านค้าในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดปัตตานี แม้จะเป็นสถานที่ที่แตกต่างกัน อยู่ต่างภูมิภาคกัน แต่ก็นิยมใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อมากที่สุด เช่นเดียวกับชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ภาษาที่นิยมใช้ในการตั้งชื่อคลองรองลงมาคือภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต ซึ่งภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาที่เข้ามาในประเทศไทยเป็นเวลานาน มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าภาษาบาลีสันสกฤตปรากฏในภาษาไทยครั้งแรกในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (ประยูร ทรงศิลป์, 2526, น. 87) และเป็นภาษาที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อภาษาไทย ดังนั้นจึงมีการนำภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้อย่างแพร่หลาย การใช้ภาษาไทยประสมกับภาษาบาลีสันสกฤตในการตั้งชื่อคลองมีมากเป็นอันดับที่ 2 สอดคล้องกับการศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อธุรกิจการค้า ของ วิยะดา จงบรรจบ (2534) ที่พบว่าชื่อธุรกิจการค้าหลายประเภท เช่น ธุรกิจจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง โรงงาน ร้านอาหาร นิยมตั้งโดยใช้ภาษาไทยและภาษาบาลีสันสกฤตมากเป็นอันดับที่ 2 และยังสอดคล้องกับการศึกษาชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ของ สุจริตลักษณ์ ดีผดุง (2547) ที่พบว่าชื่อหมู่บ้านใน

8 จังหวัด ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยมีโครงสร้างชื่อที่มีคำไทยเป็นคำหลักและมีคำบาลีสันสกฤตเป็นคำขยาย รวมถึงเป็นคำบาลีสันสกฤตทั้งชื่อก็มีปรากฏให้เห็น จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยมีมาเป็นเวลานานและมีจำนวนมาก จนเสมือนว่าคำบางคำเป็นคำในภาษาไทย ดังเช่นการใช้ภาษาบาลีสันสกฤตในการตั้งชื่อคลอง เช่น คลองตาสุข คลองยายเพียร ซึ่งเป็นชื่อคลองที่มาจากชื่อของบุคคลที่อาศัยอยู่บริเวณปากคลอง และเป็นที่ยึดของคนทั่วไป ทั้งนี้ คำว่า “สุข” และ “เพียร” เป็นคำยืมที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต โดยชื่อคนไทยจำนวนมากใช้ภาษาดังกล่าวในการตั้งชื่อ

นอกจากนี้ยังพบชื่อคลองที่มาจากภาษาไทยประสมกับภาษาอื่น เช่น ภาษาจีน ภาษามอญ ภาษาเขมร ภาษามลายู ภาษาอาหรับ เป็นต้น เนื่องจากประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ จึงส่งผลให้ภาษาเหล่านั้นเข้ามาปะปน ดังที่ ประยูร ทรงศิลป์ (2526, น. 65 - 69) ได้กล่าวเกี่ยวกับสาเหตุที่ภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนกับภาษาไทยไว้ว่าประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ที่มีภาษาใช้ เช่น อินเดีย เขมร จีน พม่า มอญ ญวน ญี่ปุ่น มลายู ชวา เปอร์เซีย ฝรั่งเศส อังกฤษ ฯลฯ จึงส่งผลให้ภาษาของชาติเหล่านั้นเข้ามาปะปนอยู่ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก โดยในระยะแรกคำยืมในภาษาไทยจะมาจากภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา คำยืมจากภาษาจีน มาจากคนจีนที่อพยพเข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทย ทำให้ไทยมีคำศัพท์ทางการค้าและทางด้านอาหารจากจีนเข้ามาใช้ เป็นต้น โดยสาเหตุของการยืมคำภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ในภาษาไทยคือ การยืมเพราะความใกล้ชิด และการยืมเนื่องจากวัฒนธรรม (Intimate and Culture Borrowing)

ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานครที่มีการนำคำภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ คล้ายคลึงกับผลการศึกษาเปรียบเทียบการตั้งชื่อหมู่บ้านในประเทศไทย ของ นาริรัตน์ เลิศชัยวรกุล (2548) ที่พบว่าชื่อหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ มีการตั้งชื่อโดยวิธีการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ แต่วิธีการดังกล่าวไม่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านของภาคกลาง ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าคำยืมในชื่อหมู่บ้านดังกล่าวมาจากปัจจัยทางสภาพภูมิศาสตร์ เมื่อหมู่บ้านมีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านจึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนภาษาขึ้น และอาจมาจากปัจจัยที่ในหมู่บ้านมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาอาศัยอยู่

ภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในชื่อคลองแสดงให้เห็นว่าในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานครมีชาวต่างชาติหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่จึงเป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้มีคำยืมภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ในการตั้งชื่อคลองดังกล่าว

3.2 ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 475 ชื่อ พบว่าชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ปรากฏกลุ่มที่มาของชื่อคลอง 7 กลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 กลุ่มที่มาเกี่ยวกับสถานที่

ที่มาของชื่อคลองในกลุ่มนี้มาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถาน ย่านหรือบริเวณที่ตั้ง สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ทุ่งนา สวน และที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่คลองไหลผ่าน พบ 171 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 36.00 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1.1 ชื่อคลองที่มาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถาน

ชื่อคลองที่มาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถาน หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อศาสนสถานของหลายศาสนา รวมถึงเทวสถานซึ่งเป็นที่เคารพและศรัทธาโดยทั่วไป และมีที่ตั้งอยู่บริเวณคลอง ชื่อคลองที่มาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถาน มี 105 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 22.11 เช่น

ตารางที่ 3.24

ชื่อคลองที่มาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถาน

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองวัดสิงห์	เรียกชื่อคลองตามชื่อของวัดสิงห์ซึ่งตั้งอยู่บริเวณปากคลอง
คลองข้างวัดอนงค์คาราม	เรียกชื่อคลองตามชื่อของวัดอนงค์คารามซึ่งตั้งอยู่บริเวณข้างคลอง
คลองสุเหร่าสวนพลู	เรียกชื่อคลองตามชื่อของสุเหร่าสวนพลู โดยเป็นคลองที่เชื่อมมาจากคลองบางกอกใหญ่ และไหลผ่านบริเวณสุเหร่าดังกล่าว
คลองข้างมัสยิดดารุ้ลลิฮซาน	เรียกชื่อคลองตามชื่อของมัสยิดดารุ้ลลิฮซานซึ่งตั้งอยู่บริเวณข้างคลอง
คลองศาลเจ้าแม่ทับทิม	เรียกชื่อคลองตามชื่อของศาลเจ้าแม่ทับทิมที่ตั้งอยู่บริเวณคลอง เนื่องจากเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

3.2.1.2 ชื่อคลองที่มาจากย่านหรือบริเวณที่ตั้ง

ชื่อคลองที่มาจากย่านหรือบริเวณที่ตั้ง หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อพื้นที่บริเวณที่คลองไหลผ่าน มี 41 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 8.63 เช่น

ตารางที่ 3.25

ชื่อคลองที่มาจากย่านหรือบริเวณที่ตั้ง

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองบางไผ่	เรียกชื่อคลองตามชื่อของตำบลบางไผ่ซึ่งเป็นตำบลที่คลองไหลผ่าน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันการแบ่งพื้นที่การปกครองในกรุงเทพมหานครจะใช้คำว่า แขวง แทน ตำบล
คลองราษฎร์บูรณะ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของเขตราษฎร์บูรณะซึ่งปากคลองราษฎร์บูรณะอยู่ในบริเวณเขตดังกล่าว
คลองซอยประชากรไทย	เรียกชื่อคลองตามชื่อของซอยประชากรไทย เนื่องจากเป็นบริเวณที่คลองไหลผ่าน
คลองหลังหมู่บ้านศุภาลัย 1	เรียกชื่อคลองตามชื่อของหมู่บ้านศุภาลัยซึ่งคลองนี้เป็นคลองที่ขยายขึ้นใหม่ และตั้งชื่อคลองตามชื่อหมู่บ้านดังกล่าว
คลองในตรอกกระเจก	เรียกชื่อคลองตามชื่อของชุมชนตรอกกระเจกซึ่งเป็นย่านการค้าบริเวณบางกอกใหญ่ ในอดีตส่วนใหญ่มีชาวจีนอาศัยอยู่ และปัจจุบันย่านตรอกกระเจกไม่ได้มีการค้าขายดังเช่นในอดีตแล้ว

3.2.1.3 ชื่อคลองที่มาจากสิ่งปลูกสร้าง

ชื่อคลองที่มาจากสิ่งปลูกสร้าง หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากสิ่งปลูกสร้างรวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บริเวณคลอง เช่น บริษัท โรงเรียน เป็นต้น มี 17 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.58 เช่น

ตารางที่ 3.26

ชื่อคลองที่มาจากสิ่งปลูกสร้าง

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองโรงยว	เรียกชื่อคลองตามร้านค้าที่มีลักษณะเป็นห้องแถวชั้นเดียวและยาว เรียกว่า “แถวเต็ง” ซึ่งตั้งอยู่บริเวณคลอง

ตารางที่ 3.26 (ต่อ)

ชื่อคลองที่มาจากสิ่งปลูกสร้าง

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองหลังค่ายลูกเสือ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของค่ายลูกเสือกรุงธนซึ่งคลองนี้ไหลผ่านบริเวณหลังค่ายดังกล่าว
คลองหลัง สน.ทุ่งครุ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของสถานีตำรวจนครบาลทุ่งครุซึ่งคลองนี้ไหลผ่านบริเวณด้านหลังของสถานีดังกล่าว
คลองข้างโรงเรียนเปี่ยมสุวรรณ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของโรงเรียนเปี่ยมสุวรรณซึ่งตั้งอยู่บริเวณข้างคลอง
คลองเสาหิน	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของเสาหินซึ่งเป็นเสาเก็บภาษีที่ตั้งอยู่บริเวณคลอง กล่าวคือเป็นเสาที่ทำด้วยหินและมีขึ้นเพื่อให้ทราบว่าบริเวณดังกล่าวเป็นที่เก็บภาษีจากเรือ

3.2.1.4 ชื่อคลองที่มาจากทุ่งนาและสวน

ชื่อคลองที่มาจากทุ่งนาและสวน หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากลักษณะภูมิประเทศบริเวณคลองซึ่งเป็นทุ่งนา สวน หรือเนิน ชื่อคลองที่มาจากทุ่งนาและสวน มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 ได้แก่

ตารางที่ 3.27

ชื่อคลองที่มาจากทุ่งนาและสวน

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองนา (บางขุนเทียน)	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของทุ่งนาซึ่งในอดีตบริเวณคลองนี้เป็นนาทั้งหมด
คลองบางหญ้า	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของทุ่งหญ้าซึ่งในอดีตบริเวณคลองเป็นทุ่งหญ้า
คลองนา (ทวีวัฒนา)	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของทุ่งนา เนื่องจากในอดีตบริเวณคลองเป็นย่านทำนา
คลองสวน	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของสวนซึ่งในอดีตบริเวณคลองเป็นย่านทำสวน

ตารางที่ 3.27 (ต่อ)

ชื่อคลองที่มาจากทุ่งนาและสวน

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองเนินทราย	เรียกชื่อคลองตามลักษณะภูมิประเทศที่มีลักษณะเป็นเนินสูงและมีพื้นที่ที่เป็นดินทราย

3.2.1.5 ชื่อคลองที่มาจากที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์

ชื่อคลองที่มาจากที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์ หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากที่ดินหรือทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ มี 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.63 ได้แก่

ตารางที่ 3.28

ชื่อคลองที่มาจากที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองบางคูเวียง	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของบริเวณที่ดินสองฝั่งคลองซึ่งเป็นที่ดินที่รัชกาลที่ 4 พระราชทานให้แก่เชื้อพระวงศ์เพื่อไม่ให้เกิดการขายที่ดิน บริเวณดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนวัง เวียง ของเชื้อพระวงศ์
คลองวังเดิม	เรียกชื่อคลองตามวังของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทั้งนี้คลองดังกล่าวเป็นเส้นทางพระราชดำเนินของพระองค์ รวมถึงข้าราชการและขุนนางก็สามารถใช้คลองเส้นนี้ได้
คลองสวนหลวง	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ ที่ดินนี้มีกลุ่มคนเข้ามาเพื่อทำสวนและได้มีการขุดคลองเข้าไปในบริเวณสวนดังกล่าว

3.2.2 กลุ่มที่มาเกี่ยวกับบุคคล

ที่มาของชื่อคลองในกลุ่มนี้มาจากชื่อ บรรดาศักดิ์หรือราชทินนาม กลุ่มชาติพันธุ์ และนามสกุลของบุคคล มี 115 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 24.21 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.2.1 ชื่อคลองที่มาจากชื่อของบุคคล

ชื่อคลองที่มาจากชื่อของบุคคล หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อของบุคคลผู้ที่มีความสำคัญ เป็นที่เคารพนับถือ และเป็นที่ยึดถือของคนโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มี

ความสำคัญต่อคลอง เช่น เป็นผู้ริเริ่มในการขุดคลอง หรือเป็นผู้ที่บริจาคที่ดินในการขุดคลองเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ชื่อคลองที่มาจากชื่อของบุคคล มี 89 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 18.74 เช่น

ตารางที่ 3.29

ชื่อคลองที่มาจากชื่อของบุคคล

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองกำนันเสงี่ยม	เรียกชื่อคลองตามชื่อของกำนันเสงี่ยมซึ่งเป็นผู้ริเริ่มและเป็นผู้ริเริ่มในการขุดคลอง จึงเรียกชื่อคลองตามชื่อของกำนันเพื่อเป็นอนุสรณ์
คลองผู้ใหญ่เปล่ง	เรียกชื่อคลองตามชื่อของผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากผู้ใหญ่เปล่งมีบ้านอยู่บริเวณปากคลอง และเป็นที่รู้จักของชาวบ้านโดยทั่วไป เมื่อเรียกชื่อคลองตามชื่อของผู้ใหญ่จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึงคลองใด
คลองถัดนึมไสว	เรียกชื่อคลองตามชื่อของผู้ใหญ่บ้าน นายไสว ถัดน้อย และชื่อของกำนัน นายนึม รุ่งแสง เนื่องจากเป็นผู้ที่ริเริ่มในการขุดคลอง
คลองพิมพ์เสงี่ยม	เรียกชื่อคลองตามชื่อของกำนันและภรรยาของกำนัน ได้แก่ กำนันเสงี่ยม นาควัชระ และภรรยาชื่อพิมพ์ เนื่องจากมีบ้านอยู่บริเวณคลอง
คลองลุงหน่าง	เรียกชื่อคลองตามชื่อของเจ้าของที่ดินที่ใช้ขุดคลอง เดิมเป็นคลองส่วนบุคคล ขุดไว้เพื่อนำน้ำเรือเข้ามาจอดที่บริเวณบ้านและใช้ประโยชน์ในการเกษตร โดยภายหลังได้มอบให้เป็นคลองสาธารณะ
คลองยายจำปี	เรียกชื่อคลองตามชื่อของยายจำปี ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบ้านอยู่บริเวณคลอง และเป็นผู้ที่มีฐานะเป็นที่เคารพของผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น

3.2.2.2 ชื่อคลองที่มาจากบรรดาศักดิ์หรือราชทินนาม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 651) ให้ความหมายของบรรดาศักดิ์ไว้ว่า “ฐานันดรศักดิ์ที่พระราชทานแก่ข้าราชการหรือบุคคลทั่วไป แบ่งออกเป็นเจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ขุน หมื่น พัน และทนาย โดยมีราชทินนามต่อท้าย” ส่วนราชทินนามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554, น. 995) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชื่อพระราชทานที่ตั้งกำกับยศหรือบรรดาศักดิ์แก่ขุนนาง” ชื่อคลองที่มาจากบรรดาศักดิ์หรือราชทินนาม มี 13 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.74 เช่น

ตารางที่ 3.30

ชื่อคลองที่มาจากบรรดาศักดิ์หรือราชทินนาม

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองพระยาราชนนตรี	เรียกชื่อคลองตามชื่อของพระยาราชนนตรีซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับพระราชทานฐานันดรให้เป็นพระยา และมีความสำคัญต่อการขุดคลอง
คลองเจ้าคุณ	เรียกชื่อคลองตามคำเรียกผู้ที่มีบรรดาศักดิ์ชั้นพระยา และมีบ้านอยู่บริเวณคลอง
คลองสมเด็จพระเจ้าพระยา	เรียกชื่อคลองตามบรรดาศักดิ์ของสมเด็จพระเจ้าพระยา 3 ท่าน ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต บุนนาค) และสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ทั้งนี้จวนของสมเด็จพระเจ้าพระยา ทั้ง 3 ท่าน อยู่บริเวณคลอง
คลองขุนศรีบุรีรักษ์	เรียกชื่อคลองตามชื่อของขุนศรีบุรีรักษ์ ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองและพระราชทานที่ดินสองฝั่งคลอง ให้เชื้อพระวงศ์ โดยขุนศรีบุรีรักษ์เป็นเชื้อพระวงศ์ที่ได้พระราชทานที่ดินบริเวณคลองดังกล่าว
คลองภาษีเจริญ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของ พระภาษี สมบัติบริบูรณ์ (เจ้าสัวยิ้ม) เจ้าภาษีฝิ่น ซึ่งเป็นแม่กองขุดคลอง และรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองโดยใช้วิธีการหักเงินภาษีฝิ่นพระราชทานเป็นค่าจ้างแก่กรรมกรชาวจีน

3.2.2.3 ชื่อคลองที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์

ชื่อคลองที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นกลุ่มชาวต่างชาติที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย รวมถึงกลุ่มชาวต่างชาติที่มีความสำคัญด้านการเมืองการปกครองของประเทศไทยในอดีต พระมหากษัตริย์จึงพระราชทานที่ดินให้เป็นที่พักอาศัยของกลุ่มชาวต่างชาตินั้น ๆ ชื่อคลองที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.68 เช่น

ตารางที่ 3.31

ชื่อคลองที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองแขก	เรียกชื่อคลองตามชื่อของกลุ่มชนชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่บริเวณคลองเป็นจำนวนมาก
คลองจีน	เรียกชื่อคลองตามชื่อของกลุ่มชนชาวจีนที่อาศัยอยู่บริเวณคลองเป็นจำนวนมาก
คลองแจ็ก	เรียกชื่อคลองตามชื่อของกลุ่มชนชาวจีนที่อาศัยอยู่บริเวณคลอง
คลองมอญ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของกลุ่มชนชาวมอญซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ร่วมกันขุดคลอง โดยจะขุดคลองนี้ในลักษณะลัดและตัดกันเข้าศึกเข้า เนื่องจากเป็นพื้นที่บริเวณใจกลางพระนคร และชาวมอญเป็นกองกำลังที่กระจายตัวอยู่รอบ ๆ เขตพระราชฐานในสมัยธนบุรี ซึ่งชาวมอญถือเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาเป็นขุนนางตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีความสำคัญทางการรบ ดังนั้นจึงถือว่าเป็นการเรียกชื่อคลองตามชื่อชนชาติที่มีความสำคัญด้วย ส่วนใหญ่ชาวมอญจะมีหน้าที่ป้องกันข้าศึกที่เข้ามาสอดแนมเนื่องจากสามารถฟังภาษาพม่าได้
คลองเขมร	เรียกชื่อคลองตามชื่อของกลุ่มชนชาวเขมรที่อพยพมาอาศัยอยู่บริเวณคลอง

3.2.2.4 ชื่อคลองที่มาจากนามสกุลของบุคคล

ชื่อคลองที่มาจากนามสกุลของบุคคล หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากนามสกุลของสามัญชน รวมถึงนามสกุลของผู้ที่มีต้นตระกูลเป็นข้าราชการระดับสูง ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป และเป็นผู้ที่พักอาศัยบริเวณคลอง ชื่อคลองที่มาจากนามสกุลของบุคคล มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 ได้แก่

ตารางที่ 3.32

ชื่อคลองที่มาจากนามสกุลของบุคคล

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองคำหริ่ม	เรียกชื่อคลองตามนามสกุลของตระกูลคำหริ่มซึ่งเป็นตระกูลที่มีที่พักอาศัยอยู่บริเวณคลอง

ตารางที่ 3.32 (ต่อ)

ชื่อคลองที่มาจากนามสกุลของบุคคล

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองเทพราช	เรียกชื่อคลองตามนามสกุลของตระกูลเทพราชซึ่งในอดีตต้นตระกูลมีผู้ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าพระยา และเป็นเจ้าของที่ดินบริเวณคลอง
คลองแสงศิริ	เรียกชื่อคลองตามนามสกุลของตระกูลแสงศิริซึ่งในเขตหนองแขมมีผู้ที่ใช้นามสกุลนี้จำนวนมาก
คลองศรีศุภผล	เรียกชื่อคลองตามนามสกุลของตระกูลศรีศุภผลซึ่งเป็นตระกูลของผู้มีฐานะที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น
คลองบุญสุข	เรียกชื่อคลองตามชื่อตระกูลของกำนันแปลกซึ่งอาศัยอยู่บริเวณปากคลอง โดยนำนามสกุลบิดาของกำนันแปลกมาตั้งเป็นชื่อคลอง บิดาของกำนันแปลกชื่อ “ขุนศรี บุญสุข”

3.2.3 กลุ่มที่มาเกี่ยวกับลักษณะของคลอง

ที่มาของชื่อคลองในกลุ่มนี้มาจากลักษณะทางกายภาพของคลอง เช่น เป็นคลองขวาง คลองตรง คลองเชื่อม เป็นต้น รวมถึงขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง มี 85 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 17.89 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.3.1 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองแยกและคลองซอย

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองแยกและคลองซอย หมายถึง ชื่อของคลองย่อยที่แยกออกจากคลองหลักต่าง ๆ รวมถึงคลองซอย ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองแยกและคลองซอย มี 44 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 9.26 เช่น

ตารางที่ 3.33

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองแยกและคลองซอย

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองซอย	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองซอยซึ่งอยู่ระหว่างคลองขุนศรีบุรีรักษ์และคลองทวีวัฒนา
คลองแยกคลองครูเสงี่ยม	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองแยกออกจากคลองหลัก ได้แก่ คลองครูเสงี่ยม

ตารางที่ 3.33 (ต่อ)

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองแยกและคลองซอย

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองแยกบางน้อย	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองแยกออกจากคลองหลัก ได้แก่ คลองบางน้อย
คลองแยกราษฎร์ 5	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองแยกออกจากคลองหลัก ได้แก่ คลองราษฎร์ คลองนี้เป็นคลองแยกลำดับที่ 5
คลองแพรกคลองนา 1	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองแยกจากคลองหลัก ได้แก่ คลองนา คำว่า “แพรก” มาจาก คำว่า “แยก”

3.2.3.2 ชื่อคลองที่มาจากขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง

ชื่อคลองที่มาจากขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงขนาด รูปร่าง รวมถึงลำดับของคลอง มี 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.53 เช่น

ตารางที่ 3.34

ชื่อคลองเกี่ยวกับขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองหนึ่ง	เรียกชื่อคลองตามลำดับของคลอง
คลองสี่วา	เรียกชื่อคลองตามขนาดของคลอง
คลองบางน้อย	เรียกชื่อคลองตามขนาดของคลองซึ่งคลองดังกล่าวมีขนาดเล็ก และไม่เชื่อมถึงคลองอื่น ๆ
คลองรางใหญ่	เรียกชื่อคลองตามขนาดของคลองซึ่งคลองดังกล่าวมีความกว้างและใหญ่
คลองหนองรี	เรียกชื่อคลองตามรูปร่างของคลองซึ่งมีลักษณะรี

3.2.3.3 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองเชื่อม⁶

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองเชื่อม หมายถึง ชื่อคลองที่ทำหน้าที่เชื่อมคลองหลัก 2 คลอง ให้เชื่อมต่อกัน ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองเชื่อม มี 10 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.11 เช่น

ตารางที่ 3.35

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองเชื่อม

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองเชื่อมคลองหลังวัดม่วงกับคลองผู้ใหญ่เส็ง	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองที่เชื่อมระหว่างคลองหลังวัดม่วงกับคลองผู้ใหญ่เส็ง
คลองบางด้วนใต้ – ราชมนตรี	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองที่เชื่อมระหว่างคลองบางด้วนใต้และคลองราชมนตรี
คลองบางแวก – แยกสามกรุงศรี	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองที่เชื่อมระหว่างคลองบางแวกและคลองแยกสามกรุงศรี
คลองบางประทุน – คลองต้นสน	เรียกชื่อคลองตามลักษณะที่เป็นคลองที่เชื่อมระหว่างคลองบางประทุนและคลองต้นสน
คลองสามง่าม	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของคลองที่เชื่อมไปถึงคลองอื่นจำนวน 3 คลอง ได้แก่ คลองโชติ๊ก คลองบางขโมย และคลองบางหญ้า ซึ่งในปัจจุบันไม่สามารถเชื่อมคลองได้เหมือนเดิมแล้ว

3.2.3.4 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองขวาง

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองขวาง หมายถึง ชื่อของคลองที่มีทางน้ำไหลลักษณะขวางคลองตามธรรมชาติ ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองขวาง มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 เช่น

⁶ การระบุว่าเป็นคลองเชื่อมจะใช้เครื่องหมาย “-” หรือ คำว่า “กับ”

ตารางที่ 3.36

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองขวาง

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองขวาง (จอมทอง)	เรียกชื่อคลองตามลักษณะขวางของคลอง โดยคลองขวางจะเป็นคลองที่ขุดขึ้นเพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เนื่องจากปกติแล้วคลองตามธรรมชาติจะไหลจากเหนือลงใต้ ส่วนคลองขวางจะเป็นคลองที่ขุดขวางทางน้ำไหลตามทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก
คลองขวาง (บางกอกน้อย)	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของการขุดคลอง เป็นคลองที่ตัดขวางคลองอื่น
คลองขวางบางประกัว	เรียกชื่อคลองตามลักษณะการขุดขวางคลองหลัก คือ คลองบางประกัว
คลองขวางบางประทุน	เรียกชื่อคลองตามลักษณะการขุดขวางคลองหลัก คือ คลองบางประทุน
คลองรางขวาง	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของการขุดคลอง เป็นคลองที่ตัดขวางคลองบางโคลด์และคลองบางพราน

3.2.3.5 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองลัด

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองลัด หมายถึง ชื่อของคลองที่ลัดออกจากคลองหลัก โดยคลองลัดต่าง ๆ เป็นคลองที่ขุดเพื่อประโยชน์ทั้งในด้านการระบายน้ำและการคมนาคม ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองลัด มี 6 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.26 ได้แก่

ตารางที่ 3.37

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองลัด

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองลัดคลองตาแป้น	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของที่เป็นคลองลัดออกจากคลองหลัก คือ คลองตาแป้น
คลองลัดคลองขวาง	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของที่เป็นคลองลัดออกจากคลองหลัก คือ คลองขวาง
คลองลัดบางระแนง	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของที่เป็นคลองลัดออกจากคลองหลัก คือ คลองบางระแนง

ตารางที่ 3.37 (ต่อ)

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองลัด

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองลัดคลองสวนอ้อย	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของที่เป็นคลองลัดออกจากคลองหลัก คือ คลองสวนอ้อย
คลองลัดแยกคลองสามกรุงศรี	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของที่เป็นคลองลัดออกจากคลองหลัก คือ คลองสามกรุงศรี
คลองลัดม้า	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของที่เป็นคลองลัดออกจากคลองหลัก

3.2.3.6 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตรง

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตรง หมายถึง ชื่อของคลองที่ขุดขึ้น และมีทางน้ำไหลเป็นลักษณะตรง ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตรง มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่

ตารางที่ 3.38

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตรง

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองตรง ⁷	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของคลองที่มีความตรง
คลองตรง (บางขุนเทียน)	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของคลองที่มีความตรง
คลองรางตรง	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของคลองที่มีความตรง
คลองตรง (จอมทอง)	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของคลองที่มีความตรง

3.2.3.7 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตัน

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตัน หมายถึง ชื่อของคลองที่เป็นคลองตัน ไม่เชื่อมต่อกับคลองอื่น ๆ ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตัน มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 ได้แก่

⁷ เป็นคลองที่อยู่ในเขตภาษีเจริญ

ตารางที่ 3.39

ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตัน

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองรางตัน	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของคลองที่เป็นคลองตัน ไม่เชื่อมกับคลองอื่น
คลองบางถ้วน	เรียกชื่อคลองตามลักษณะของคลองที่ไม่เชื่อมกับคลองอื่น

3.2.4 กลุ่มที่มาเกี่ยวกับพืชและสัตว์

ที่มาของชื่อคลองในกลุ่มนี้มาจากชื่อพืชที่มีอยู่บริเวณคลอง และชื่อสัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณคลอง หรือมีความเกี่ยวข้องกับคลอง มี 71 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 14.95 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.4.1 ชื่อคลองที่มาจากชื่อพืช

ชื่อคลองที่มาจากชื่อพืช หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อพืชที่ขึ้นตามธรรมชาติ หรือพืชที่ปลูกบริเวณคลอง ชื่อคลองที่มาจากชื่อพืช มี 63 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 13.26 เช่น

ตารางที่ 3.40

ชื่อคลองที่มาจากชื่อพืช

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองกระท้อนแถว	เรียกชื่อคลองตามชื่อของต้นกระท้อนซึ่งในอดีตกระท้อนเป็นพืชที่ปลูกจำนวนมากบริเวณดังกล่าว
คลองสะแกหัก	เรียกชื่อคลองตามชื่อของต้นสะแกที่หักล้มขวางคลองอยู่
คลองรางโพธิ์	เรียกชื่อคลองตามชื่อของต้นโพธิ์ซึ่งเป็นพืชที่ขึ้นอยู่บริเวณคลอง
คลองบางค้อ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของต้นค้อซึ่งเป็นพืชที่ขึ้นอยู่บริเวณคลองเป็นจำนวนมาก
คลองตันไทร	เรียกชื่อคลองตามชื่อของต้นไทรซึ่งเป็นพืชที่ขึ้นอยู่บริเวณคลองเป็นจำนวนมาก

3.2.4.2 ชื่อคลองที่มาจากชื่อสัตว์

ชื่อคลองที่มาจากชื่อสัตว์ หมายถึง ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อสัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณคลอง หรือมีความเกี่ยวข้องกับคลอง ชื่อคลองที่มาจากชื่อสัตว์ มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.68 เช่น

ตารางที่ 3.41

ชื่อคลองที่มาจากชื่อสัตว์

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองควาย	เรียกชื่อคลองตามสัตว์ซึ่งในอดีตพื้นที่บริเวณนี้เป็นทางสำหรับควายเดิน โดยใช้ควายเดินนำร่องเพื่อให้พื้นที่กลายเป็นเทือก เมื่อควายเดินมากขึ้นก็จะทำให้ดินละเอียดและนุ่ม เป็นการแหวกทางให้น้ำไหล เมื่อน้ำไหลได้มากจึงเกิดเป็นคลองได้ง่ายขึ้น
คลองค่างคว	เรียกชื่อคลองตามสัตว์ซึ่งบริเวณคลองมีค่างควเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นบริเวณที่มีต้นไม้มาก อุดมสมบูรณ์ ร่มเย็น จึงทำให้ค่างควมาอาศัย
คลองลิง	เรียกชื่อคลองตามสัตว์ซึ่งในอดีตพื้นที่คลองเป็นบริเวณที่มีลิงจำนวนมาก
คลองหัวกระบือ	เรียกชื่อคลองตามสัตว์ซึ่งในอดีตพื้นที่คลองเป็นบริเวณที่มีควายจำนวนมาก
คลองบางโคลัด	เรียกชื่อคลองตามสัตว์ซึ่งในอดีตเป็นทางที่วัวและควายใช้เดินไปกินน้ำที่คลองภาษีเจริญ เนื่องจากในอดีตน้ำในคลองนั้นไม่ได้มีตลอด แต่คลองภาษีเจริญเป็นเพียงคลองเดียวที่มีน้ำตลอดทั้งปี

3.2.5 กลุ่มที่มาเกี่ยวกับเหตุการณ์

ที่มาของชื่อคลองในกลุ่มนี้มาจากเหตุการณ์สำคัญ ประเพณี ที่มีความเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับคลอง มี 17 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.58 เช่น

ตารางที่ 3.42

ชื่อคลองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองชักพระ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของประเพณีชักพระ กล่าวคือหลังจากวันลอยกระทงไปแล้ว ประมาณวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 12 ที่คลองนี้จะมีประเพณีแห่พระ ซึ่งเรียกว่า “ชักพระ” จากวัดนางชีไปถึงวัดไก่อี๋ยง เพื่อให้ประชาชนได้สักการะบูชาพระระหว่างทาง และจะแห่พระกลับโดยอ้อมแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าปากคลองบางหลวง และนำพระมาไว้ที่วัดนางชีเช่นเดิม ประเพณีดังกล่าวยังทำทุกปีสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน
คลองบางสีบาท	เรียกชื่อคลองตามเหตุการณ์ซึ่งคลองนี้เป็นคลองที่จ้างชาวบ้านขุดโดยใช้งบประมาณจำนวน 4 บาท
คลองสนามชัย	เรียกชื่อตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งคลองนี้ใช้สำหรับเป็นเส้นทางลัดในการเดินทางไปทำสงครามทางตอนใต้และเส้นทางลัดออกทะเล ที่พบหลักฐานชัดเจนคือในสมัยรัชกาลที่ 3 ขณะที่พระองค์ทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์
คลองด่าน	เรียกชื่อตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต บริเวณดังกล่าวเป็น “ด่านขนอน” กล่าวคือเป็นจุดที่เก็บภาษีจากเรือสินค้าต่าง ๆ ในปัจจุบันยังคงปรากฏแท่งแกรนิตเสาเหลี่ยมมีบัวแกะอยู่บริเวณหัวเสา แสดงให้เห็นว่าเคยเป็นด่านเก็บภาษี
คลองเฉลิมชัยพัฒนา	เรียกชื่อคลองตามเหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสให้ตัดคลองนี้ออกจากคลองหัวกระบือ เพื่อใช้เป็นคลองระบายน้ำ ช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วม โดยชื่อของคลองได้มาจากการประชุมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ

3.2.6 กลุ่มที่มาเกี่ยวกับอาชีพและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ

ที่มาของชื่อคลองในกลุ่มนี้มาจากอาชีพที่กลุ่มคนซึ่งพักอาศัยบริเวณคลองประกอบเพื่อการเลี้ยงชีพ รวมถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ มี 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.53 เช่น

ตารางที่ 3.43

ชื่อคลองที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองโคกกุลี	เรียกชื่อตามของลักษณะการประกอบอาชีพกรรมกรของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณคลอง
คลองคราม	เรียกชื่อคลองตามการประกอบอาชีพย้อมผ้าด้วยครามของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณคลองในอดีต
คลองบ้านขมิ้น	เรียกชื่อคลองตามการประกอบอาชีพทำขมิ้นของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณคลองในอดีต
คลองเตาอิฐ	เรียกชื่อคลองตามการประกอบอาชีพเผาอิฐขายของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณคลองในอดีต
คลองขนมจีน	เรียกชื่อคลองตามการประกอบอาชีพทำขนมจีนของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณคลองในอดีต
คลองบางระแนะ	เรียกชื่อคลองตามสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพเกษตรกรรม คือ “ระแนะ” หรือเกวียนที่ใช้ขนข้าว โดยภายหลังชื่อคลองได้เพี้ยนเสียงมาเป็น “ระแนะ”

3.2.7 กลุ่มที่มาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา

ที่มาของชื่อคลองในกลุ่มนี้มาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของแต่ละศาสนาที่เป็นที่เคารพนับถือของบุคคล มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่

ตารางที่ 3.44

ชื่อคลองที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองศรีภูมิ	เรียกชื่อคลองตามชื่อของ “พ่อปู่ศรีภูมิ” ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวลาวเวียงจันทน์ที่อพยพมาอาศัยอยู่บริเวณคลอง
คลองหลวงพ่อบ้านแหลม	เรียกชื่อคลองตามชื่อของ “หลวงพ่อบ้านแหลม” ซึ่งอยู่บริเวณปากคลอง และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน
คลองบางพรหม	เรียกชื่อคลองตามชื่อของ “พระพรหม” ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่เคารพนับถือของชาวบ้าน

ตารางที่ 3.44 (ต่อ)

ชื่อคลองที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา

ชื่อคลอง	ที่มาของชื่อ
คลองเสาชิง	เรียกชื่อคลองตามชื่อของ “เจ้าพ่อเสาชิง” ซึ่งอยู่บริเวณปากคลอง และเป็นทีเคารพนับถือของชาวบ้าน

จากการศึกษาที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.45

ตารางแสดงความถี่และร้อยละของที่มาของชื่อคลอง

ลำดับ	ที่มาของชื่อคลอง	จำนวน	ร้อยละ
1	กลุ่มที่มาเกี่ยวกับสถานที่	171	36.00
	ชื่อคลองที่มาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถาน	105	22.11
	ชื่อคลองที่มาจากย่านหรือบริเวณที่ตั้ง	41	8.63
	ชื่อคลองที่มาจากสิ่งปลูกสร้าง	17	3.58
	ชื่อคลองที่มาจากทุ่งนาและสวน	5	1.05
	ชื่อคลองที่มาจากที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์	3	0.63
2	กลุ่มที่มาเกี่ยวกับบุคคล	115	24.21
	ชื่อคลองที่มาจากชื่อของบุคคล	89	18.74
	ชื่อคลองที่มาจากบรรดาศักดิ์หรือราชทินนาม	13	2.74
	ชื่อคลองที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์	8	1.68
	ชื่อคลองที่มาจากนามสกุลของบุคคล	5	1.05
3	กลุ่มที่มาเกี่ยวกับลักษณะของคลอง	85	17.89
	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองแยกและคลองซอย	44	9.26
	ชื่อคลองที่มาจากขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง	12	2.53
	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองเชื่อม	10	2.11
	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองขวาง	7	1.47
	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองลัด	6	1.26
	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตรง	4	0.84

ตารางที่ 3.45 (ต่อ)

ตารางแสดงความถี่และร้อยละของที่มาของชื่อคลอง

ลำดับ	ที่มาของชื่อคลอง	จำนวน	ร้อยละ
	ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตัน	2	0.42
4	กลุ่มที่มาเกี่ยวกับพืชและสัตว์	71	14.95
	ชื่อคลองที่มาจากชื่อพืช	63	13.26
	ชื่อคลองที่มาจากชื่อสัตว์	8	1.68
5	กลุ่มที่มาเกี่ยวกับเหตุการณ์	17	3.58
6	กลุ่มที่มาเกี่ยวกับอาชีพและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ	12	2.53
7	กลุ่มที่มาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา	4	0.84
รวม		475	100

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร มีกลุ่มที่มาเกี่ยวกับสถานที่มากที่สุด มีจำนวน 171 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 36.00 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มาเกี่ยวกับบุคคล มีจำนวน 115 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 24.21 อันดับที่ 3 คือ กลุ่มที่มาเกี่ยวกับลักษณะของคลอง มีจำนวน 85 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 17.89 อันดับที่ 4 คือ กลุ่มที่มาเกี่ยวกับพืชและสัตว์ มีจำนวน 71 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 14.95 อันดับที่ 5 คือ กลุ่มที่มาเกี่ยวกับเหตุการณ์ มีจำนวน 17 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.58 อันดับที่ 6 คือ กลุ่มที่มาเกี่ยวกับอาชีพและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ มีจำนวน 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.53 และอันดับที่ 7 คือ กลุ่มที่มาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา มีจำนวน 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84

การที่ชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีที่มาจากสถานที่ โดยเฉพาะวัดในพุทธศาสนา มากที่สุดเป็นเพราะสถานที่ดังกล่าวเป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของประชาชน เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงพุทธศาสนายังเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทยด้วย ทั้งนี้เขตที่มีจำนวนวัดมากที่สุดของกรุงเทพมหานคร 3 อันดับแรกอยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรีทั้งหมด กล่าวคือ อันดับที่ 1 เขต บางกอกน้อย มี 32 วัด อันดับที่ 2 เขตตลิ่งชัน มี 28 วัด และอันดับที่ 3 เขตภาษีเจริญ มี 27 วัด (ธานัท ภูมิรัช, สัมภาษณ์, 2559) นอกจากนี้ชุมชนในอดีตมักตั้งอยู่ตามคลอง ทำให้ประชาชนสะดวกที่จะเดินทางไปวัดด้วยการใช้เรือ เมื่อมีคลองและชุมชนอยู่ในบริเวณใดจำนวนมากบริเวณนั้นก็มักจะมีวัดหรือศาสนสถานมากตามไปด้วย และการเรียกชื่อคลองตามชื่อของวัดต่าง ๆ ก็เพื่อให้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปและสะดวกต่อการจดจำ เช่นเดียวกับชื่อคลองที่มาจากชื่อย่านหรือบริเวณที่ตั้งซึ่งเป็นการตั้งชื่อเพื่อระบุสถานที่ของคลองให้ชัดเจนและแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่คนในชุมชน

รู้จักกันทั่วไป ส่วนชื่อคลองที่มาจากสิ่งปลูกสร้างรวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่าในอดีตคลองเหล่านี้มีชื่อเรียกเป็นชื่ออื่น แต่เมื่อมีบริษัทหรือหน่วยงานของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาก่อนตั้งบริเวณคลองจึงมีการเปลี่ยนแปลงการเรียกชื่อคลองไปเรียกตามชื่อของหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะชื่อหน่วยงานเป็นที่รู้จักของคนในปัจจุบันมากกว่าชื่อเดิม ทั้งนี้การตั้งชื่อคลองตามชื่อของสถานที่ต่างก็มีวัตถุประสงค์สำคัญประการเดียวกันคือการใช้ชื่อสถานที่หลัก ๆ เพื่อให้สามารถแยกคลองต่าง ๆ ออกจากกันได้ด้วยความเข้าใจที่ตรงกันของคนในสังคมและง่ายต่อการจดจำ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาการตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร ของ ปณิตา จิตมุง (2554) ที่พบว่าชื่อถนนมีที่มาและความหมายจากสถานที่หรือสภาพแวดล้อมมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีวิธีคิดคือให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมรอบตัวที่มีมาตั้งแต่อดีตและใช้สภาพแวดล้อมนั้นเป็นเครื่องช่วยระบุสถานที่ หรืออาจกล่าวได้ว่าชื่อที่ตั้งมาจากสภาพแวดล้อมโดยรอบสามารถทำหน้าที่เป็น “หมุดหมาย” ช่วยบอกตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ รวมถึงยังสอดคล้องกับการศึกษาการตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร ของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) ที่พบว่าชื่อพื้นบ้านของวัดนิยมตั้งตามสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่มีอยู่ในวัดมากที่สุด

ที่มาของชื่อคลองอันดับที่ 2 คือที่มาเกี่ยวกับบุคคล การที่ชื่อคลองมีที่มาเกี่ยวกับบุคคลเป็นจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับบุคคลที่ตนเคารพนับถือ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการระดับสูง ผู้นำชุมชน รวมไปถึงกลุ่มคนที่บริจาคที่ดินในการขุดคลองเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ ผู้ที่มีบ้านพักอาศัยบริเวณคลอง รวมถึงผู้ริเริ่มในการขุดคลองแต่ละคลอง ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของคนในสังคมไทยที่ต่างก็ยกย่องกลุ่มบุคคลดังที่กล่าวมา ด้วยการตั้งชื่อคลองตามชื่อของบุคคลนั้น ๆ เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึง สอดคล้องกับการศึกษาการตั้งชื่อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร ของ นฤมล ตุงคะโหด (2547) ที่พบว่าชื่อราชการของวัดนิยมใช้ชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในการสร้างวัดมากที่สุด ส่วนชื่อคลองที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมไทยที่มีความหลากหลาย มีการยอมรับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยเหล่านี้ต่างก็มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์ประเทศไทย

ที่มาของชื่อคลองอันดับที่ 3 ได้แก่ ชื่อคลองที่มีที่มาเกี่ยวกับลักษณะของคลอง ชื่อคลองเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีลักษณะที่หลากหลาย นอกจากจะมีคลองธรรมชาติแล้วยังปรากฏคลองที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น คลองลัดที่ขุดขึ้นเพื่อให้ประหยัดเวลาในการเดินทาง คลองซอยที่ขุดขึ้นเพื่อให้น้ำไหลผ่านเข้าไปในพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตร เป็นต้น โดยชื่อคลองที่มีที่มาเกี่ยวกับลักษณะของคลองนี้ปรากฏในที่มาของชื่อคลองในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ (พรรณศิริ แจ่มอรุณ, วุฒิพงษ์ ทองก้อน และ กชพร

ขวัญทอง, 2557) เช่นเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้จะเป็นเพราะการตั้งชื่อคลองมักนำคำที่มีอยู่แล้วในภาษามาใช้ เช่น เมื่อต้องการเชื่อมคลอง 2 คลอง ให้ต่อเนื่องกัน ก็จะใช้คำว่า “เชื่อม” ในการตั้งชื่อคลอง เป็นต้น ดังนั้นเมื่อคนในสังคมมีแนวคิดด้านการใช้ภาษาในลักษณะเดียวกัน การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีและเขตอำเภอบางพลีจึงไม่แตกต่างกัน

ที่มาของชื่อคลองอันดับที่ 4 ได้แก่ ชื่อคลองที่มาจากพืชและสัตว์ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และเป็นพื้นที่ของการทำเกษตรกรรม เห็นได้จากความหลากหลายของชื่อพืชพรรณ รวมถึงสัตว์ที่ใช้เพื่อการเกษตร เช่น วัวควาย เป็นต้น เนื่องจากธนบุรีเป็นพื้นที่ราบบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยาและเป็นเมืองที่มีคลองจำนวนมาก ส่งผลให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การปลูกพืช และธนบุรียังมีผลไม้ที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่โบราณดังที่ปรากฏในจดหมายเหตุลาลูแบร์ซึ่งทูตฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ได้บันทึกไว้ว่าธนบุรีมีสวนผลไม้ตลอดสองฝั่งแม่น้ำและมีผลไม้ที่ขึ้นชื่อ เช่น ทุเรียน บางบอน เงาะ บางยี่ขัน ลิ้นจี่ บางอ้อ ขนุน บางลำง ลำไย บางน้ำขน ฝรั่ง บางเสาชิง ส้มเขียวหวาน บางมด เป็นต้น นอกจากนี้พื้นที่ฝั่งธนบุรียังมีการทำสวนอื่น ๆ เช่น สวนผัก สวนดอกไม้ อีกด้วย (ทัศนีย์ ศุภเมธี, 2529, น. 11 – 12) และผลการศึกษาในข้อนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ โอฬาร รัตนภักดี และ วิมลศิริ กลิ่นบุบผา ที่ศึกษาภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน (2550) และจังหวัดลำปาง (2551) ที่พบว่าภูมินามที่มาจากพรรณพืชและพรรณสัตว์สามารถสะท้อนลักษณะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติในจังหวัดลำพูนและจังหวัดลำปางได้เช่นเดียวกัน และยังเชื่อมโยงให้เห็นค่านิยมในการเลือกตั้งถิ่นฐานของชาวบ้าน เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานตามบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์นั้น ชาวบ้านจะนำทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ในการดำรงชีวิตได้

ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาภูมินามจังหวัดพิษณุโลก ของ เสน่หา บุญยรักษ์ และ ทิพย์สุดา นัยทรัพย์ (2542) ที่พบว่าที่มาของภูมินามจังหวัดพิษณุโลกมีกลุ่มที่มาที่สอดคล้องกับที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ได้แก่ การตั้งชื่อตามพืชพันธุ์ไม้ การตั้งชื่อตามชื่อสัตว์ การตั้งชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ การตั้งชื่อตามประวัติศาสตร์บอกเล่า การตั้งชื่อตามเหตุการณ์แรกตั้งหมู่บ้าน การตั้งชื่อตามบุคคลสำคัญ รวมถึงการตั้งชื่อตามการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาชื่อบ้านนามเมืองจังหวัดสุรินทร์ ของ วันชัย คำพาวงศ์ และคณะ (2542) ที่พบว่า การตั้งชื่อบ้านนามเมืองของจังหวัดสุรินทร์มาจากการตั้งชื่อตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และไม่ใช่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ การตั้งชื่อตามพันธุ์ไม้และส่วนต่าง ๆ ของพันธุ์ไม้ การตั้งชื่อตามชื่อของบุคคล การตั้งชื่อตามชื่อของสัตว์และส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ การตั้งชื่อตามสิ่งก่อสร้าง และการตั้งชื่อตามชุมชน

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่มาของชื่อคลองไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อ 1 ที่ว่าชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีที่มาจากชื่อของบุคคล ที่เป็นเช่นนี้

เป็นเพราะข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาเบื้องต้นปรากฏชื่อคลองที่มีที่มาจากชื่อบุคคลเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์จึงพบว่าชื่อคลองที่มีที่มาจากชื่อสถานที่ปรากฏมากที่สุด

3.3 โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 475 ชื่อพบว่าชื่อคลองประกอบด้วย**ส่วนหลัก**ที่ต้องปรากฏเสมอคือ คำแสดงชื่อเฉพาะ หรือคำแสดงลักษณะของคลอง แต่ชื่อคลองบางชื่อจะปรากฏ**ส่วนหน้า**คือ คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ หรือคำบอกตำแหน่ง รวมถึงปรากฏ**ส่วนขยาย**คือ คำบอกคุณสมบัติ หรือคำแสดงกิริยาและการกระทำ ทั้งนี้ส่วนหน้าและส่วนขยายคือส่วนที่นำมาประกอบกับส่วนหลัก เพื่อให้ชื่อคลองมีความหมายที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ซึ่งการแจกแจงรายละเอียดดังกล่าวสามารถนำไปสู่กฎของการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

1. คำแสดงชื่อเฉพาะ หรือ คำแสดงลักษณะของคลอง

เช่น คลองตาลิต , คลองตรง

2. (คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ หรือ คำบอกตำแหน่ง) + คำแสดงชื่อเฉพาะ หรือ คำแสดงลักษณะของคลอง + (คำบอกคุณสมบัติ หรือ คำแสดงกิริยาและการกระทำ)

เช่น คลองหลัง + หมู่บ้านศุภาลัย + 1 , คลองบาง + โค + ลัด

3. (คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ หรือ คำบอกตำแหน่ง) + คำแสดงชื่อเฉพาะ หรือ คำแสดงลักษณะของคลอง

เช่น คลองบาง + บูน , คลองข้าง + วัดกก

4. คำแสดงชื่อเฉพาะ หรือ คำแสดงลักษณะของคลอง + (คำบอกคุณสมบัติ หรือ คำแสดงกิริยาและการกระทำ)

เช่น คลองวัดคฤหบดี + ฝั่งใต้ , คลองขุด + ใหม่

จากการศึกษาชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่าชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จำนวน 475 ชื่อ มีโครงสร้างทางภาษา ทั้งหมด 3 แบบ ได้แก่ โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ และโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดรูปแบบโครงสร้างได้ดังนี้

3.3.1 โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ

โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ หมายถึง โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองที่ปรากฏเพียงองค์ประกอบเดียว ได้แก่ คำแสดงชื่อเฉพาะ หรือ คำแสดงลักษณะของคลอง มี 299 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 62.95 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1.1 คำแสดงชื่อเฉพาะ

คำแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง คำที่มีความหมายเฉพาะเจาะจงถึงสถานที่ บุคคล พืชและสัตว์ เหตุการณ์ อาชีพ และความเชื่อทางศาสนา ชื่อคลองที่เป็นคำแสดงชื่อเฉพาะ มี 283 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 59.58 มีรายละเอียดดังนี้

(1) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ มี 128 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 26.95 เช่น

ตารางที่ 3.46

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่
คลองวัดทองนพคุณ	วัดทองนพคุณ
คลองแจรงร้อน	แจรงร้อน
คลองบางอ้าย	บางอ้าย
คลองซอยเกสซ์ไทย	ซอยเกสซ์ไทย
คลองราษฎร์บูรณะ	ราษฎร์บูรณะ ⁸

⁸ ชื่อเขตราษฎร์บูรณะมีความหมายว่าพลเมืองช่วยกันสร้างขึ้นหรือรวบรวมกันตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านหรืออำเภอ และอีกนัยหนึ่งหมายถึงเป็นเมืองที่ราษฎรช่วยกันส่งเสริมบำรุงรักษา (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2545, น. 207) ซึ่งชื่อคลองราษฎร์บูรณะอาจมีที่มาเช่นเดียวกับชื่อเขตดังกล่าว แต่จากการสัมภาษณ์ผู้รู้กล่าวว่าที่มาของชื่อคลองดังกล่าวมาจากชื่อเขตราษฎร์บูรณะ ผู้วิจัยจึงถือว่าชื่อคลองนี้เป็นคำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่

ตารางที่ 3.46 (ต่อ)

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่
คลองวัดท่าข้าม	วัดท่าข้าม
คลองบางช้าง	บางช้าง
คลองโรงสี (บางกอกใหญ่)	โรงสี
คลองศรีสุราษฎร์	ศรีสุราษฎร์
คลองสวน	สวน

(2) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล มี 96 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 20.21 เช่น

ตารางที่ 3.47

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล
คลองพระยาเกษม	พระยาเกษม
คลองขุนคลัง	ขุนคลัง
คลองกำนันเทียน	กำนันเทียน
คลองปทุม	ปทุม
คลองตาเพชร	ตาเพชร
คลองยายหนอม	ยายหนอม
คลองครูสม	ครูสม
คลองบุญสุข	บุญสุข
คลองแจ็ก	แจ็ก
คลองแขก	แขก

(3) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ มี 36 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 7.58 เช่น

ตารางที่ 3.48

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์
คลองกล้วย	กล้วย
คลองต้นตาล	ต้นตาล
คลองโพธิ์ (ทิวพัฒนา)	โพธิ์
คลองต้นกร่าง	ต้นกร่าง
คลองมะนาว	มะนาว
คลองผักหนาม	ผักหนาม
คลองน้ำดอกไม้	น้ำดอกไม้
คลองลิง	ลิง
คลองค่างคาว	ค่างคาว
คลองควาย	ควาย

(4) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์ มี 13 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.74 เช่น

ตารางที่ 3.49

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์
คลองชั๊กพระ	ชั๊กพระ
คลองชัยรวมราษฎร์	ชัยรวมราษฎร์
คลองสามัคคี	สามัคคี
คลองผาสุขใจ	ผาสุขใจ
คลองราษฎร์สามัคคี	ราษฎร์สามัคคี
คลองราษฎร์เจริญสุข	ราษฎร์เจริญสุข
คลองด่าน	ด่าน
คลองเฉลิมชัยพัฒนา	เฉลิมชัยพัฒนา
คลองกำพรว้า	กำพรว้า
คลองสนามชัย	สนามชัย

(5) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 ได้แก่

ตารางที่ 3.50

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ
คลองผู้ช่วย	ผู้ช่วย
คลองผู้ใหญ่	ผู้ใหญ่
คลองบ้านขมิ้น	บ้านขมิ้น
คลองเตาอิฐ	เตาอิฐ
คลองประมง	ประมง
คลองขนมจิ้น	ขนมจิ้น
คลองคราม	คราม

(6) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา มี 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.63
ได้แก่

ตารางที่ 3.51

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา
คลองหลวงพ่อบ้านแหลม	หลวงพ่อบ้านแหลม
คลองเสาธง	เสาธง
คลองศรีภูมิ	ศรีภูมิ

3.3.1.2 คำแสดงลักษณะของคลอง

คำแสดงลักษณะของคลอง หมายถึง คำที่ปรากฏในชื่อคลอง มีความหมายทำให้ทราบลักษณะของคลอง เช่น ขวาง ตรง แยก รวมถึงลำดับและขนาดของคลอง เป็นต้น ชื่อคลองที่ประกอบด้วยคำแสดงลักษณะของคลอง มี 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.37 ดังนี้

(1) คำแสดงขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 ได้แก่

ตารางที่ 3.52

คำแสดงขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง

ชื่อคลอง	คำแสดงขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง
คลองหนึ่ง	หนึ่ง
คลองสอง	สอง
คลองสาม	สาม
คลองสี่	สี่
คลองท่อ	ท่อ
คลองใหม่	ใหม่
คลองสี่วา	สี่วา

(2) คำแสดงลักษณะขวาง มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่

ตารางที่ 3.53

คำแสดงลักษณะขวาง

ชื่อคลอง	คำแสดงลักษณะขวาง
คลองขวาง ⁹	ขวาง
คลองขวาง (ทุ่งครุ)	ขวาง
คลองขวาง (จอมทอง)	ขวาง
คลองขวาง (บางกอกน้อย)	ขวาง

(3) คำแสดงลักษณะตรง มี 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.63 ได้แก่

ตารางที่ 3.54

คำแสดงลักษณะตรง

ชื่อคลอง	คำแสดงลักษณะตรง
คลองตรง ¹⁰	ตรง

⁹ เป็นคลองที่อยู่ในเขตธนบุรี¹⁰ เป็นคลองที่อยู่ในเขตภาษีเจริญ

ตารางที่ 3.54 (ต่อ)

ค่าแสดงลักษณะตรง

ชื่อคลอง	ค่าแสดงลักษณะตรง
คลองตรง (บางขุนเทียน)	ตรง
คลองตรง (จอมทอง)	ตรง

(4) ค่าแสดงลักษณะคลองแยกและคลองซอย มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42

ได้แก่

ตารางที่ 3.55

ค่าแสดงลักษณะคลองแยกและคลองซอย

ชื่อคลอง	ค่าแสดงลักษณะคลองแยกและคลองซอย
คลองซอย	ซอย
คลองสามง่าม (บางขุนเทียน)	สามง่าม

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองแบบ 1 องค์กรประกอบ มี 2 รูปแบบ ได้แก่ ค่าแสดงชื่อเฉพาะ และค่าแสดงลักษณะของคลอง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.56

โครงสร้าง 1 องค์กรประกอบ

รูปแบบ	จำนวน	ร้อยละ
ค่าแสดงชื่อเฉพาะ	283	59.58
ค่าแสดงลักษณะของคลอง	16	3.37
รวม	299	62.95

3.3.2 โครงสร้าง 2 องค์กรประกอบ

โครงสร้าง 2 องค์กรประกอบ หมายถึง โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองที่ประกอบด้วยองค์กรประกอบ 2 แบบ มีทั้งหมด 8 รูปแบบ มี 128 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 26.95 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.2.1 คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำแสดงลักษณะของคลองและคำแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อคลองที่มีความหมายทำให้ทราบลักษณะของคลอง ทั้งคลองลัด คลองแยก คลองขวาง หากเป็นคลองเชื่อมจะใช้เครื่องหมาย “-” และ คำว่า “กับ” แสดงการเชื่อมคลองตามด้วยคำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ บุคคล รวมถึงพืชและสัตว์ มี 42 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 8.84 มีรายละเอียดดังนี้

(1) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ มี 30 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.32 เช่น

ตารางที่ 3.57

คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่

ชื่อคลอง	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ	คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองลัดวัดไชยฉิมพลี	ลัด + วัดไชยฉิมพลี		
คลองลัดบางระแนง	ลัด + บางระแนง		
คลองลัดคลองขวาง	ลัด + คลองขวาง		
คลองแยกคลองบางหัว	แยก + คลองบางหัว		
คลองแยกวัดอรุณ	แยก + วัดอรุณ		
คลองขวางบางประแก้ว	ขวาง + บางประแก้ว		
คลองขวางบางประทุน	ขวาง + บางประทุน		
คลองบางจาก - บางเพ็ญ		บางจาก + “-” + บางเพ็ญ	
คลองบางประทุน - คลองตันสน		บางประทุน + “-” + คลองตันสน	
คลองเชื่อมคลองหลังวัดม่วงกับคลองผู้ใหญ่เส็ง			เชื่อม + คลองหลังวัดม่วง + กับ + คลองผู้ใหญ่เส็ง

(2) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 ได้แก่

ตารางที่ 3.58

คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล

ชื่อคลอง	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองลัดผู้ใหญ่ปลอด	ลัด + ผู้ใหญ่ปลอด
คลองลัดครูเสีงี่ยม	ลัด + ครูเสีงี่ยม
คลองลัดยายกุล	ลัด + ยายกุล
คลองลัดตาเหนียว	ลัด + ตาเหนียว
คลองลัดตานิล	ลัด + ตานิล
คลองลัดตากลับ	ลัด + ตากลับ
คลองลัดนิ่มไสว	ลัด + นิ่มไสว

(3) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 ได้แก่

ตารางที่ 3.59

คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์

ชื่อคลอง	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองลัดขี้เหล็ก	ลัด + ขี้เหล็ก
คลองลัดมะยม	ลัด + มะยม
คลองลัดสะแก	ลัด + สะแก
คลองอ้อมจาก	อ้อม + จาก
คลองลัดม้า	ลัด + ม้า

3.3.2.2 คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศและคำแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะภูมิประเทศบริเวณคลอง ตามด้วยคำแสดงชื่อเฉพาะ ทั้งชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ บุคคล เหตุการณ์ อาชีพ สถานที่ รวมถึงความเชื่อทางศาสนา มี 32 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.74 มีรายละเอียดดังนี้

(1) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ มี 18 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.79 เช่น

ตารางที่ 3.60

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองรางสะแก	ราง + สะแก
คลองรางจาก	ราง + จาก
คลองรางโพธิ์	ราง + โพธิ์
คลองรางขี้เหล็ก	ราง + ขี้เหล็ก
คลองรางราชพฤกษ์	ราง + ราชพฤกษ์
คลองลาดลำภู	ลาด + ลำภู
คลองบางพลู	บาง + พลู
คลองบางค้อ	บาง + ค้อ
คลองบางบอน	บาง + บอน
คลองบางระมาด	บาง + ระมาด

(2) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่

ตารางที่ 3.61

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองรางยายคง	ราง + ยายคง
คลองบางพราน	ราง + ยายเพียร
คลองรางแขก	ราง + แขก
คลองบางขุนเทียน	บาง + ขุนเทียน

(3) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์ มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่

ตารางที่ 3.62

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองบางขโมย	บาง + ขโมย
คลองบางสีบาท ¹¹	บาง + สีบาท
คลองลำรางเอื้อเพื่อ	ลำราง + เอื้อเพื่อ
คลองหนองพงไหม้	หนอง + พงไหม้

(4) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่

ตารางที่ 3.63

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองบางพราน	บาง + พราน
คลองบางเชือกหนัง	บาง + เชือกหนัง
คลองบางระแนะ	บาง + ระแนะ
คลองโคกกุลี	โคก + กุลี

(5) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.64

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองบางหญ้า	บาง + หญ้า

(6) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21

ได้แก่

¹¹ ดูที่มาของชื่อคลอง หน้า 62

ตารางที่ 3.65

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองบางพรหม	บาง + พรหม

3.3.2.3 คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำแสดงชื่อเฉพาะและคำบอกคุณสมบัติ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงชื่อเฉพาะ ทั้งชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ บุคคล รวมถึงพืชและสัตว์ ตามด้วยคำที่มีความหมายบอกคุณสมบัติของคลอง ทั้งด้านขนาด ทิศทาง และลำดับของคลอง มี 24 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.05 มีรายละเอียดดังนี้

(1) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ มี 15 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.16 เช่น

ตารางที่ 3.66

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ
คลองวัดคฤหบดี ฝั่งเหนือ	วัดคฤหบดี + ฝั่งเหนือ
คลองวัดบวรมงคล ฝั่งใต้	วัดบวรมงคล + ฝั่งใต้
คลองโกบ้อ 1	โกบ้อ ¹¹ + 1
คลองโกบ้อ 2	โกบ้อ + 2
คลองซอยโรงเจ 3	ซอยโรงเจ + 3
คลองซอยโรงเจ 4	ซอยโรงเจ + 4
คลองซอยทหารเรือ 2	ซอยทหารเรือ + 2
คลองบางกระตี่น้อย	บางกระตี่ + น้อย

(2) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 ได้แก่

¹¹ โกบ้อ เป็นชื่อศาลเจ้าซึ่งเป็นที่นับถือของชาวจีน (วรชัย พิลาสรมย์, สัมภาษณ์, 2559)

ตารางที่ 3.67

ค่าแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล + คำบอกคุณสมบัตินี้

ชื่อคลอง	ค่าแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัตินี้
คลองตากgio 1	ตากgio + 1
คลองผู้ใหญ่เส็ง 1	ผู้ใหญ่เส็ง + 1
คลองผู้ใหญ่เส็ง 2	ผู้ใหญ่เส็ง + 2
คลองผู้ใหญ่ชวลิต 1	ผู้ใหญ่ชวลิต + 1
คลองผู้ใหญ่ชวลิต 2	ผู้ใหญ่ชวลิต + 2

(3) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ได้แก่

ตารางที่ 3.68

ค่าแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ + คำบอกคุณสมบัตินี้

ชื่อคลอง	ค่าแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัตินี้
คลองราชพฤกษ์น้อย	ราชพฤกษ์ + น้อย
คลองราชพฤกษ์ใหญ่	ราชพฤกษ์ + ใหญ่
คลองแสมดำเหนือ	แสมดำ + เหนือ
คลองแสมดำใต้	แสมดำ + ใต้

3.3.2.4 คำบอกตำแหน่ง + ค่าแสดงชื่อเฉพาะ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำบอกตำแหน่งและค่าแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงตำแหน่งที่เฉพาะเจาะจงของคลอง ตามด้วยค่าแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ มี 19 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 4.00 เช่น

ตารางที่ 3.69

คำบอกตำแหน่ง + ค่าแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่

ชื่อคลอง	คำบอกตำแหน่ง + ค่าแสดงชื่อเฉพาะ
คลองข้างโรงเรียนเปี่ยมสุวรรณ	ข้าง + โรงเรียนเปี่ยมสุวรรณ
คลองหลังวัดพิชัยญาติ	หลัง + วัดพิชัยญาติ
คลองหน้าวัดหนัง	หน้า + วัดหนัง

ตารางที่ 3.69 (ต่อ)

คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่

ชื่อคลอง	คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองในซอยพุทธบูชา 44	ใน + ซอยพุทธบูชา 44 ¹²
คลองหลังค่ายลูกเสือ	หลัง + ค่ายลูกเสือ
คลองหลัง สน.ทุ่งครุ	หลัง + สน.ทุ่งครุ
คลองข้างซอยวิเชียร	ข้าง + ซอยวิเชียร
คลองข้างมัสยิดดารุ้ลลิฮซาน	ข้าง + มัสยิดดารุ้ลลิฮซาน
คลองในตรอกกระจก	ใน + ตรอกกระจก
คลองเลียบซอยเพชรเกษม 48	เลียบ + ซอยเพชรเกษม 48 ¹³

3.3.2.5 คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศและคำแสดงลักษณะของคลอง หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะภูมิประเทศบริเวณคลอง ตามด้วยคำที่มีความหมายทำให้ทราบลักษณะของคลอง มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.68 ได้แก่

ตารางที่ 3.70

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง
คลองบางน้อย	บาง + น้อย
คลองบางประทุน	บาง + ประทุน
คลองบางด้วน	บาง + ด้วน
คลองรางขวาง	ราง + ขวาง
คลองรางตัน	ราง + ตัน
คลองรางตรง	ราง + ตรง
คลองรางใหญ่	ราง + ใหญ่
คลองหนองรี	หนอง + รี

¹² ซอยพุทธบูชา 44 เป็นชื่อซอยที่อยู่ในเขตทุ่งครุ (เสงี่ยม นาคสุทธิ, 2559, สัมภาษณ์)

¹³ ซอยเพชรเกษม 48 เป็นชื่อซอยที่อยู่ในเขตภาษีเจริญ (วินัย แก้วคำ, 2559, สัมภาษณ์)

3.3.2.6 คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงชื่อเฉพาะ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำแสดงชื่อเฉพาะและคำแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงชื่อเฉพาะ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล และชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.71

คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะ [บุคคล] + คำแสดงชื่อเฉพาะ [เหตุการณ์]
คลองเนตรนุสรณ์	เนตร + นุสรณ์

3.3.2.7 คำแสดงลักษณะของคลอง + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำแสดงลักษณะของคลองและคำบอกคุณสมบัติ หมายถึง ชื่อคลองที่มีความหมายทำให้ทราบลักษณะของคลอง ตามด้วยคำที่มีความหมายบอกคุณสมบัติของคลอง มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.72

คำแสดงลักษณะของคลอง + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำบอกคุณสมบัติ
คลองขุดใหม่	ขุด + ใหม่

3.3.2.8 คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำแสดงชื่อเฉพาะและคำแสดงกิริยาและการกระทำ หมายถึง ชื่อคลองที่มีความหมายแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ ตามด้วยคำที่มีความหมายแสดงกิริยาและการกระทำของชื่อเฉพาะนั้น ๆ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.73

คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ

ชื่อคลอง	คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ
คลองสะแกหัก	สะแก + หัก

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองแบบ 2 องค์ประกอบ มี 8 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.74

โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ

รูปแบบ	จำนวน	ร้อยละ
คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ	42	8.84
คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ	32	6.74
คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ	24	5.05
คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ	19	4.00
คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง	8	1.68
คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงชื่อเฉพาะ	1	0.21
คำแสดงลักษณะของคลอง + คำบอกคุณสมบัติ	1	0.21
คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ	1	0.21
รวม	128	26.95

3.3.3 โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ

โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ หมายถึง หมายถึง โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 แบบ มีทั้งหมด 7 รูปแบบ มี 48 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10.11 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.3.1 คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำแสดงลักษณะของคลอง คำแสดงชื่อเฉพาะ และคำบอกคุณสมบัติ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะของคลอง ได้แก่ คลองแยก และหากเป็นคลองเชื่อมจะมีการใช้เครื่องหมาย “-” แสดงการเชื่อมคลอง และมีคำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ รวมถึงแสดงความหมายบอกคุณสมบัติของคลอง ได้แก่ ลำดับของคลอง ทิศทางของคลอง มี 33 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.95 เช่น

ตารางที่ 3.75

คำศัพท์แสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ	คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ
คลองแพรกคลองนา 1	แพรก + คลองนา + 1	
คลองแพรกคลองนา 2	แพรก + คลองนา + 2	
คลองแยกบางหญ้า 2	แยก + บางหญ้า + 2	
คลองแยกคลองบางจาก 5	แยก + คลองบางจาก + 5	
คลองแยกบางจาก 2	แยก + บางจาก + 2	
คลองแยกบางเพ็ญ 3	แยก + บางเพ็ญ + 3	
คลองแยกบางแวก 4	แยก + บางแวก + 4	
คลองแยกรางบัว 5	แยก + รางบัว + 5	
คลองบางประทุน - คลองบางระแนะ 2		บางประทุน + “-” + คลองบางระแนะ + 2
คลองบางแวก - บางด้วนเหนือ		บางแวก + “-” + บางด้วน + เหนือ

3.3.3.2 คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ คำแสดงชื่อเฉพาะ และคำบอกคุณสมบัติ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะภูมิประเทศบริเวณคลอง แสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ และอาชีพ รวมถึงแสดงคำที่มีความหมายบอกคุณสมบัติของคลอง มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.68 ได้แก่

(1) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 ได้แก่

ตารางที่ 3.76

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ
คลองบางลำเจียกน้อย	บาง + ลำเจียก + น้อย
คลองบางลำพูล่าง	บาง + ลำพู่ + ล่าง

ตารางที่ 3.76 (ต่อ)

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ
คลองรางโพธิ์บน	ราง + โพธิ์ + บน
คลองรางโพธิ์ล่าง	ราง + โพธิ์ + ล่าง
คลองรางไผ่ 1	ราง + ไผ่ + 1
คลองรางไผ่ 2	ราง + ไผ่ + 2
คลองรางไผ่ 3	ราง + ไผ่ + 3

(2) ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.77

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ
คลองบางระแนงน้อย	บาง + ระแนง + น้อย

3.3.3.3 คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดง

ชื่อเฉพาะ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค คำแสดงลักษณะของคลอง และคำแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะภูมิประเทศบริเวณคลอง แสดงลักษณะของคลอง รวมถึงแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 ได้แก่

ตารางที่ 3.78

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองบางคูเวียง	บาง + คู + เวียง
คลองปากลัดยานยนต์	ปาก + ลัด + ยานยนต์

3.3.3.4 คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำบอกตำแหน่ง คำแสดงชื่อเฉพาะ และคำบอกคุณสมบัติ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงตำแหน่งของคลอง แสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ รวมถึงแสดงคำที่มีความหมายบอกคุณสมบัติของคลอง มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 ได้แก่

ตารางที่ 3.79

คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ + คำบอกคุณสมบัติ

ชื่อคลอง	คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ
คลองหลังหมู่บ้านศุภภักดิ์ 1	หลัง + หมู่บ้านศุภภักดิ์ + 1
คลองหลังหมู่บ้านศุภภักดิ์ 2	หลัง + หมู่บ้านศุภภักดิ์ + 2

3.3.3.5 คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ คำแสดงชื่อเฉพาะ และคำแสดงกิริยาและการกระทำ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะภูมิประเทศบริเวณคลอง แสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ ตามด้วยคำที่มีความหมายแสดงกิริยาและการกระทำของชื่อเฉพาะนั้น ๆ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.80

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ
คลองบางโคก	บาง + โก + ลัด

3.3.3.6 คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงชื่อเฉพาะ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ คำแสดงชื่อเฉพาะ และคำแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะภูมิประเทศบริเวณคลอง แสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ ตามด้วยแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.81

คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล

ชื่อคลอง	คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะ [สถานที่] + คำแสดงชื่อเฉพาะ [บุคคล]
คลองรางนาเสน ¹⁴	ราง + นา + เสน

3.3.3.7 คำแสดงลักษณะของคลอง + คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะ

ชื่อคลองที่ประกอบไปด้วยคำแสดงลักษณะของคลอง คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค และคำแสดงชื่อเฉพาะ หมายถึง ชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะของคลอง ได้แก่ ลักษณะคลองลัด แสดงให้เห็นลักษณะภูมิภาคบริเวณคลอง รวมถึงแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ได้แก่

ตารางที่ 3.82

คำแสดงลักษณะของคลอง + คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล

ชื่อคลอง	คำแสดงลักษณะของคลอง + คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิภาค + คำแสดงชื่อเฉพาะ
คลองลัดบางลิ้ม	ลัด + บาง + ลิ้ม

¹⁴ เรียกชื่อคลองตามลักษณะพื้นที่ที่เป็นทุ่งนาและมีเจ้าของที่ดินชื่อ “ยายเสน” หรือเรียกว่า “รางนายายเสน” (สุทิน อ่อนฟุ้ง, 2559, สัมภาษณ์)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองแบบ 3 องค์ประกอบ มี 7 รูปแบบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.83

โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ

รูปแบบ	จำนวน	ร้อยละ
คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ	33	6.95
คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ	8	1.68
คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ	2	0.42
คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ	2	0.42
คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ	1	0.21
คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงชื่อเฉพาะ	1	0.21
คำแสดงลักษณะของคลอง + คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ	1	0.21
รวม	48	10.11

จากตารางข้างต้นสามารถเรียงลำดับโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร จากมากไปน้อยได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.84

ตารางแสดงความถี่และร้อยละของโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง

รูปแบบขององค์ประกอบ	จำนวน	ร้อยละ
โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ	299	62.95
โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ	128	26.95
โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ	48	10.11
รวม	475	100

จากตารางแสดงให้เห็นว่าการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีโครงสร้างทางภาษาแบบ 1 องค์ประกอบ มากที่สุด พบจำนวน 299 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 62.95 รองลงมาคือโครงสร้างทางภาษาแบบ 2 องค์ประกอบ พบจำนวน 128 ชื่อ คิดเป็น ร้อยละ 26.95 และอันดับที่ 3 คือโครงสร้างทางภาษาแบบ 3 องค์ประกอบ พบจำนวน 48 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10.11

จะเห็นว่าชื่อคลองมีโครงสร้างทางภาษาแบบ 1 องค์ประกอบ โดยเฉพาะคำแสดงชื่อเฉพาะเป็นจำนวนมากที่สุดเพราะชื่อคลองส่วนใหญ่มักตั้งตามชื่อเฉพาะที่มีความเกี่ยวข้องกับคลองนั้น ๆ ทั้งชื่อสถานที่ ชื่อคน ชื่อพืชและสัตว์ เป็นต้น ส่วนชื่อคลองที่ตั้งตามลักษณะของคลองเพียงคำเดียวมีจำนวนไม่มากนัก

โครงสร้างทางภาษาแบบ 2 องค์ประกอบ มีรูปแบบที่พบมากที่สุด คือ “คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ” รูปแบบที่พบรองลงมา คือ “คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ” โดยคำแสดงชื่อเฉพาะที่ปรากฏในแต่ละรูปแบบ ส่วนใหญ่จะเป็นชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ และบุคคล

โครงสร้างทางภาษาแบบ 3 องค์ประกอบ มีรูปแบบที่พบมากที่สุด คือ “คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ” ทั้งนี้ชื่อคลองที่มีโครงสร้างทางภาษาแบบ 3 องค์ประกอบนั้น คำที่อยู่ในตำแหน่งสุดท้ายมักเป็นคำบอกคุณสมบัติ หรือคำแสดงกิริยาและการกระทำ เพื่อขยายชื่อคลองให้มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น

จากการศึกษารูปแบบโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าส่วนสำคัญที่จะปรากฏในทุกชื่อคลอง คือ “คำแสดงชื่อเฉพาะ” หรือ “คำแสดงลักษณะของคลอง” จึงกล่าวได้ว่าทั้งสองส่วนนี้ถือเป็น “ส่วนหลัก” ของโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วน “คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ” หรือ “คำบอกตำแหน่ง” เป็นส่วนหน้า และ “คำบอกคุณสมบัติ” หรือ “คำแสดงกิริยาและการกระทำ” เป็นส่วนขยาย ทั้งนี้ส่วนหน้าและส่วนขยายคือส่วนที่นำมาประกอบกับส่วนหลัก เพื่อให้ชื่อคลองมีความหมายที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยสองส่วนนี้จะปรากฏหรือไม่ปรากฏในชื่อคลองก็ได้

ผลการศึกษาคั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาการปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ ของ นื่องนุช มณีอินทร์ (2543) ที่พบว่าโครงสร้างของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่มีส่วนหลักที่ต้องปรากฏในชื่อเสมอคือ “คำแสดงลักษณะภูมิประเทศ” “ชื่อเฉพาะ” หรือ “คำที่มีความหมายถึงชุมชน” และจะมีส่วนขยาย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนขยาย 1 คือ “คำที่แสดงลักษณะเฉพาะ” หรือ “ชื่อชุมชน” และส่วนขยาย 2 คือ “คำแสดงคุณสมบัติ” ซึ่งส่วนขยายนี้จะมีหรือไม่มีในโครงสร้างก็ได้ ถ้าหากมีอยู่ในโครงสร้าง ส่วนขยาย 1 ต้องปรากฏก่อน ส่วนขยาย 2 เสมอ

นอกจากนี้การศึกษาโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองข้างต้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาการตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร ของ ปณิตา จิตมุง (2554) ที่ผลการศึกษาพบว่าชื่อถนนในกรุงเทพมหานครมีโครงสร้างทางภาษา 1 องค์ประกอบ จำนวนมาก โดยเฉพาะชื่อถนนที่มาจากชื่อเฉพาะต่าง ๆ ส่วนชื่อถนนที่มีโครงสร้างทางภาษาหลายองค์ประกอบส่วนใหญ่จะประกอบด้วย คำแสดง

ชื่อเฉพาะ หรือคำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ ประกอบกับคำที่มาขยาย ได้แก่ คำบอกตำแหน่ง และคำบอกคุณสมบัติ

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่าโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นแบบ 2 องค์ประกอบ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าชื่อคลองมีโครงสร้างทางภาษาเป็นแบบ 1 องค์ประกอบ มากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าชื่อคลองมักปรากฏคำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศเป็นตำแหน่งแรก เช่น บาง ราง ส่วนคำในตำแหน่งที่สองนั้นมักเป็นคำที่มาจากชื่อเฉพาะ เช่น ชื่อสถานที่ พืชและสัตว์ เป็นต้น แต่เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์จึงพบว่าชื่อคลองนั้นมีโครงสร้างทางภาษาเป็นแบบ 1 องค์ประกอบ มากที่สุด เนื่องจากคำที่ผู้วิจัยจัดให้เป็นกลุ่มที่มาจากภูมิประเทศในตำแหน่งแรกของชื่อคลองในการศึกษาเบื้องต้น เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า เป็นชื่อเฉพาะของชื่อสถานที่ เช่น คลองบางช้าง มีที่มาจากถิ่นที่อยู่เดิมของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณคลองซึ่งย้ายมาจาก ต.บางช้าง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม และมีการเรียกชื่อคลองบริเวณที่อยู่อาศัยตามชื่อตำบลที่อยู่เดิมของตน

บทที่ 4

สภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ในการศึกษาครั้งนี้นอกจากจะมุ่งตอบคำถามด้านลักษณะทางภาษาแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาว่าชื่อคลองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมของพื้นที่ฝั่งธนบุรีอย่างไร โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) ที่เน้นข้อมูลและมุมมองจากผู้บอกภาษาเป็นสำคัญ

การตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมในพื้นที่ธนบุรี หรืออาจกล่าวได้ว่าชื่อคลองสามารถสะท้อนให้เห็นวิถีคิดของกลุ่มคนที่อาศัยบริเวณคลอง รวมถึงสะท้อนให้เห็นลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสภาพสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ จากการวิเคราะห์ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 475 ชื่อ พบความถี่ของชื่อคลองที่สะท้อนสภาพสังคม 527 ครั้ง¹⁵ ซึ่งชื่อคลองดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมพื้นที่ฝั่งธนบุรี 5 ประการ ได้แก่ 1) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณคลอง 2) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบุคคล 3) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมทางน้ำ 4) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี และ 5) ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณคลอง

“เมืองธนบุรี” เป็นราชธานีของประเทศไทย ในระหว่างปี พ.ศ. 2310 – 2325 เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสามารถกอบกู้อิสรภาพคืนมาได้ และทรงพิจารณาเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาเสียหายเกินกว่าที่จะบูรณะให้คืนสภาพเดิม ประกอบกับกำลัง

¹⁵ จากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 475 ชื่อ เมื่อนำมาวิเคราะห์สภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลอง ปรากฏความถี่ 527 ครั้ง เนื่องจากชื่อคลอง 1 ชื่อ อาจสะท้อนสภาพสังคมได้หลายประการ ตัวอย่างเช่น “คลองมอญ” มาจากชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ร่วมกันขุดคลองนี้ขึ้นมา ผู้วิจัยจึงจัดว่าชื่อคลองนี้สะท้อนค่านิยม 2 ประการ คือ ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบุคคล และชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์

ของกองทัพมีไม่มากพอที่จะรักษาพระนครไว้ พระองค์จึงทรงอพยพผู้คนมาสร้างราชธานีแห่งใหม่ที่ธนบุรี ทั้งนี้การสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีจำเป็นต้องขยายพื้นที่เพื่อรองรับประชาชนที่อพยพหนีภัยสงคราม และปรับปรุงให้มีความเหมาะสมทางยุทธศาสตร์ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงโปรดเกล้าฯ ให้ขยายเมืองออกไปทางทิศเหนือจรดคลองบางกอกน้อย และโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองที่บริเวณขอบด้านตะวันตกเป็นคูเมือง ซึ่งแต่ละคลองเรียกชื่อต่างกัน (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2555, น. 43) โดยสาเหตุที่ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองก็เนื่องด้วยเหตุผลทางด้านศึกสงคราม กล่าวคือคลองเปรียบเสมือนกำแพงธรรมชาติที่ช่วยป้องกันไม่ให้ข้าศึกเข้าถึงเมืองได้ง่าย รวมถึงประโยชน์ของคลองในด้านการอุปโภค บริโภค การคมนาคม และการเพาะปลูก

อย่างไรก็ตามธนบุรีเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่ในอดีต ในสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองธนบุรีมีหน้าที่เป็นจุดพักสินค้าทั้งที่ส่งออกไปยังต่างประเทศ และนำเข้ามาขายในประเทศ รวมถึงมีหน้าที่เป็นเมืองท่าขนอนสำหรับเก็บภาษีอากร โดยในปี พ.ศ. 2065 ตรงกับสมัยของพระชัยราชาธิราช แห่งกรุงศรีอยุธยา ได้ทรงมีพระบัญชาให้ขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้น ตรงบริเวณระหว่างปากคลองบางกอกน้อยและแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมบริเวณหน้าวัดอรุณราชวราราม ทำให้เกิดทางน้ำตรงสายใหม่ขึ้น สะดวกแก่เรือสินค้าที่จะล่องไปยังอยุธยา การขุดคลองลัดนี้ก่อให้เกิดสภาพทางภูมิศาสตร์ใหม่ กล่าวคือแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมเล็กลงจนกลายเป็นคลอง ในขณะที่คลองฝัมีอมนุษย์กลับกว้างขึ้นจนกลายเป็นแม่น้ำ และคลองที่ขุดขึ้นใหม่นี้ส่งผลให้เมืองธนบุรีมีความสำคัญมากขึ้น (ทิพวรรณ จันทรสถิตย์ และ จิราภรณ์ มาตังคะ, 2547, น. 1 - 2) นอกจากนี้ธนบุรียังมีคลองต่าง ๆ อีกมาก ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและคลองที่ขุดขึ้นโดยมนุษย์เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งสังคมพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณที่คลองไหลผ่าน และนำชื่อของสถานที่เหล่านั้นมาตั้งเป็นชื่อคลอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันโดยทั่วไป รวมถึงสามารถแยกแยะคลองได้ง่ายขึ้น

ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณคลอง ปราบภูความถี่ 172 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 32.64 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี พบชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อสถานที่สำคัญที่คลองไหลผ่าน ได้แก่ ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อวัด เช่น คลอง**วัดกัลยาณ** เป็นคลองที่อยู่ในเขตธนบุรี และเรียกชื่อคลองตามชื่อวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เนื่องจากเป็นคลองที่ไหลผ่านบริเวณวัดคลอง**หลังวัดราชสิทธิาราม** อยู่ในเขตบางกอกใหญ่ โดยเรียกชื่อคลองตามชื่อวัดดังกล่าว เนื่องจากเป็นคลองที่ไหลผ่านบริเวณด้านหลังของวัด ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถานอื่น ๆ

เช่น คลอง**ศรีสุราษฎร์** เป็นคลองที่อยู่ในเขตราษฎร์บูรณะ และเรียกชื่อคลองตามชื่อของศาลเจ้าซึ่งเป็นที่นับถือของชาวจีนและตั้งอยู่บริเวณคลอง คลอง**สุเหว่าสวนพลู** อยู่ในเขตธนบุรี เป็นคลองที่เชื่อมมาจากคลองบางกอกใหญ่ และเมื่อไหลผ่านสุเหว่าดังกล่าวจึงเรียกชื่อคลองตามชื่อของสุเหว่านั้น ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อโรงเรียน เช่น คลอง**ข้างโรงเรียนปทุมวิทยา** อยู่ในเขตคลองสาน คลอง**หลังรร.ถิติศึกษา** อยู่ในเขตธนบุรี ทั้งนี้ทั้งสองคลองเรียกชื่อคลองตามชื่อของโรงเรียน เนื่องจากเป็นคลองที่ไหลผ่านบริเวณด้านข้างและด้านหลังของโรงเรียนนั้น ๆ ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อหน่วยงาน เช่น คลอง**หลังสน.ทุ่งครุ** อยู่ในเขตทุ่งครุ และเป็นคลองที่อยู่บริเวณด้านหลังของสถานีตำรวจนครบาลทุ่งครุ จึงเรียกชื่อคลองตามชื่อของสถานีตำรวจดังกล่าว คลอง**สหกรณ์** อยู่ในเขตบางขุนเทียน และเรียกชื่อคลองตามชื่อของสหกรณ์นิคมบ้านไร่ ซึ่งเป็นหน่วยงานของราชการ มีหน้าที่จัดสรรที่ดินให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

สถานที่สำคัญในพื้นที่ฝั่งธนบุรีที่คลองไหลผ่านส่วนใหญ่คือวัดในพุทธศาสนา ทั้งนี้การที่ชื่อคลองจำนวนมากตั้งมาจากชื่อวัดแสดงให้เห็นว่าสังคมของพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีวัดเป็นจำนวนมาก ดังที่สุนันทา โชติกเสถียร (2547, น. 7) ได้กล่าวไว้ว่าวัดในฝั่งธนบุรีที่นับได้จากแผนที่ประวัติศาสตร์ครั้ง รศ. 115 ประมาณ พ.ศ. 2439 – 2474 มีมากกว่า 210 วัด ในขณะที่ฝั่งพระนครมีวัดน้อยกว่าเกือบครึ่งหนึ่ง เนื่องจากวัดเปรียบเสมือนสถาบันทางสังคมของมนุษย์ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ รวมไปถึงศาสนสถานและเทวสถานของศาสนา และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกับวัด รวมถึงสถานที่สำคัญอื่น ๆ ทั้งโรงเรียนและหน่วยงานต่างก็มีคลองไหลผ่าน แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่มีคลองไหลผ่านจะมีสถานที่สำคัญ เนื่องด้วยคลองเป็นเส้นทางการคมนาคมของคนไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าในปัจจุบันการคมนาคมทางน้ำจะใช้กันน้อยลงก็ตาม

เมื่อชื่อคลองมาจากชื่อศาสนสถานจำนวนมากก็ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่คนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญกับศาสนา มาก โดยมีทั้งวัดที่เป็นศาสนสถานของศาสนาพุทธ คลอง ๆ หนึ่งมีวัดหลายแห่งตั้งอยู่บริเวณคลองหลายวัดติดกัน เช่น คลองบางขุนเทียนที่เป็นคลองเชื่อมต่อกับคลองดาวคะนอง บริเวณใกล้ทางแยกต่อคลองด่าน มีวัด 3 แห่งติดกัน ได้แก่ วัดบางขุนเทียนใน วัดบางขุนเทียนกลาง และวัดบางขุนเทียนนอก ที่คลองแจรงร้อน มีวัดแจรงร้อนที่ปรากฏหมู่พระพุทธรูปในวิหารซึ่งเป็นศิลปะในสมัยอยุธยา (ประภัสสร ชูวิเชียร, 2561, น.23) แสดงให้เห็นถึงความเก่าแก่ของชุมชนบริเวณดังกล่าว รวมถึงศาลเจ้าซึ่งเป็นที่นับถือของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี หรือกล่าวได้ว่าศาลเจ้าเป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนชาวจีนเมื่อชาวจีนเข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณใด มักก่อสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนและมัสยิดที่เป็นศาสนสถานของชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรีเช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่า

สังคมพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีสถาบันศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงส่งผลให้ปรากฏศาสนสถานมากมายในพื้นที่

นอกจากนี้ยังพบชื่อคลองที่มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นชื่อสถานที่ที่สร้างขึ้นใหม่ของคนในพื้นที่และนอกพื้นที่สามารถรับรู้พิกัดที่คลองนั้นไหลผ่านได้ เช่น คลองขอย 5 เจริญ เป็นคลองที่อยู่ในเขตธนบุรี โดยเรียกชื่อคลองตามชื่อของโรงงาน 5 เจริญ ที่ตั้งอยู่บริเวณคลอง คลองปากลัดยานยนต์ เป็นคลองที่อยู่ในเขตราชบุรีบูรณะ และเรียกชื่อคลองตามชื่อของบริษัทปากลัดยานยนต์ที่ตั้งอยู่บริเวณคลองเช่นกัน ทั้งสองคลองมีการปรับเปลี่ยนชื่อคลองไปตามชื่อโรงงานและบริษัทที่สร้างในภายหลัง เนื่องจากเป็นชื่อที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากกว่าชื่อเดิม

อีกทั้งยังพบชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อหมู่บ้านและชื่อย่านที่คลองไหลผ่าน เช่น คลองระหาญ เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางขุนเทียน โดยเรียกชื่อคลองตามชื่อหมู่บ้านหัวระหาญซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณคลอง คลองหลังหมู่บ้านศุภาลัย 2 อยู่ในเขตบางแค และเรียกชื่อคลองตามชื่อหมู่บ้านศุภาลัย เนื่องจากเป็นคลองที่อยู่บริเวณด้านหลังของหมู่บ้านดังกล่าว ชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อเขต ได้แก่ คลองราชบุรีบูรณะ เป็นคลองที่อยู่ในเขตราชบุรีบูรณะ คลองบางพลัด อยู่ในเขตบางพลัด โดยชื่อคลองเหล่านี้ตั้งตามชื่อของเขตที่คลองนั้น ๆ ไหลผ่าน ส่วนชื่อคลองที่ตั้งมาจากชื่อย่าน เช่น คลองบางอ้าย เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางแคและเขตหนองแขม ทั้งนี้ในอดีตบริเวณที่คลองนี้ไหลผ่านเรียกกันว่าย่านบางอ้าย แต่ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวได้เปลี่ยนชื่อเรียกไป ดังนั้นจึงมีการตั้งชื่อคลองเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงชื่อย่านดังกล่าว คลองบางระทิก เป็นคลองที่อยู่ในเขตทวีวัฒนา และเรียกชื่อคลองตามชื่อชื่อย่านที่คลองไหลผ่านคือชื่อย่านบางระทิก

การตั้งชื่อคลองตามชื่อสถานที่สำคัญต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมพื้นที่ฝั่งธนบุรีที่ผู้คนมักตั้งถิ่นฐานอยู่ตามบริเวณคลองและรวมกลุ่มกันจนกลายเป็นชุมชน เนื่องจากประชาชนจำเป็นต้องใช้คลองในการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้แต่ละชุมชนจะประกอบไปด้วยบ้านเรือนของประชาชน โรงเรียน หน่วยงานสำคัญต่าง ๆ รวมถึงศาสนสถาน ดังที่ ประภัสสร ชูวิเชียร (2561, น. 13) ได้กล่าวไว้ว่าในแต่ละชุมชนจะมีวัดเป็นศูนย์กลางอันเป็นจุดชุมนุมของงานศิลปกรรม ย่านใดมีความสำคัญและมีผู้คนอยู่มากก็จะสังเกตได้ว่ามีวัดอยู่เรียงกันมาก นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่าคลองที่เป็นสายเดียวกันเมื่อไหลผ่านไปยังบริเวณใดก็จะเรียกชื่อคลองตามบริเวณนั้น เช่น “คลองบางบอน” เป็นคลองที่มีความยาวไหลผ่านในหลายพื้นที่ เมื่อผ่านไปยังบริเวณหน้าวัดสิงห์ จึงมีการเรียกชื่อคลองสายนี้ว่า “คลองวัดสิงห์” ตามชื่อของวัด หรือ “คลองบางกอกน้อย” ในช่วงที่เลยจากปากคลองบางบำหรุไปจะมีลักษณะเป็นทางสามแยก ฝั่งทางซ้ายเป็นลำน้ำเจ้าพระยาเดิมที่ไหลอ้อม คลองช่วงนี้มีชื่อเรียกว่า “คลองชักพระ” เนื่องจากเป็นคลองที่ใช้ในประเพณีชักพระซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน

4.2 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบุคคล

สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับบุคคล ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่สร้างประโยชน์ให้แก่สาธารณชน ผู้นำ พระมหากษัตริย์ ขุนนาง หรือผู้อาวุโสที่เป็นที่เคารพของคนในชุมชน รวมถึงการให้ความสำคัญกับความสามัคคีและความสุขของคนในสังคม ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมที่ให้ความสำคัญกับบุคคล ปรากฏความถี่ 129 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.48 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี พบชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อของบุคคล ได้แก่ ตั้งตามชื่อบุคคลที่บริจาคที่ดินเพื่อขุดคลอง เช่น คลองลุงหนาง เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางบอน คลองยายกวย อยู่ในเขตบางแค คลองอภิชาติ อยู่ในเขตบางกอกใหญ่ ชื่อคลองเหล่านี้เรียกชื่อตามชื่อของผู้ที่บริจาคที่ดินในการขุดคลองเพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่ จึงมีการตั้งชื่อคลองเพื่อเป็นการยกย่อง และให้เกียรติกลุ่มคนดังกล่าว ชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อหรือนามสกุลของเจ้าของพื้นที่ที่คลองตัดผ่าน เช่น คลองตาจุก อยู่ในเขตจอมทอง คลองนายสนม อยู่ในเขตทุ่งครุ คลองยายทิม อยู่ในเขตภาษีเจริญ ตั้งตามชื่อเจ้าของพื้นที่ ส่วน คลองคำหรีม ที่อยู่ในเขตหนองแขม คลองศรีศุภผล อยู่ในเขตทวีวัฒนา ตั้งตามนามสกุลของเจ้าของพื้นที่ที่คลองตัดผ่าน

นอกจากนี้ยังพบชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อผู้ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน และบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากคนในสังคม เช่น คลองก้านนประทีป อยู่ในเขตหนองแขม คลองผู้ใหญ่เปล่ง อยู่ในเขตจอมทอง คลองเนตรนุสรณ์ อยู่ในเขตบางบอน ชื่อคลองเหล่านี้เรียกชื่อตามผู้ที่เป็นผู้นำหรือผู้ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน จึงมีการเรียกชื่อคลองเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้กลุ่มคนดังกล่าว นอกจากนี้ยังปรากฏ คลองโต๊ะพูด และคลองโต๊ะดำ ที่อยู่ในเขตทุ่งครุ ทั้งสองคลองนี้เป็นคลองที่เรียกชื่อตามผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือในกลุ่มชนมุสลิม

รวมถึงยังพบชื่อคลองที่ตั้งตามสภาพสังคมที่ให้ความสำคัญกับความสามัคคีและความสุขของคนในสังคม เช่น คลองราษฎร์เจริญสุข คลองราษฎร์สามัคคี ที่อยู่ในเขตหนองแขม และเป็นการตั้งชื่อคลองโดยสื่อถึงความสำคัญของความสุข ความเจริญ รวมถึงความสามัคคีกันของคนในชุมชน คลองลำรางเอื้อเพื่อ ที่อยู่ในเขตบางขุนเทียน เป็นคลองที่อยู่ในที่ดินของภาคเอกชนซึ่งเจ้าของที่ดินได้ให้ใช้คลองนี้กันในสาธารณะได้ และชื่อคลองนี้แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อุดหนุนเกื้อกูลกันของคนในสังคม ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะสังคมไทยให้ความสำคัญกับความสุข ความเจริญ และความสามัคคีของคนในชาติมาตั้งแต่ในสมัยอดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน รวมถึงเป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัยกันซึ่งสภาพสังคมดังกล่าวสะท้อนผ่านทางชื่อคลองออกมาได้อย่างชัดเจน

ส่วนชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นว่าพื้นที่ฝั่งธนบุรีเป็นสิ่งสำคัญกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น คลองวังเดิม เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางกอกใหญ่ และเรียกชื่อคลองตามวังของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นเส้นทางพระราชดำเนินของพระองค์รวมถึงข้าราชการและขุนนาง คลองบางคูเวียง อยู่ในเขตทวีวัฒนา เรียกชื่อคลองตามพื้นที่บริเวณคลองซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้ชื่อพระวงศ์อยู่อาศัย บริเวณดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนเป็นเวียงวังของชื่อพระวงศ์ ชื่อคลองที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าสังคมพื้นที่ฝั่งธนบุรีให้ความสำคัญกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และคนไทยมีความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่ในอดีต

การตั้งชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่บริจาคที่ดินเพื่อขุดคลอง ผู้ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน และบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากคนในสังคม รวมไปถึงการให้ความสำคัญของคนในชุมชนที่มีความสามัคคีและการพึ่งพาอาศัยกันที่พบในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (2540) ที่พบว่าการตั้งชื่อท้องที่ของไทยให้ความสำคัญกับความเจริญรุ่งเรือง ความสมบูรณ์พูนสุข รวมถึงการให้ความสำคัญกับบุคคลสำคัญของประเทศ

4.3 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมทางน้ำ

ธนบุรีมีพื้นฐานของชุมชนมาจากสังคมที่มีความผูกพันกับน้ำทั้งในด้านการอุปโภคบริโภค การคมนาคมขนส่ง วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี กล่าวได้ว่าเป็นชุมชนที่มีพื้นฐานจากน้ำ (Water Base Community) มาตั้งแต่สมัยการเริ่มก่อตัวของชุมชน (กิตติศักดิ์ วิทยาโกมลเลิศ, 2545, น. 1) กล่าวคือสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีอาณาบริเวณ 25 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดกับจังหวัดนนทบุรี ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดนครปฐม ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดสมุทรปราการ บางส่วนติดกับอ่าวไทยและแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนสภาพภูมิอากาศของธนบุรีอยู่ที่เขตร้อนชื้น ในปัจจุบันธนบุรีได้รับน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นหลัก ระบายเข้าสู่คลองต่าง ๆ ที่แยกไปปกคลุมพื้นที่ธนบุรีเหมือนรังผึ้ง น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านภาคกลางด้วยปริมาณมากและสามารถนำไปใช้เพื่อการเกษตร บริโภค ทำน้ำประปา การคมนาคมขนส่ง (สุนันทา โชติกเสถียร, 2547, น. 14)

ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมทางน้ำ ปรากฏความถี่ 109 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.68 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี พบคลองที่ตั้งชื่อโดยแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของชาวธนบุรีที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสายน้ำโดยนำน้ำมาใช้ประโยชน์ในที่ดินของตน และในที่สาธารณะ เช่น คลอง**ใหม่** เป็นคลองที่อยู่ในเขตทวีวัฒนา และเป็นคลองที่ขุดขึ้นใหม่เพื่อเชื่อมระหว่างคลองควายและคลองขุนศรีบุรีรักษ์ เนื่องจากเดิมสองคลองนี้อยู่ใกล้กัน จึงมีการขุดคลองขึ้นมาใหม่ให้เชื่อมระหว่างคลองทั้งสอง เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตรและการเดินทาง คลอง**ลัดคลองสวนอ้อย** เป็นคลองที่อยู่ในเขตภาษีเจริญ และเป็นคลองที่ขุดลัดคลองสวนอ้อยเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่นกัน การขุดคลองและเชื่อมคลองที่กล่าวมานี้แสดงถึงเส้นทางการคมนาคมติดต่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ คลองต่าง ๆ เหล่านี้มักจะมีชุมชนตั้งอยู่ตรงปากคลองรวมถึงมีชุมชนอยู่ตามสองฝั่งคลองเป็นระยะ โดยจะมีความหนาแน่นและบางเบาแตกต่างกันไปตามความสำคัญ (ประภัสสรร์ ชูวิเชียร, 2561, น. 13)

ลักษณะของคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีความยาวเฉลี่ยประมาณ 2 – 8 กิโลเมตร คลองแต่ละสายมักไหลมาบรรจบกันและมีแนวของคลองตัดกัน จึงเกิดเป็นแนวเชื่อมโยงโดยตลอด ทำให้ชอกซอนไปได้อย่างกว้างขวาง เอื้อประโยชน์ต่อการคมนาคมอย่างมาก (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2555, น. 41) การขุดคลองในลักษณะต่าง ๆ ถือเป็นภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ ทำให้ธนบุรีเป็นเมืองที่มีทางสัญจรทางน้ำมากทำให้ขุดคลองเชื่อมต่อกันได้โดยง่าย ทั้งนี้ปัจจัยทางน้ำจากแม่น้ำและคลองในธนบุรีที่มีทั้งคลองธรรมชาติและคลองขุด เอื้อต่อการคมนาคมขนส่ง การเดินทางสะดวก การค้า การปกครอง การขยายการตั้งถิ่นฐานของประชากรไปตามลำคลอง ส่งผลให้เมืองธนบุรีเป็นแหล่งผลิตโภคภัณฑ์ที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งข้าว ผลไม้ เลี้ยงประชากรให้อยู่สุขสมบูรณ์ (สุนันทา โชติกเสถียร, 2547, น. 7)

4.4 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี

บริเวณธนบุรีเป็นดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้ดินแถบนี้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ดังนั้นอาชีพดั้งเดิมของชาวธนบุรีส่วนใหญ่จึงเป็นชาวสวนผลไม้ (ทิพวรรณ จันทรสติย์ และ จิราภรณ์ มาตังคะ, 2547, น. 3) ส่วนอาชีพอื่นจะเป็นช่างหัตถกรรมฝีมือ เช่น การหล่อพระพุทธรูป ที่บ้านช่างหล่อ การทำขันลงหิน ที่บ้านบุ เป็นต้น (มาลัย นิลพงษ์, 2547, น. 91 - 94)

ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี ปรากฏความถี่ 94 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 17.84 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการศึกษาที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี พบคลองที่ตั้งชื่อโดยใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรม เช่น คลองนา เป็นคลองอยู่ในเขตบางขุนเทียน และเรียกชื่อคลองตามลักษณะพื้นที่ในอดีตที่บริเวณนั้นเป็นทุ่งนาทั้งหมด คลองสวน อยู่ในเขตภาษีเจริญ และเรียกชื่อคลองตามลักษณะพื้นที่บริเวณคลองที่เป็นสวน คลองบางหญ้า เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางขุนเทียน และเรียกชื่อคลองตามสภาพพื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้าและใช้เป็นบริเวณที่เลี้ยงควายในอดีต ตั้งชื่อคลองตามชื่อพืชพรรณ เช่น คลองผักหนาม เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางกอกน้อยและเขตบางพลัด และเรียกชื่อตามพืชที่ขึ้นอยู่บริเวณคลอง นอกจากนี้ยังพบชื่อคลองที่ตั้งตามชื่อสัตว์ เช่น คลองควาย เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางแค และเรียกชื่อคลองตามชื่อสัตว์ โดยในอดีตบริเวณคลองดังกล่าวเป็นสถานที่ที่ใช้เลี้ยงควายซึ่งเป็นสัตว์ที่ใช้ในการเกษตร คลองบางโคล่ เป็นคลองที่อยู่ในเขตบางบอน ในอดีตเป็นทางที่วัวและควายใช้เดินไปกินน้ำที่คลองภาษีเจริญ เมื่อเดินผ่านอย่างสม่ำเสมอจึงทำให้ทางดังกล่าวกลายเป็นลำรางและกว้างขึ้นจนกลายเป็นคลอง เช่นเดียวกับ “บ้านทางควาย” ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ฝั่งใต้ โดยอาชีพดั้งเดิมของชุมชนคือการทำนาจึงมีการต้อนฝูงควายจำนวนมากผ่านบริเวณหน้ามัสยิดของชุมชนเป็นประจำ เมื่อพื้นดินถูกเหยียบย่ำเป็นเวลานานจึงเกิดเป็นทางน้ำและขยายเป็นคลองในเวลาต่อมา จึงเรียกชื่อคลองดังกล่าวว่า “คลองทางควาย” และเรียกชื่อชุมชน “บ้านทางควาย” ตามชื่อของคลองนั้น (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2554, น. 143)

การตั้งชื่อคลองตามลักษณะพื้นที่ ตามชื่อพืชพรรณ และชื่อสัตว์ สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมพื้นที่ฝั่งธนบุรีที่เป็นพื้นที่การเกษตรมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และธนบุรียังเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ดังที่ รัตนภรณ์ มหาศรานนท์ (2547 น. 99) ได้กล่าวไว้ว่าธนบุรีตั้งอยู่บนดินดอนปากน้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นดินเหนียวสีเทาเหมาะแก่การเพาะปลูกอย่างยิ่ง ชาวธนบุรีจึงนิยมประกอบอาชีพทำสวน และมีผลผลิตที่เป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของแต่ละท้องถิ่นหลายย่านหลายบาง เช่น ลินจี ย่านบางขุนเทียน ทุเรียน ย่านบางขุนศรี

นอกจากนี้ในพื้นที่ฝั่งธนบุรียังปรากฏการทำสวนแบบยกร่องซึ่งลักษณะการทำสวนแบบยกร่อง เป็นชนิด มีร่องน้ำและลำประโดงหรือลำกระโดง ซึ่งเป็นลักษณะการทำสวนของมณฑลกวางตุ้ง กวางสี จึงมีการสันนิษฐานว่าชาวสวนในบริเวณธนบุรีส่วนหนึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กับคนที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย ทั้งนี้อาจจะเป็นการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามปากแม่น้ำ โดยยึดพื้นที่ตามป่าชายเลนซึ่งอุดมสมบูรณ์เป็นที่อยู่อาศัย ประกอบการเกษตรกรรม ทำประมง และค้าขาย โดยมีการเรียนรู้และพัฒนาภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเก็บน้ำจืดไว้อุปโภคบริโภค รวมทั้งการขุดลอกลำน้ำเพื่อการคมนาคม (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2555, น. 25) อย่างไร

ก็ตามแม้ว่าปัจจุบันผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ฝั่งธนบุรีจะลดลง แต่ก็ยังคงมีกระจายอยู่ทุกเขตการปกครอง

ส่วนชื่อคลองที่แสดงให้เห็นลักษณะการประกอบอาชีพอื่น ๆ และการตั้งถิ่นฐานแบบรวมตัวกันของคนที่มีความอาชีพเดียวกัน เช่น คลอง**บ้านขมิ้น** อยู่ในเขตบางกอกน้อย คลอง**ประมง** อยู่ในเขตบางขุนเทียน คลอง**เตาอิฐ** อยู่ในเขตบางพลัด คลองเหล่านี้เป็นการเรียกชื่อคลองตามอาชีพของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณคลอง คือชุมชนที่ทำขมิ้น ดินสอพอง ชุมชนที่ทำการประมง และชุมชนที่เผาอิฐขาย

ปัจจุบันวิชาชีพช่างไทยใกล้จะสูญหายไป เพราะความเจริญทางเทคโนโลยีเข้าถึงคนไทยเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากชุมชนบ้านพานซึ่งเป็นชุมชนที่พักอาศัยของกลุ่มผู้ผลิตงานฝีมือเครื่องเงินในการตอกลายบนขันน้ำและพานรอง โดยขันน้ำและพานรองที่ตอกลายนั้นถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของชุมชนดังกล่าว แต่เมื่อมีเทคโนโลยีเครื่องอะลูมิเนียมประติมากรรมเข้ามาอำนวยความสะดวก จึงทำให้ปัจจุบันบริเวณชุมชนดังกล่าวไม่มีผู้ผลิตงานฝีมืออื่นอีกแล้ว

4.5 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมืองธนบุรีเป็นเมืองที่มีความมั่นคงจึงทำให้มีผู้คนหลายกลุ่มอพยพเข้ามาอาศัยตามริมแม่น้ำและบริเวณปากคลองคลองต่าง ๆ มากขึ้น ไม่ใช่มีเพียงแต่ชาวไทยแต่ยังมีชาวต่างชาติที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารด้วย ชนต่างชาติที่อพยพมาอยู่ในกรุงธนบุรีมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์ประเทศไทย ทั้งด้านการทหาร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงด้านความมั่นคง การอพยพของชนชาติต่าง ๆ เข้ามาสู่กรุงธนบุรี มีทั้งเข้ามาก่อนการตั้งราชธานีของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช อพยพติดตามสมเด็จพระเจ้าตากสินมาจากกรุงศรีอยุธยา และภายหลังจากตั้งธนบุรีเป็นราชธานี รวมทั้งในสมัยรัตนโกสินทร์ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในธนบุรีมีชาวจีนและมุสลิมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีมอญ ลาว แขก โปรตุเกส เขมร ซึ่งบางชนชาติยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมอย่างเหนียวแน่น บางชนชาติได้ผสมกลมกลืนกับคนไทยจนกลายเป็นคนไทย และบางชนชาติยังคงรักษาประเพณีเดิมของตนอยู่บ้าง (ทิพวรรณ จันทรสติย์, 2547, น. 32)

ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ ปรากฏความถี่ 23 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.36 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เมื่อมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาอาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลองดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงปรากฏชื่อคลองที่เป็นหลักฐานยืนยันการอาศัยอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น คลองจีน อยู่ในเขตจอมทอง คลองเจ๊ก อยู่ในเขตบางขุนเทียน คลองบ้านแขก และคลองมอญ อยู่ในเขตบางกอกใหญ่ โดยชื่อคลองเหล่านี้เรียกตามชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีคลองที่แสดงให้เห็นถึงถิ่นที่อยู่ของชาวลาว ได้แก่ คลองศรีภูมิ ในเขตธนบุรี เป็นคลองที่เรียกชื่อตามพ่อปู่ศรีภูมิซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวลาวเวียงจันทน์เคารพนับถือ

จากการศึกษาพบว่าในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กระจายอยู่หลายแห่ง กล่าวคือชุมชนจีนเป็นชุมชนที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ โดยชาวจีนฮกเกี้ยนที่ประกอบอาชีพค้าขายทางเรือ จะอาศัยบริเวณอยู่บริเวณกุฎีจีนแถบวัดกัลยาณมิตร ส่วนชาวจีนแต้จิ๋วจะตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งตะวันออกริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้กับบริเวณพระบรมมหาราชวัง และภายหลังเมื่อสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ชาวจีนกลุ่มนี้ได้ย้ายไปอาศัยอยู่ที่บริเวณสำเพ็ง (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2555, น. 44 - 45) ทั้งนี้คนจีนเป็นกลุ่มคนที่มาตั้งรกรากในธนบุรีมากที่สุด เนื่องจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสนับสนุนให้ชาวจีนเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยเพื่อเพิ่มกำลังคนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ทรงปกครองคนจีนเสมอคนไทย ชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ธนบุรีมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ ชาวจีนส่วนใหญ่ทำการค้า ทำการเกษตร และรับราชการ ทั้งยังกระจายอยู่ทั่วกรุงเทพมหานคร และมักอาศัยอยู่ในถิ่นที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์และย่านธุรกิจการค้า เช่น ตามริมคลองสายสำคัญ และสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา (ทิพวรรณ จันทรสติธย์, 2547, น. 32 - 33)

ชาวมุสลิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพหนีภัยสงครามเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาต่อแม่เจ้าพระยาหลวงมาที่กรุงธนบุรีและจอดแพตามคลองบางกอกน้อย คลองบางกอกใหญ่ และลี้เข้าไปตามแนวคลองทั้งสองฟากจนถึงตลาดพลู เนื่องจากเป็นกลุ่มมุสลิมที่ไร้แพเป็นที่อยู่อาศัย จึงเรียกกันทั่วไปว่า “แขกแพ” ต่อมาได้ย้ายขึ้นมาอาศัยทางตอนใต้ของพระราชวังในบริเวณที่เป็นมัสยิดต้นสนในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมี “แขกเจ้าเซ็น” หรือมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามนิกายชีอะห์ที่มีเชื้อสายอินเดีย เปอร์เซีย และอาหรับ ได้อพยพจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณด้านเหนือของพระราชวังกรุงธนบุรีไปจนถึงคลองมอญ ใกล้กับที่ตั้งกุฎีเจ้าเซ็นหรือมัสยิดมดุงธรรมของกุฎีเจริญพาศน์ในปัจจุบัน (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2555, น. 44 - 45) ตามประวัติความเป็นมาชาวมุสลิมมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์กรุงธนบุรีและประเทศไทย เพราะชาวมุสลิมมีส่วนสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศไทยตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมา

ชาวมอญอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าอยู่หัวของไทยหลายครั้ง เพราะมี ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองกับพม่า ชาวมอญที่อยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรีกระจายอยู่หนาแน่น 3 พื้นที่ คือ บ้านมอญบางกระดี่ แขวงสามคน บ้านมอญแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน และบ้านมอญ ที่วัดประดิษฐาราม แขวงศิริบุรี เขตธนบุรี (ทิพวรรณ จันทรสติธย์, 2547, น. 42)

ส่วนชาวลาวอาศัยอยู่บริเวณบางยี่ขัน ละแวกวัดดาวดึงษาราม และแถบคลองบางไส้ไก่ ใกล้กับชุมชนชาวมอญ บรรพบุรุษลาวบางไส้ไก่อพยพมาจากเวียงจันทน์ เนื่องจากถูกกวาดต้อนมาใน สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี และสมัยปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ (ทิพวรรณ จันทรสติธย์, 2547, น. 43)

นอกจากนี้ในธนบุรียังมีชุมชนของชาวตะวันตก โดยมีทั้งชุมชนชาวฝรั่งเศสซึ่งอพยพไป อยู่เมืองเขมรเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยา และย้ายกลับเข้ามาอาศัยในธนบุรีดั้งเดิม และชุมชนชาว โปรตุเกสซึ่งแต่เดิมอาศัยอยู่ในค่ายรักษาป้อมเมืองบางกอก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวมตัวกันอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาใต้ชุมชนกุฎีจีนลงไป (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2555, น. 44 - 45)

จากการศึกษาสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 475 ชื่อ พบความถี่ของชื่อคลองที่สะท้อนสภาพสังคม 527 ครั้ง ซึ่งชื่อคลอง ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมพื้นที่ฝั่งธนบุรี 5 ประการ เรียงลำดับความถี่จากมากไปหาน้อยได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1

ตารางแสดงความถี่และร้อยละของสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร

ลำดับ	สภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร	ความถี่	ร้อยละ
1	ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณ คลอง	172	32.64
2	ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบุคคล	129	24.48
3	ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและ การคมนาคมทางน้ำ	109	20.68

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ตารางแสดงความถี่และร้อยละของสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ลำดับ	สภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร	ความถี่	ร้อยละ
4	ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี	94	17.84
5	ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์	23	4.36
รวม		527	100

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร สะท้อนสภาพสังคม เรียงลำดับจากปรากฏความถี่มากไปหาน้อย ดังนี้ ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณคลอง มีความถี่ 172 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 32.64 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบุคคล มีความถี่ 129 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.48 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมทางน้ำ มีความถี่ 109 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.68 ชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี มีความถี่ 94 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 17.84 และชื่อคลองที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ มีความถี่ 23 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.36

จะเห็นได้ว่าชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณคลองมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร ของ ปณิตา จิตมุง (2554) ที่พบว่าสังคมไทยให้ความสำคัญต่อสถานที่ซึ่งจะเห็นได้จากชื่อถนนบางสายที่เจาะจงตั้งชื่อตามสถานที่ที่ถนนตัดผ่าน และถนนบางสายตั้งชื่อจากชื่อเรียกสถานที่ดั้งเดิมที่มีอยู่ในบริเวณนั้น การตั้งชื่อถนนตามลักษณะดังกล่าวนอกจากจะทำให้สะดวกแก่การจดจำแล้วชื่อถนนยังเป็นอนุสรณ์ให้กับสังคมในยุคต่าง ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษา ของ โอลิเวอร์ รัตติกิติ และวิมลศิริ กลิ่นบุบผา ที่ศึกษาภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน (2550) และจังหวัดลำปาง (2551) ที่พบว่าภูมินามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวัดหรือศาสนสถาน สถานที่ซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ของท้องถิ่น บ้านเรือน ตลาด สถานที่ราชการ เป็นต้น

ชื่อคลองที่สะท้อนการให้ความสำคัญกับบุคคลปรากฏมากเป็นอันดับ 2 สอดคล้องกับการศึกษาการตั้งชื่อถนนในกรุงเทพมหานคร ของ ปณิตา จิตมุง (2554) ที่พบว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญแก่บุคคลซึ่งปัจจัยนี้จะสัมพันธ์กับขนาดของถนน กล่าวคือถนนสายหลักขนาดใหญ่จำนวน 8 – 10 ช่องจราจรขึ้นไป ส่วนใหญ่ชื่อถนนจะมาจากชื่อบุคคลสำคัญ ทั้งพระมหากษัตริย์

พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางข้าราชการ และสามัญชน ซึ่งเมื่อพิจารณาจำนวนของชื่อถนนแล้วจะพบว่า การตั้งชื่อถนนให้ความสำคัญกับบุคคลระดับสูงมากกว่าสามัญชน ซึ่งแตกต่างจากการตั้งชื่อคลองที่ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับสามัญชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่สร้างประโยชน์ให้แก่สาธารณะ ผู้นำ หรือผู้อาวุโสที่เป็นที่เคารพของชนในชุมชน รวมถึงการให้ความสำคัญกับคนในชุมชนเอง

ชื่อคลองที่สะท้อนการให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมทางน้ำ ปรากฏมากเป็นอันดับ 3 สอดคล้องกับผลการศึกษารื่องการศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การตั้งชื่อคลอง และชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ของ พรรณศิริ แจ่มอรุณ วุฒิพงษ์ ทองก้อน และ กชพร ขวัญทอง (2557) ที่พบว่าความสัมพันธ์ของชื่อคลองและชื่อบ้านในพื้นที่ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการเลือกที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน โดยนิยมเลือกที่ตั้งบ้านเรือนให้อยู่ใกล้กับแหล่งน้ำ เพื่อความสะดวกในการคมนาคมและการประกอบอาชีพ

ชื่อคลองที่สะท้อนการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรีปรากฏมากเป็นอันดับ 4 สอดคล้องกับการศึกษาชื่อหมู่บ้านในมณฑลทลวงสีและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ของ ปราณี กุลละวณิช (2535) ที่ผลการศึกษาพบว่าวิธีการตั้งชื่อของหมู่บ้านทั้งสองกลุ่มสะท้อนให้เห็นลักษณะการทำมาหากินของชุมชน และลักษณะภูมิประเทศของท้องถิ่นเป็นหลัก และยังสอดคล้องกับการศึกษา ของ โอฟาร รัตน์ภักดี และวิมลศิริ กลิ่นบุบผา ที่ศึกษาภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน (2550) และจังหวัดลำปาง (2551) ผลการศึกษาที่สอดคล้องกันนี้แสดงให้เห็นว่าคนไทย ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ไหนต่างก็ประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยกันทั้งสิ้น

ส่วนชื่อคลองที่สะท้อนความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ปรากฏมากเป็นอันดับ 5 ซึ่งผู้วิจัยพบว่าในงานวิจัยอื่น เช่น การศึกษาชื่อบ้านนามเมืองจังหวัดสุรินทร์ ของ วันชัย คำพวงค์ และคณะ (2542) ก็พบว่าในจังหวัดสุรินทร์มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ งานวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ของ พรรณศิริ แจ่มอรุณ วุฒิพงษ์ ทองก้อน และ กชพร ขวัญทอง (2557) ก็พบว่าทั้งในเขตอำเภอ บางพลีก็มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายเช่นเดียวกัน รวมไปถึงการศึกษาการตั้งชื่อถนนใน กรุงเทพมหานคร ของ ปณิตา จิตมุง (2554) ที่พบว่าชื่อถนนมีที่มาและความหมายจากชาติพันธุ์ของคนในชุมชนด้วย จึงกล่าวได้ว่านอกจากในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานครแล้ว พื้นที่อื่น ๆ ของ ประเทศไทยก็มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายอาศัยอยู่เช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าสภาพสังคมที่สะท้อนผ่านการตั้งชื่อสถานที่ต่าง ๆ ในสังคมไทยจะเป็นภาพสะท้อนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นการตั้งชื่อคลอง การตั้งชื่อหมู่บ้าน การตั้งชื่อถนน เป็นต้น และไม่ว่าจะเป็นสถานที่ในภาคใดของประเทศก็ยังคงสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมไปในแนวทางเดียวกัน

ผลการศึกษาสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อ 3 ที่ว่าชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมที่บุคคลยกย่องและนับถือความอาวุโส ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะผู้วิจัยตั้งสมมติฐานข้อนี้โดยพิจารณาจากที่มาของชื่อคลอง เพราะเห็นว่าที่มาของชื่อคลองน่าจะสะท้อนให้เห็นสภาพสังคม เนื่องจากในการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าการตั้งชื่อคลองมีที่มาจากชื่อบุคคลมากที่สุด ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานโดยการพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าว แต่ผลการศึกษาพบว่าชื่อคลองมีที่มาจากสถานที่มากที่สุด ดังนั้นสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลองจึงสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่มากที่สุด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าคลองมีความสำคัญต่อสังคมไทยมาก ทั้งการก่อตั้งสถานที่สำคัญบริเวณคลอง บุคคลให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตริมคลองหรือใช้คลองในการทำประโยชน์ต่าง ๆ การติดต่อไปมาหาสู่หรือการคมนาคมทางน้ำ การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับสายน้ำ รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามา ก็ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตเกี่ยวกับน้ำเช่นเดียวกัน ต่อมาเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ (Modernization) ซึ่งก็ยิ่งเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคน จากเดิมที่ดำรงชีวิตผูกพันกับสายน้ำ เปลี่ยนเป็นบนบกแทน การขยายตัวของชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น ความเจริญในด้านต่าง ๆ มีบทบาทมากขึ้นกับชุมชน ระบบการสัญจรทางถนนได้เพิ่มให้ความสำคัญกับชุมชนมากยิ่งขึ้น การสัญจรทางน้ำจึงลดบทบาทลง ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่พัฒนาขึ้นก็สัมพันธ์กับพื้นที่บนบกเกือบทั้งหมด ความสำคัญของน้ำที่เป็นพื้นฐานเดิมของชุมชนก็ลดลงนำไปสู่วิถีชีวิตที่ไม่พึ่งพาอาศัยน้ำเป็นหลัก เปลี่ยนแปลงเป็นเมืองที่อยู่บนบกหรือบนดิน (Land base) ที่มีระบบการสัญจรโดยใช้ถนนหนทางแทนแม่น้ำลำคลอง การโดยสารรถประเภทต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการสัญจรแทนเรือ บ้านเรือนที่ผูกพันกับน้ำก็เปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนรูปแบบไปหาพื้นที่บนบก และบางส่วนก็ทิ้งความผูกพันกับน้ำไป (กิตติศักดิ์ วิทยาโกมลเลิศ, 2545, น.1) อย่างไรก็ตามชื่อคลองก็เป็นสิ่งที่สะท้อนว่าคลองเคยมีความสำคัญ เป็นหลักฐานบันทึกประวัติศาสตร์ ทำให้คนในปัจจุบันได้ทราบความสำคัญของคลองที่มีต่อประเทศไทย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ในด้านที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง ที่มาของชื่อคลอง และโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง รวมถึงศึกษาสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อคลอง โดยมีคำถามวิจัยว่าการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรีมีที่มาจากอะไร ภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อมีลักษณะอย่างไร รวมถึงชื่อคลองดังกล่าวสะท้อนสภาพสังคมในทางใด การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้ชื่อคลองที่นำมาใช้ในการศึกษา จำนวน 475 ชื่อ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ลักษณะทางภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาลักษณะทางภาษาของชื่อคลอง มี 3 ประเด็น คือ ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง ที่มาของชื่อคลอง และโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1.1.1 ที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร

ชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีที่มาของภาษาที่ใช้ในการตั้งชื่อคลอง 23 ลักษณะ ได้แก่ 1) ภาษาไทย มี 229 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 48.21 2) ภาษาไทย ประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต มี 102 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 21.47 3) ภาษาไทยประสมกับภาษาเขมร มี 32 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.74 4) ภาษาบาลีสันสกฤต มี 26 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.47 5) ภาษาไทย ประสมกับภาษามอญ มี 20 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 4.21 6) ภาษาไทยประสมกับภาษาจีน มี 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.53 7) ภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับภาษาเขมร มี 9 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.89 8) ภาษาเขมร มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 9) ภาษาไทย ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ประสมกัน มี 6 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.26 10) ภาษามอญ มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 11) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาเขมร ประสมกัน มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 12) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาบาลีสันสกฤต ประสมกัน มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 13) ภาษาเขมรประสมกับภาษามอญ มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 14) คือภาษาไทย ภาษามอญ ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร

ประสมกัน มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 15) ภาษาจีน มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 16) ภาษามลายู ประสมกับภาษาไทย มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42 17) ภาษามลายู ภาษาไทย และภาษามอญ ประสมกัน มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 18) ภาษาเขมรประสมกับภาษามลายู มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 19) ภาษาไทย ภาษามอญ และภาษาจีน ประสมกัน มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 20) ภาษามอญประสมกับภาษาบาลีสันสกฤต มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 21) ภาษาไทยประสมกับภาษาอาหรับ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 22) ภาษาทมิฬ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21 และ 23) ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นภาษาใด มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84

5.1.1.2 ที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีที่มาของชื่อคลอง 7 กลุ่ม เรียงลำดับการปรากฏมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังต่อไปนี้

(1) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับสถานที่ พบทั้งหมด 171 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 36.00 ได้แก่ ชื่อคลองที่มาจากชื่อศาสนสถานและเทวสถาน มี 105 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 22.11 ชื่อคลองที่มาจากย่านหรือบริเวณที่ตั้ง มี 41 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 8.63 ชื่อคลองที่มาจากสิ่งปลูกสร้าง มี 17 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.58 ชื่อคลองที่มาจากทุ่งนาและสวน มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05 ชื่อคลองที่มาจากที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์ มี 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.63

(2) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับบุคคล พบทั้งหมด 115 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 24.21 ได้แก่ ชื่อคลองที่มาจากชื่อของบุคคล มี 89 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 18.74 ชื่อคลองที่มาจากบรรดาศักดิ์หรือราชทินนาม มี 13 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.74 ชื่อคลองที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.68 ชื่อคลองที่มาจากนามสกุลของบุคคล มี 5 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.05

(3) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับลักษณะของคลอง พบทั้งหมด 85 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 17.89 ได้แก่ ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองแยกและคลองซอย มี 44 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 9.26 ชื่อคลองที่มาจากขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง มี 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.53 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองเชื่อม มี 10 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.11 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองขวาง มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองลัด มี 6 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.26 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตรง มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 ชื่อคลองที่มาจากลักษณะเป็นคลองตัน มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42

(4) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับพืชและสัตว์ พบทั้งหมด 71 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 14.95 ได้แก่ ชื่อคลองที่มาจากชื่อพืช มี 63 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 13.26 ชื่อคลองที่มาจากชื่อสัตว์ มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.68

(5) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับเหตุการณ์ พบทั้งหมด 17 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.58

(6) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับอาชีพและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ พบทั้งหมด 12 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.53

(7) กลุ่มที่มาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา พบทั้งหมด 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84

ผลการศึกษาที่มาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อ 1 ที่ว่าชื่อคลองส่วนใหญ่มีที่มาจากชื่อของบุคคล ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาเบื้องต้นปรากฏชื่อคลองที่มีที่มาจากชื่อบุคคลเป็นจำนวนมาก แต่เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์จึงพบว่าชื่อคลองที่มีที่มาจากชื่อสถานที่ปรากฏมากที่สุด

5.1.1.3 โครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร

ชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง ทั้งหมด 3 แบบ ได้แก่ โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ และโครงสร้าง 3 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดรูปแบบโครงสร้าง เรียงลำดับการปรากฏมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้

(1) โครงสร้าง 1 องค์ประกอบ พบทั้งหมด 299 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 62.95 ดังนี้

- คำแสดงชื่อเฉพาะ มี 283 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 59.58 ได้แก่ ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับสถานที่ มี 128 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 26.95 ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับบุคคล มี 96 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 20.21 ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับพืชและสัตว์ มี 36 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 7.58 ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับเหตุการณ์ มี 13 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 2.74 ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับอาชีพ มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 ชื่อเฉพาะเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา มี 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.63

- คำแสดงลักษณะของคลอง มี 16 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 3.37 ได้แก่ คำแสดงขนาด รูปร่าง และลำดับของคลอง มี 7 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.47 คำแสดงลักษณะขวาง มี 4 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.84 คำแสดงลักษณะตรง มี 3 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.63 คำแสดงลักษณะคลองแยกและคลองซอย มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42

(2) โครงสร้าง 2 องค์ประกอบ พบทั้งหมด 128 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 26.95 ดังนี้

- คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ มี 42 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 8.84

- คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ มี 32 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.74

- คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ มี 24 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 5.05

- คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ มี 19 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 4.00

- คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.68

- คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงชื่อเฉพาะ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21

- คำแสดงลักษณะของคลอง + คำบอกคุณสมบัติ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21

- คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21

(3) โครงสร้าง 3 องค์ประกอบ พบทั้งหมด 48 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 10.11
ดังนี้

- คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ มี 33 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 6.95

- คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ มี 8 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 1.68

- คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงลักษณะของคลอง + คำแสดงชื่อเฉพาะ มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42

- คำบอกตำแหน่ง + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำบอกคุณสมบัติ มี 2 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.42

- คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงกิริยาและการกระทำ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21

- คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ + คำแสดงชื่อเฉพาะ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21

- คำแสดงลักษณะของคลอง + คำศัพท์เกี่ยวกับภูมิประเทศ + คำแสดงชื่อเฉพาะ มี 1 ชื่อ คิดเป็นร้อยละ 0.21

ผลการศึกษาโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่าโครงสร้างทางภาษาของชื่อคลอง ส่วนใหญ่เป็นแบบ 2 องค์ประกอบ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าชื่อคลองมีโครงสร้างทางภาษาเป็นแบบ

1 องค์ประกอบ มากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าชื่อโคลงมักปรากฏคำที่แสดงลักษณะภูมิประเทศเป็นตำแหน่งแรก เช่น บาง ราง ส่วนคำในตำแหน่งที่สองนั้นมักเป็นคำที่มาจากชื่อเฉพาะ เช่น ชื่อสถานที่ พืชและสัตว์ เป็นต้น แต่เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์จึงพบว่าชื่อโคลงนั้นมีโครงสร้างทางภาษาเป็นแบบ 1 องค์ประกอบมากที่สุด เนื่องจากคำที่ผู้วิจัยจัดให้เป็นกลุ่มที่มาจากภูมิประเทศในตำแหน่งแรกของชื่อโคลงในการศึกษาเบื้องต้น เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า เป็นชื่อเฉพาะของชื่อสถานที่

5.2.1 สภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อโคลงในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ชื่อโคลงในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร สามารถสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่อาศัยบริเวณคลอง รวมถึงสะท้อนให้เห็นสภาพทางกายภาพ ตลอดจนสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ ได้ 5 ประการ พบความถี่ของชื่อโคลงที่สะท้อนสภาพสังคม 527 ครั้ง เรียงลำดับการปรากฏมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ 1) ชื่อโคลงที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่ที่อยู่บริเวณคลอง โดยเฉพาะวัดในพุทธศาสนา มีความถี่ 172 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 32.64 2) ชื่อโคลงที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบุคคล มีความถี่ 129 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.48 3) ชื่อโคลงที่สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมทางน้ำ มีความถี่ 109 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.68 4) ชื่อโคลงที่สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ฝั่งธนบุรี มีความถี่ 94 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 17.84 และ 5) ชื่อโคลงที่สะท้อนให้เห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ มีความถี่ 23 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.36

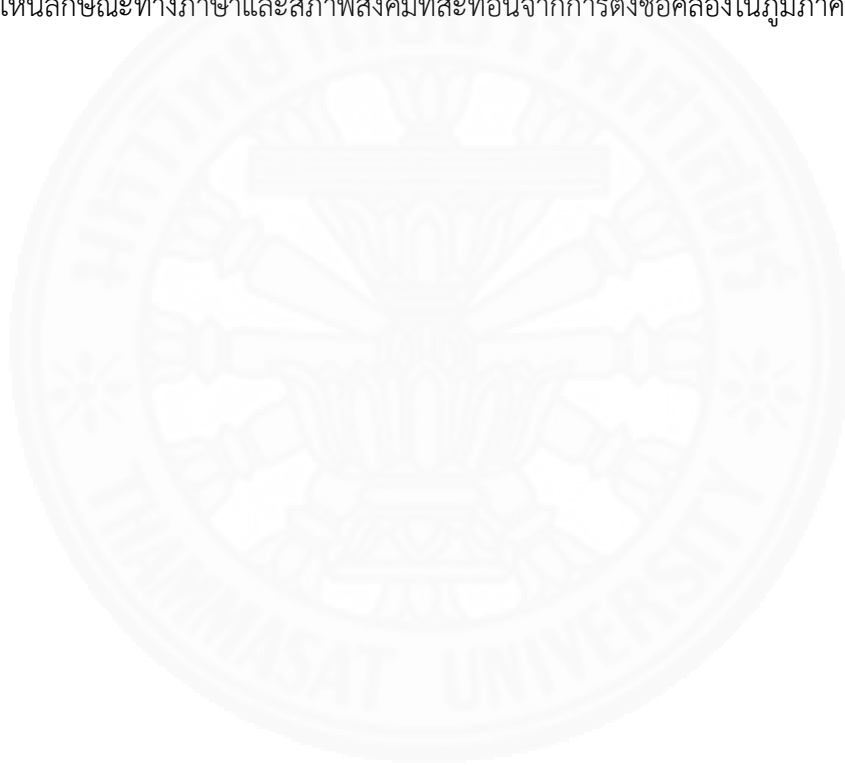
ผลการศึกษาสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อโคลงในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อ 3 ที่ว่าชื่อโคลงในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมที่บุคคลยกย่องและนับถือความอาวุโสที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะผู้วิจัยตั้งสมมติฐานข้อนี้โดยพิจารณาจากที่มาของชื่อโคลง เพราะเห็นว่าที่มาของชื่อโคลงน่าจะสะท้อนให้เห็นสภาพสังคม เนื่องจากในการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าการตั้งชื่อโคลงมีที่มาจากชื่อบุคคลมากที่สุด ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานโดยการพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าว แต่ผลการศึกษาพบว่าชื่อโคลงมีที่มาจากสถานที่มากที่สุด ดังนั้นสภาพสังคมที่สะท้อนจากชื่อโคลงจึงสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับสถานที่มากที่สุด

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ควรศึกษาชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งพระนคร เพื่อนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างกับงานวิจัยนี้ ซึ่งจะให้เห็นภาพรวมของชื่อคลองในกรุงเทพมหานครได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

5.2.2 ควรศึกษาชื่อคลองในพื้นที่เขตปริมณฑลซึ่งมีคลองหลายสายเชื่อมต่อจากคลองในกรุงเทพมหานคร เพื่อพิจารณาว่าชื่อคลองในพื้นที่ดังกล่าวจะเหมือนหรือแตกต่างกับชื่อคลองในกรุงเทพมหานครหรือไม่อย่างไร

5.2.3 ควรศึกษาชื่อคลองในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ เพื่อให้เห็นลักษณะทางภาษาและสภาพสังคมที่สะท้อนจากการตั้งชื่อคลองในภูมิภาคต่าง ๆ

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- จิราภรณ์ มาตังคะ, สุวรรณิ สันต์ธนะวานิช, ภัสสร ดั่งสุวรรณ และ สุนันทา โชติกเสถียร. (2549). *รายงานการวิจัย ศาสนศิลป์ของศาสนสถานริมฝั่งน้ำ : กรณีศึกษาชุมชนธนบุรี*. กรุงเทพฯ: พิเศษฐ์การพิมพ์.
- ชัชวดี ศรีลัมพ์. (2550). *อรรถศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดาราวดี สุขมลสันต์. บรรณาธิการ. *ชีวิตไทยในธนบุรี*. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2540.
- _____. *วิถีชีวิตไทยในท้องถื่นธนบุรี*. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2541.
- தியு சரீனராவிழ்ந். (2551). *ภาษากับสังคม*. ภาควิชาภาษาศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทักษิณี ศุภเมธี. (2529). *เมืองธนบุรี*. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูธนบุรี.
- ทิพวรรณ จันทรสติธัย. (2547). “คนฝั่งธน (คนในฝั่งธนบุรี)”. *ธนบุรีจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วรานนท์ เอ็นเตอร์ไพรส์.
- _____. และ จิราภรณ์ มาตังคะ. (2547). “ประวัติเมืองธนบุรีโดยสังเขป”. *ธนบุรีจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วรานนท์ เอ็นเตอร์ไพรส์.
- ป. บุณนาค. (2553). *ธนบุรีมีอดีต*. กรุงเทพฯ: ฐานบุ๊คส์.
- ประภัสสร ชูวิเชียร. (2561). *อยุธยาในย่านกรุงเทพฯ ศิลปกรรมที่สัมพันธ์กับแม่น้ำลำคลอง*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2526). *การเปลี่ยนแปลงของภาษา : คำยืมในภาษาไทย*. วิทยาลัยครูธนบุรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2535). *ชื่อหมู่บ้านในมณฑลทลวงสี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยนาก บุณนาค, ดวงพร นพคุณ และ สุวัฒนา ธาดานิติ. (2525). *คลองในกรุงเทพฯ : ความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อกรุงเทพฯ ในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325 – 2525)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนมพร นิรัญทวิ. (2545). *คำยืมในภาษาไทย (ท.321)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย.

- พิมล จงวรรณท์. บรรณาธิการ. *คลอง*. อาศรมความคิดเรื่องคลองในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล, 2537.
- มาลัย นิลพงษ์. (2547). “ชุมชนดั้งเดิมในธนบุรี”. *ธนบุรีจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วารานนท์ เอ็นเตอร์ไพรส์.
- รัตนาภรณ์ มหาศรานนท์. (2547). “ผลไม้ในสวนฝั่งธนบุรี”. *ธนบุรีจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วารานนท์ เอ็นเตอร์ไพรส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น จำกัด (มหาชน).
- วัฒนา บุรกลีกร. (2541). *รายงานการวิจัย เรื่องลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ*. กรุงเทพฯ: บริษัท เท็คโพรโมชั่น แอนด์ แอดเวอร์ไทซิง จำกัด.
- วันชัย คำพาวงค์ และคณะ. (2542). *ชื่อบ้านนามเมืองจังหวัดสุรินทร์*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. (2546). *ชื่อบ้านนามเมืองในกรุงเทพฯ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ส. พลายน้อย. (2544). *ชีวิตตามคลอง*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- _____. (2555). *แม่น้ำลำคลอง*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สกุณี ญัฐพลวัฒน์. (2541). *คลองและเส้นทางเดินเรือในอดีต*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.ที.พี. เวิลด์ มีเดีย จำกัด.
- สุจิตลักษณ์ ติผดุง. (2547). *ชื่อหมู่บ้านในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย: กาญจนบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ, บรรณาธิการ. *เวียงวังฝั่งธนฯ ชุมชนชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิชฌเศ พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2545.
- สุนันทา โชติกเสถียร. (2547). “ธนบุรี : ลักษณะทางภูมิศาสตร์. *ธนบุรีจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วารานนท์ เอ็นเตอร์ไพรส์.
- สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร. (2554). *บางกอก บอกเล่า (เรื่อง)*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด (ชสท.).
- _____. (2555). *คลองเก่าเล่าประวัติเมือง*. กรุงเทพฯ: ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์.
- เสนหา บุญยรักษ์ และ ทิพย์สุดา นัยทรัพย์. (2542). *ภูมินามจังหวัดพิษณุโลก*. โครงการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวัฒนธรรม สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2549). *กว่าจะเป็นนักภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____,(และคณะ). (2555). *บุคคลสำคัญและความคิดหลักในวรรณคดีชาติพันธุ์: การเข้าถึงวัฒนธรรมโดยผ่านภาษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรพัช บวรรักษา และคณะ. (2554). *การศึกษาการตั้งชื่อชาวไทลื้อที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย.

อัศวิทย์ เรืองรอง, บรรณาธิการ. *ศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา : พันธกิจด้านการวิจัยวัฒนธรรมพื้นที่ฝั่งธนบุรี รวมทั้งคณะความคิดด้านชีวิตวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548.

โอฬาร รัตนภักดี และ วิมลศิริ กลิ่นบุบผา. (2550). *ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำพูน*. กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2551). *ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

บทความวารสาร

พรรณศิริ แจ่มอรุณ, วุฒิพงษ์ ทองก้อน และ กชพร ขวัญทอง. (2558). “การศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การตั้งชื่อคลองและชื่อบ้านในเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ”. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*. 10(19), 14 – 24.

ไพฑูรย์ ปิยะกรณ์. (2537). “ภูมินามการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : วิเคราะห์รูปแบบทางภูมิศาสตร์ของนามทั่วไป”. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 13(2), 49 – 60.

มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2539). “การตั้งชื่อท้องที่ของไทย”. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. 19(1 – 2), 114 – 120.

วิยะดา ทองมิตร. (2560). “จากทณบุรีศรีมหาสมุทรถึงกรุงธนบุรี”. *วารสารเมืองโบราณ* 43(4), 16 – 29.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (บรรณาธิการ). (2560). *วารสารเมืองโบราณ*. 43(4), 7 – 13.

วิทยานิพนธ์

กิตติ ต้นไทย. (2520). *คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย พ.ศ. 2367 – 2453*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, แผนกประวัติศาสตร์.

- กิตติศักดิ์ วิทยาโกมลเลิศ. (2545). *การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจากชุมชนน้ำสู่เมืองบกในพื้นที่เมืองฝั่งธนบุรี*. (วิทยานิพนธ์การวางผังเมืองมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สาขาวิชาการวางผังเมือง.
- นควัฒน์ สาเรศ. (2550). *การตั้งซื้อร้านค้าในจังหวัดปัตตานี : ความสัมพันธ์ระหว่างซื้อร้านค้ากับวิถีชีวิตในชุมชน*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- นฤมล ตุงคะโหด. (2547). *การตั้งซื้อวัดในพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, สาขาวิชาภาษาศาสตร์.
- น้องนุช มณีอินทร์. (2543). *การปรับเปลี่ยนของซื้อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาภาษาศาสตร์.
- นารินทร์ เลิศชัยวรกุล. (2548). *การศึกษาเปรียบเทียบการตั้งซื้อหมู่บ้านในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาภาษาศาสตร์.
- เนมิ อุณากรสวัสดิ์. (2556). *การศึกษาการตั้งนามสกุลของชาวไทยลื้อที่อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- ปนิดา จิตมุง. (2554). *การตั้งซื้อถนนในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- พรเพ็ญ เหล็กดีพิเศษ. (2559). *การตั้งซื้อเรือยาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาภาษาไทย.
- ลัดดาวัลย์ ศิริเมฆ. (2541). *แนวโน้มในการตั้งซื้อร้านค้าในเขตเทศบาลนครขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, สาขาวิชาภาษาไทย.
- วิยะดา จงบรรจบ. (2534). *การศึกษาภาษาที่ใช้ในการตั้งซื้อธุรกิจการค้า*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาภาษาศาสตร์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- สำนักการระบายน้ำ. (2559). ข้อมูล คู คลอง ลำราง ลำกระโดงของกรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก <http://weather.bangkok.go.th/klong2553/klong2553.html>

สัมภาษณ์

- เข้ม น้อยรักษา. เกษตรกรอาวุโส พื้นที่เขตบางบอน. (21 กันยายน 2559). สัมภาษณ์.
- ชวน ชูจันทร์. ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรตลาดน้ำคลองลัดมะยม. (9 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- ธนิดา มานะสกุล. เกษตรกรอาวุโส พื้นที่เขตทุ่งครุ. (1 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- ฉัญญพัทธ์ วราพงศ์พิศาล. เกษตรกรอาวุโส พื้นที่เขตทุ่งครุ. (1 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- ธานี ภูมิรัช. นักประชาสัมพันธ์ กลุ่มงานพัฒนาการท่องเที่ยว กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร. (7 ธันวาคม 2559). สัมภาษณ์.
- นรินทร์ น้อยรักษา. ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำแขวงบางบอน เขตบางบอน. (21 กันยายน 2559). สัมภาษณ์.
- บัว มานะสกุล. เกษตรกรอาวุโส พื้นที่เขตทุ่งครุ. (1 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- ระเบียบ มานะสกุล. เกษตรกรอาวุโส พื้นที่เขตทุ่งครุ. (1 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- วรชัย พิลาสรมย์. รองประธานสภาวัฒนธรรม เขตธนบุรี. (20 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.
- วรินทร์ เขียวสะอาด. อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนชินอรสวิทยาลัย. (19 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.
- วรรณนา มานะสกุล. เกษตรกรอาวุโส พื้นที่เขตทุ่งครุ. (1 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- วินัย แก้วคำ. ประธานศูนย์เรียนรู้การเกษตรของแขวงคลองขวาง เขตภาษีเจริญ. (8 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- วิเชียร คำสุขา. เกษตรกรอาวุโส พื้นที่เขตบางบอน. (21 กันยายน 2559). สัมภาษณ์.
- วีไลวรรณ ดุลยพัฒน์. ประธานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำแขวงหลักสอง เขตบางแค. (6 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.
- สันต์ เกตุทองเรือง. สมาชิกสภาเกษตรกร กรุงเทพมหานคร. (2 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- สัมพันธ์ มีบรรจง. เกษตรกรอาวุโส พื้นที่เขตจอมทอง. (5 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.
- สุทิน อ่อนฟุ้ง. สมาชิกสภาเกษตรกร กรุงเทพมหานคร. (13 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.
- สุวัฒน์ชัย สมเนตร. สภาองค์กรชุมชนเขตบางพลัด. (3 ธันวาคม 2559). สัมภาษณ์.
- เสีี่ยม นาคสุทธิ. ประธานวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรบางมด. (1 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- อนุชา เกื้อจรรุญ. ประธานสภาวัฒนธรรม เขตบางกอกน้อย. (12 ธันวาคม 2559). สัมภาษณ์.
- อาภรณ์ กุลวัฒน์. ประธานสภาวัฒนธรรม เขตคลองสาน. (2 ตุลาคม 2559). สัมภาษณ์.
- อุดมวิทย์ สอนสมยุค. อดีตสมาชิกสภาเขตหนองแขม. (6 พฤศจิกายน 2559). สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

1. ชื่อคลอง..... พื้นที่เขต.....

2. ที่มาของชื่อคลอง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคลอง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ภาคผนวก ข
รายชื่อคลองในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
1	คลองชักพระ	ตลิ่งชัน
2	คลองมอญ	บางกอกใหญ่
3	คลองบางน้ำจืด	ธนบุรี
4	คลองกุฎีจีน	ธนบุรี
5	คลองบางขุนเทียน	จอมทอง
6	คลองบ้านขมิ้น	บางกอกน้อย
7	คลองวัดอรุณ	บางกอกใหญ่
8	คลองบางเชือกหนัง	ทวีวัฒนา
		บางแค
		ภาษีเจริญ
9	คลองบางระมาด	ตลิ่งชัน
		ทวีวัฒนา
10	คลองบางลำเจียก	บางกอกใหญ่
11	คลองแสมดำเหนือ	บางขุนเทียน
12	คลองแสมดำใต้	บางขุนเทียน
13	คลองसान	คลองสาน
14	คลองบางระแนะ	ภาษีเจริญ
		จอมทอง
15	คลองบางระแนะน้อย	จอมทอง
16	คลองบางประทุน	ภาษีเจริญ
		จอมทอง
17	คลองบางแวก	ภาษีเจริญ
		บางแค
18	คลองบางโคล่	บางบอน
19	คลองหนามแดง	บางบอน

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
20	คลองพระยาราชมนตรี	บางขุนเทียน
		บางบอน
		บางแค
		ภาษีเจริญ
21	คลองวัดสิงห์	ภาษีเจริญ
		บางบอน
		บางขุนเทียน
22	คลองรางขวาง	บางบอน
23	คลองควาย	บางบอน
24	คลองเจือศักดิ์	บางบอน
25	คลองชัยรวมราษฎร์	บางบอน
26	คลองนายผล	บางบอน
27	คลองเนตรนุสรณ์	บางบอน
28	คลองบางบอน	บางบอน
29	คลองพิมพ์เสี้ยม	บางบอน
30	คลองรางขี้เหล็ก	บางบอน
31	คลองรางไผ่ 1	บางบอน
32	คลองรางไผ่ 2	บางบอน
33	คลองรางไผ่ 3	บางบอน
34	คลองรางโพธิ์	บางบอน
35	คลองลาดลำภู	บางบอน
36	คลองลุงหน้าง	บางบอน
37	คลองสรศักดิ์	บางบอน
38	คลองสะแกหัก	บางบอน
39	คลองสาเก	บางบอน
40	คลองภาษีเจริญ	ภาษีเจริญ
		บางแค
		หนองแขม
41	คลองสีวา	หนองแขม

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
42	คลองสะแกงาม	บางขุนเทียน
43	คลองหมื่นแจ่ม	หนองแขม
44	คลองตาเม็ง	ทุ่งครุ
45	คลองบางช้าง	ทุ่งครุ
46	คลองหลังค่ายลูกเสือ	ทุ่งครุ
47	คลองหลัง สน.ทุ่งครุ	ทุ่งครุ
48	คลองในซอยพุทธบูชา 44	ทุ่งครุ
49	คลองมหาศร	หนองแขม
50	คลองยายวัน	จอมทอง
51	คลองยายจำปี	จอมทอง
52	คลองยายจำปี	ราษฎร์บูรณะ
53	คลองตาบัว	ทุ่งครุ
54	คลองตาฉุย	จอมทอง
55	คลองแจรงร้อน	ราษฎร์บูรณะ
		ทุ่งครุ
56	คลองรางแค	บางขุนเทียน
57	คลองรางจาก	ทุ่งครุ
58	คลองรางราชพฤกษ์	ทุ่งครุ
59	คลองราชพฤกษ์	ทุ่งครุ
60	คลองราชพฤกษ์น้อย	ทุ่งครุ
61	คลองราชพฤกษ์ใหญ่	ทุ่งครุ
62	คลองค้ำควา	ทุ่งครุ
63	คลองแก้วห้อง	ทุ่งครุ
64	คลองผู้ใหญ่ชิน	จอมทอง
65	คลองลัดขีเหล็ก	จอมทอง
66	คลองนายสนม	ทุ่งครุ
67	คลองรางตัน	ทุ่งครุ
68	คลองราษฎร์บูรณะ	ราษฎร์บูรณะ
		ทุ่งครุ

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
69	คลองสามัคคี	ทุ่งครุ
70	คลองยายวี	จอมทอง
71	คลองตาถึง	ทุ่งครุ
72	คลองขวาง (ทุ่งครุ)	ทุ่งครุ
73	คลองบางมด	จอมทอง
		บางขุนเทียน
74	คลองวัดเกียรติประดิษฐ์	ราษฎร์บูรณะ
75	คลองศรีสุราษฎร์	ราษฎร์บูรณะ
76	คลองวัดกลาง	ราษฎร์บูรณะ
77	คลองข้างซอยวิเชียร	ราษฎร์บูรณะ
78	คลองข้างวัดบางปะกอก	ราษฎร์บูรณะ
79	คลองต้นตะโก	ราษฎร์บูรณะ
80	คลองต้นไทร	ราษฎร์บูรณะ
81	คลองต้นโศก	ราษฎร์บูรณะ
82	คลองตาเชื่อม	ราษฎร์บูรณะ
83	คลองตาดา	ราษฎร์บูรณะ
84	คลองตาเทียบ	ราษฎร์บูรณะ
85	คลองตามั่ง	ราษฎร์บูรณะ
86	คลองปากลัดยานยนต์	ราษฎร์บูรณะ
87	คลองผู้ใหญ่เปล่ง	จอมทอง
88	คลองเจ้าคุณ (จอมทอง)	จอมทอง
89	คลองวัดยายร่ม	จอมทอง
90	คลองศาลเจ้าแม่ทับทิม (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
91	คลองศาลเจ้าแม่ทับทิม (จอมทอง)	จอมทอง
92	คลองผู้ใหญ่สังข์	ราษฎร์บูรณะ
93	คลองบางด้วน	บางแค
94	คลองต้นไทร	คลองสาน
95	คลองวัดสุวรรณ	คลองสาน
96	คลองข้างวัดอนงคาราม	คลองสาน

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
97	คลองบางลำพูล่าง	คลองสาน
98	คลองสมเด็จพระเจ้าพระยา	คลองสาน
		ธนบุรี
99	คลองบางไผ่	ภาษีเจริญ
		บางแค
		หนองแขม
100	คลองปู่ซิ่น	บางแค
101	คลองต้นกร่าง	บางแค
102	คลองยายกวย	บางแค
103	คลองผู้ใหญ่ปลื้ม	บางแค
104	คลองผู้ใหญ่เส็ง 1	บางแค
105	คลองผู้ใหญ่เส็ง 2	บางแค
106	คลองผาสุขใจ (ช่วงที่ 1)	บางแค
107	คลองผาสุขใจ (ช่วงที่ 2)	บางแค
108	คลองบางอ้าย	บางแค
		หนองแขม
109	คลองยายเทียบ	บางแค
110	คลองบางแค	บางแค
111	คลองควาย (บางแค)	บางแค
112	คลองเทพราช	บางแค
113	คลองหลวงพ่อบ้านแหลม	บางแค
114	คลองโรงสี (บางแค)	บางแค
115	คลองเล่าหมู	บางแค
116	คลองหลังวัดม่วง	บางแค
117	คลองหลังหมู่บ้านศุภาลัย 1	บางแค
118	คลองหลังหมู่บ้านศุภาลัย 2	บางแค
119	คลองลัดครุเสงี่ยม	บางแค
120	คลองลัดตากลิ้น	บางแค
121	คลองเชื่อมคลองหลังวัดม่วงกับคลองผู้ใหญ่เส็ง	บางแค

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
122	คลองบ้านไทร (ตลิ่งชัน)	ตลิ่งชัน
123	คลองลัดมะยม	ตลิ่งชัน
124	คลองบัว	ตลิ่งชัน
125	คลองวัดไก่อเตี้ย	ตลิ่งชัน
126	คลองศาลเจ้า (ตลิ่งชัน)	ตลิ่งชัน
127	คลองผู้ใหญ่น่วม	ตลิ่งชัน
128	คลองยายวาด	ตลิ่งชัน
129	คลองลัดบางลิ้ม	ตลิ่งชัน
130	คลองลัดตานิล	ตลิ่งชัน
131	คลองลัดตาเหนียว	ตลิ่งชัน
132	คลองลัดวัดสะพาน	ตลิ่งชัน
133	คลองวัดกระจิง	ตลิ่งชัน
134	คลองวัดแก้ว	ตลิ่งชัน
135	คลองวัดตลิ่งชัน	ตลิ่งชัน
136	คลองวัดเพลง (ตลิ่งชัน)	ตลิ่งชัน
137	คลองก้านนประทีป	หนองแขม
138	คลองราษฎร์สามัคคี	หนองแขม
139	คลองราษฎร์เจริญสุข	หนองแขม
140	คลองยายต่วน	หนองแขม
141	คลองก้านนเทียน	หนองแขม
142	คลองคำหริ่ม	หนองแขม
143	คลองก้านนเสียม	หนองแขม
144	คลองบางจาก	ภาษีเจริญ
		บางแค
		หนองแขม
145	คลองศรีสำราญ	หนองแขม
146	คลองตาปลั่ง (หนองแขม)	หนองแขม
147	คลองแสงศิริ	หนองแขม
148	คลองข้างโรงเรียนปทุมวิทยา	คลองสาน

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
149	คลองพระยาเกษม	คลองสาน
150	คลองวัดทองธรรมชาติ	คลองสาน
151	คลองวัดน้อยใหม่	คลองสาน
152	คลองวัดทองนพคุณ	คลองสาน
153	คลองวัดทองเพลง	คลองสาน
154	คลองหลังวัดพิชัยญาติ	คลองสาน
155	คลองแยกคลองวัดทองธรรมชาติ	คลองสาน
156	คลองบางหว้า	จอมทอง
		ภาษีเจริญ
157	คลองยายเพียร	ภาษีเจริญ
158	คลองขวาง (ลัดตากลับ)	ภาษีเจริญ
159	คลองข้างโรงเรียนบางจาก	ภาษีเจริญ
160	คลองข้างโรงเรียนเปี่ยมสุวรรณ	ภาษีเจริญ
161	คลองครุสม	ภาษีเจริญ
162	คลองครุเสียม	ภาษีเจริญ
163	คลองตรง	ภาษีเจริญ
164	คลองตากือ	ภาษีเจริญ
165	คลองตากือ 1	ภาษีเจริญ
166	คลองตาขาว	ภาษีเจริญ
167	คลองตาน้ำ	ภาษีเจริญ
168	คลองตาไ้	ภาษีเจริญ
169	คลองตาแป้น	ภาษีเจริญ
170	คลองตาม่วง	ภาษีเจริญ
171	คลองบางจาก - บางเพ็ญ	ภาษีเจริญ
172	คลองบางด้วนใต้ - ราชมณตรี	ภาษีเจริญ
173	คลองบางประทุน - คลองตันสน	ภาษีเจริญ
174	คลองบางประทุน - คลองบางระณะ 2	ภาษีเจริญ
175	คลองบางประทุน - บางระณะ	ภาษีเจริญ
176	คลองบางแวก - บางด้วนเหนือ	ภาษีเจริญ

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
177	คลองบางแวก – แยกสามกรุงศรี	ภาษีเจริญ
178	คลองผู้ใหญ่ชวลิต 1	ภาษีเจริญ
179	คลองผู้ใหญ่ชวลิต 2	ภาษีเจริญ
180	คลองยายทิม	ภาษีเจริญ
181	คลองยายสาय	ภาษีเจริญ
182	คลองแยกคลองครูเสี่ยม	ภาษีเจริญ
183	คลองแยกคลองเทพยนต์	ภาษีเจริญ
184	คลองแยกคลองบางกอกใหญ่	ภาษีเจริญ
185	คลองแยกคลองบางจาก 5	ภาษีเจริญ
186	คลองแยกคลองบางด้วนเหนือ 1	ภาษีเจริญ
187	คลองแยกคลองบางด้วนเหนือ 2	ภาษีเจริญ
188	คลองแยกคลองบางหว่า	ภาษีเจริญ
189	คลองแยกบางแวก 5	ภาษีเจริญ
190	คลองแยกบางจาก 1	ภาษีเจริญ
191	คลองแยกบางจาก 2	ภาษีเจริญ
192	คลองแยกบางจาก 3	ภาษีเจริญ
193	คลองแยกบางจาก 4	ภาษีเจริญ
194	คลองแยกบางเชือกหนัง 1	ภาษีเจริญ
195	คลองแยกบางเชือกหนัง 2	ภาษีเจริญ
196	คลองแยกบางไผ่ 1	ภาษีเจริญ
197	คลองแยกบางไผ่ 2	ภาษีเจริญ
198	คลองแยกบางเปลือย 1	ภาษีเจริญ
199	คลองแยกบางเปลือย 2	ภาษีเจริญ
200	คลองแยกบางเปลือย 3	ภาษีเจริญ
201	คลองแยกบางแวก 1	ภาษีเจริญ
202	คลองแยกบางแวก 2	ภาษีเจริญ
203	คลองแยกบางแวก 3	ภาษีเจริญ
204	คลองแยกบางแวก 4	ภาษีเจริญ
205	คลองแยกราบบัว 1	ภาษีเจริญ

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
206	คลองแยกราชบัว 2	ภาษีเจริญ
207	คลองแยกราชบัว 3	ภาษีเจริญ
208	คลองแยกราชบัว 4	ภาษีเจริญ
209	คลองแยกราชบัว 5	ภาษีเจริญ
210	คลองแยกราชมนตรี 1	ภาษีเจริญ
211	คลองแยกรสวนอ้อย 1	ภาษีเจริญ
212	คลองรางบัว (ภาษีเจริญ)	ภาษีเจริญ
213	คลองราชมนตรี - บางโคล่	ภาษีเจริญ
214	คลองลัดคลองตาแป้น	ภาษีเจริญ
215	คลองลัดคลองสวนอ้อย	ภาษีเจริญ
216	คลองลัดบางระณะ	ภาษีเจริญ
217	คลองลัดม้า	ภาษีเจริญ
218	คลองลัดแยกคลองสามกรุงศรี	ภาษีเจริญ
219	คลองลัดวัดไชยฉิมพลี	ภาษีเจริญ
220	คลองเลียบซอยเพชรเกษม 48	ภาษีเจริญ
221	คลองวัดไทร	ภาษีเจริญ
222	คลองวัดนาคปรก	ภาษีเจริญ
223	คลองวัดประดู่ (ภาษีเจริญ)	ภาษีเจริญ
224	คลองวัดเพลง (ภาษีเจริญ)	ภาษีเจริญ
225	คลองวัดอัปสรสวรรค์	ภาษีเจริญ
226	คลองวัดอ่างแก้ว	ภาษีเจริญ
227	คลองศาลเจ้า (ภาษีเจริญ)	ภาษีเจริญ
228	คลองสวนอ้อย (ภาษีเจริญ)	ภาษีเจริญ
229	คลองด่าน	ภาษีเจริญ
		จอมทอง
230	คลองบางกอกใหญ่	ภาษีเจริญ
		บางกอกใหญ่
231	คลองโรงยาว	ภาษีเจริญ
232	คลองบางเพ็ญ	ภาษีเจริญ

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
233	คลองสวน (ภาษีเจริญ)	ภาษีเจริญ
234	คลองสวนน้อย	ภาษีเจริญ
235	คลองโคกกุลี	บางบอน
236	คลองบางพราน	บางบอน
237	คลองไต่ะดำ	ทุ่งครุ
238	คลองไต่ะพูด	ทุ่งครุ
239	คลองบางจาก (บางพลัด)	บางพลัด
240	คลองบางบำหรุ	บางกอกน้อย
		บางพลัด
241	คลองบางพลัด	บางพลัด
242	คลองบางยี่ขัน	บางพลัด
243	คลองบางละมุด	บางพลัด
244	คลองบางอ้อ	บางพลัด
245	คลองผักหนาม	บางกอกน้อย
		บางพลัด
246	คลองวัดพิบูล	บางกอกน้อย
		บางพลัด
247	คลองข้างมัสยิดดารุ้ลวิลอิฮาน	บางพลัด
248	คลองตาเพชร	บางพลัด
249	คลองเตย	บางพลัด
250	คลองเตาอิฐ	บางพลัด
251	คลองบางพระครู	บางพลัด
252	คลองบางพลู	บางพลัด
253	คลองกระท้อนแถว	บางกอกน้อย
254	คลองมอญ (บางพลัด)	บางพลัด
255	คลองมะนาว (บางพลัด)	บางพลัด
256	คลองแยกคลองมอญ	บางพลัด
257	คลองวัดคฤหบดี ฝั่งใต้	บางพลัด
258	คลองวัดคฤหบดี ฝั่งเหนือ	บางพลัด

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
259	คลองวัดดาวดิ่งษ์ซาราม	บางพลัด
260	คลองวัดทองบางจาก	บางพลัด
261	คลองวัดน้อยนางหงษ์	บางพลัด
262	คลองวัดบวรมงคล ฝั่งเหนือ	บางพลัด
263	คลองวัดบวรมงคล ฝั่งใต้	บางพลัด
264	คลองวัดเพลง	บางพลัด
265	คลองวัดรวก	บางพลัด
266	คลองสวนพริก	บางพลัด
267	คลองสะพานยาว (คลองสวน)	บางพลัด
268	คลองแยกคลองบางยี่ขัน	บางพลัด
269	คลองขุนศรีบุรีรักษ์	ทวีวัฒนา
270	คลองบางพรหม	ทวีวัฒนา
271	คลองควาย	ทวีวัฒนา
272	คลองซอย	ทวีวัฒนา
273	คลองบางคูเวียง (ทวีวัฒนา)	ทวีวัฒนา
274	คลองโพธิ์ (ทวีวัฒนา)	ทวีวัฒนา
275	คลองท่อ	ทวีวัฒนา
276	คลองนา (ทวีวัฒนา)	ทวีวัฒนา
277	คลองเนินทราย	ทวีวัฒนา
278	คลองปทุม	ทวีวัฒนา
279	คลองลัดนี้มัสไร	ทวีวัฒนา
280	คลองบางตาล (ทวีวัฒนา)	ทวีวัฒนา
281	คลองบางน้อย (ทวีวัฒนา)	ทวีวัฒนา
282	คลองบางระทีก	ทวีวัฒนา
283	คลองบ้านไทร (ทวีวัฒนา)	ทวีวัฒนา
284	คลองผู้ใหญ่	ทวีวัฒนา
285	คลองยายโฌง	ทวีวัฒนา
286	คลองยายหนอม	ทวีวัฒนา
287	คลองแยกบางน้อย	ทวีวัฒนา

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
288	คลองศรีศุภผล	ทวีวัฒนา
289	คลองใหม่ (ทวีวัฒนา)	ทวีวัฒนา
290	คลองเฉลิมชัยพัฒนา	บางขุนเทียน
291	คลองขุนราชพินิจใจ	บางขุนเทียน
292	คลองตาสุข	บางขุนเทียน
293	คลองระหาญ	บางขุนเทียน
294	คลองหัวกระบือ	บางขุนเทียน
295	คลองกำพร้า	บางขุนเทียน
296	คลองกล้วย	บางขุนเทียน
297	คลองขุดใหม่ (ลัดครุถวิล)	บางขุนเทียน
298	คลองขุนจำเมือง	บางขุนเทียน
299	คลองครุฑปริชา	บางขุนเทียน
300	คลองแขก	บางขุนเทียน
301	คลองเขมร	บางขุนเทียน
302	คลองแจ็ก (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
303	คลองต้นตาล (น้ำจืด)	บางขุนเทียน
304	คลองต้นตาล (น้ำเค็ม)	บางขุนเทียน
305	คลองตรง (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
306	คลองตาโถม	บางขุนเทียน
307	คลองตาทอด	บางขุนเทียน
308	คลองตาปลั่ง (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
309	คลองตาผิน	บางขุนเทียน
310	คลองตารุ่ง (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
311	คลองนา (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
312	คลองนายโอ้	บางขุนเทียน
313	คลองบางกระดี่	บางขุนเทียน
314	คลองบางกระดี่น้อย	บางขุนเทียน
315	คลองบางขโมย	บางขุนเทียน
316	คลองบางสี่บาท	บางขุนเทียน

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
317	คลองบางหญ้า	บางขุนเทียน
318	คลองบุญสุข	บางขุนเทียน
319	คลองประมง (คลองโล่ง)	บางขุนเทียน
320	คลองผู้ช่วย	บางขุนเทียน
321	คลองพิทยาลงกรณ์	บางขุนเทียน
322	คลองย่างควาย (กลางทุ่ง)	บางขุนเทียน
323	คลองแยกเชิงตาแพ	บางขุนเทียน
324	คลองแยกราชแค้น	บางขุนเทียน
325	คลองแยกบางหญ้า 1	บางขุนเทียน
326	คลองแยกบางหญ้า 2	บางขุนเทียน
327	คลองแยกคลองตันตาล	บางขุนเทียน
328	คลองรางนาเสน	บางขุนเทียน
329	คลองรางโพธิ์ (ลำรางโพธิ์)	บางขุนเทียน
330	คลองรางโพธิ์บน	บางขุนเทียน
331	คลองรางโพธิ์ล่าง	บางขุนเทียน
332	คลองรางยายคง	บางขุนเทียน
333	คลองรางยายเพียร	บางขุนเทียน
334	คลองลัดผู้ใหญ่ปลอด	บางขุนเทียน
335	คลองลิง	บางขุนเทียน
336	คลองลัดยายกุล	บางขุนเทียน
337	คลองลำรางเอื้อเฟื้อ	บางขุนเทียน
338	คลองวัดกก	บางขุนเทียน
339	คลองวัดท่าข้าม	บางขุนเทียน
340	คลองวัดร้าง	บางขุนเทียน
341	คลองศาลเจ้า	บางขุนเทียน
342	คลองสหกรณ์	บางขุนเทียน
343	คลองหนึ่ง (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
344	คลองสอง (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
345	คลองสาม (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
346	คลองสี่	บางขุนเทียน
347	คลองสามง่าม (บางขุนเทียน)	บางขุนเทียน
348	คลองเสาธง	บางขุนเทียน
349	คลองหนองพงใหม่	บางขุนเทียน
350	คลองอ้อ	บางขุนเทียน
351	คลองสนามชัย	จอมทอง
		บางขุนเทียน
352	คลองตันไทร	จอมทอง
353	คลองบางค้อ	จอมทอง
354	คลองบางสะแก	จอมทอง
		ธนบุรี
355	คลองขวาง (จอมทอง)	จอมทอง
356	คลองขวางบางประแก้ว	จอมทอง
357	คลองขวางบางประทุน	จอมทอง
358	คลองข้างวัดกก	จอมทอง
359	คลองจิ้น	จอมทอง
360	คลองตรง (จอมทอง)	จอมทอง
361	คลองตาทอง	จอมทอง
362	คลองตาเปล่ง	จอมทอง
363	คลองตาแฝง	จอมทอง
364	คลองตาม่วง (จอมทอง)	จอมทอง
365	คลองตายง (จอมทอง)	จอมทอง
366	คลองตารุ่ง (จอมทอง)	จอมทอง
367	คลองตาลิด	จอมทอง
368	คลองบัว (จอมทอง)	จอมทอง
369	คลองผู้ใหญ่สมนึก	จอมทอง
370	คลองแพรกคลองนา 1	จอมทอง
371	คลองแพรกคลองนา 2	จอมทอง
372	คลองโพธิ์ (จอมทอง)	จอมทอง

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
373	คลองรางบัว (จอมทอง)	จอมทอง
374	คลองลัดคลองขวาง	จอมทอง
375	คลองลัดสะแก	จอมทอง
376	คลองวัดโคนอน	จอมทอง
377	คลองวัดนาคนิมิตร	จอมทอง
378	คลองวัดศาลาครั้น	จอมทอง
379	คลองวัดสำเภา	จอมทอง
380	คลองวัดสี่สูก	จอมทอง
381	คลองวัดใหม่ยายนุ้ย (จอมทอง)	จอมทอง
382	คลองสวนหลวง (จอมทอง)	จอมทอง
383	คลองรางสะแก	บางขุนเทียน
384	คลองบางขุน	ราษฎร์บูรณะ
385	คลองบางพึ้ง	ราษฎร์บูรณะ
386	คลองสารภี	ราษฎร์บูรณะ
387	คลองหมอเขี้ยว	ราษฎร์บูรณะ
388	คลองรางแขก	ทุ่งครุ
389	คลองรางตรง	ทุ่งครุ
390	คลองรางใหญ่	ทุ่งครุ
391	คลองสะพานควาย	ทุ่งครุ
392	คลองหนองรี	ทุ่งครุ
393	คลองหัวไผ่	ทุ่งครุ
394	คลองอ้อมจาก	ทุ่งครุ
395	คลองบุปผาราม	ธนบุรี
396	คลองสำเหร่	ธนบุรี
397	คลองสุทธารวาส	ธนบุรี
398	คลองโกบ้อ 1	ธนบุรี
399	คลองโกบ้อ 2	ธนบุรี
400	คลองโกบ้อ 3	ธนบุรี
401	คลองโกบ้อ 4	ธนบุรี

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
402	คลองแยกคลองภูมิจีน	ธนบุรี
403	คลองขวาง	ธนบุรี
404	คลองซอย 5 เจริญ	ธนบุรี
405	คลองข้างวัดบุคคโล	ธนบุรี
406	คลองซอยเจริญนคร 78	ธนบุรี
407	คลองซอยตากสิน 18	ธนบุรี
408	คลองซอยทหารเรือ 1	ธนบุรี
409	คลองซอยทหารเรือ 2	ธนบุรี
410	คลองซอยประชากรไทย	ธนบุรี
411	คลองซอยเกษตรไทย	ธนบุรี
412	คลองซอยร่วมใจ	ธนบุรี
413	คลองซอยโรงเจ 1	ธนบุรี
414	คลองซอยโรงเจ 2	ธนบุรี
415	คลองซอยโรงเจ 3	ธนบุรี
416	คลองซอยโรงเจ 4	ธนบุรี
417	คลองซอยวรวิทย์	ธนบุรี
418	คลองซอยสะพานยาว	ธนบุรี
419	คลองซอยหลวงเชิดวุฒากาศ	ธนบุรี
420	คลองแซ่ซิม (หมอซุบ)	ธนบุรี
421	คลองวัดกัลยาณ์	ธนบุรี
422	คลองวัดขุนจันทร์	ธนบุรี
423	คลองวัดน้อย	ธนบุรี
424	คลองวัดประยูร	ธนบุรี
425	คลองวัดใหม่ยายนุ้ย (ธนบุรี)	ธนบุรี
426	คลองศรีภูมิ	ธนบุรี
427	คลองสุเหร่าสวนพลู	ธนบุรี
428	คลองหลัง รร. ฤดีศึกษา	ธนบุรี
429	คลองวัดอินทาราม	ธนบุรี
430	คลองวังเดิม	บางกอกใหญ่

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
431	คลองชอยกิตติกมล	บางกอกใหญ่
432	คลองชอยเจริญสุขนิทวงศ์ 1	บางกอกใหญ่
433	คลองต้นไทร (บางกอกใหญ่)	บางกอกใหญ่
434	คลองในตรอกกระจก	บางกอกใหญ่
435	คลองบางลำเจียกน้อย	บางกอกใหญ่
436	คลองบ้านแขก	บางกอกใหญ่
437	คลองแยกวัดประดู่ฯ	บางกอกใหญ่
438	คลองแยกวัดอรุณ	บางกอกใหญ่
439	คลองโรงสี (บางกอกใหญ่)	บางกอกใหญ่
440	คลองวัดเจ้ามูล	บางกอกใหญ่
441	คลองวัดตี่ตวัด	บางกอกใหญ่
442	คลองวัดท่าพระ	บางกอกใหญ่
443	คลองวัดประดู่ (บางกอกใหญ่)	บางกอกใหญ่
444	คลองวัดราชสิทธิธาราม	บางกอกใหญ่
445	คลองวัดสังข์กระจาย	บางกอกใหญ่
446	คลองวัดหงส์รัตนาราม	บางกอกใหญ่
447	คลองศาลเจ้า (บางกอกใหญ่)	บางกอกใหญ่
448	คลองเสาหิน (บางกอกใหญ่)	บางกอกใหญ่
449	คลองหน้าวัดหนึ่ง	บางกอกใหญ่
450	คลองหลังวัดราชสิทธิธาราม	บางกอกใหญ่
451	คลองอภิชาติ	บางกอกใหญ่
452	คลองวัดทอง	บางกอกน้อย
453	คลองบางขุนนนท์	บางกอกน้อย
454	คลองวัดเจ้าอาม	บางกอกน้อย
455	คลองวัดภาวนา	บางกอกน้อย
456	คลองขนมจีน	บางกอกน้อย
457	คลองขวาง (บางกอกน้อย)	บางกอกน้อย
458	คลองขุนคลัง	บางกอกน้อย
459	คลองต้นไทร (บางกอกน้อย)	บางกอกน้อย

ลำดับ	ชื่อคลอง	เขต
460	คลองวัดฉิมพาทิยาวาส	บางกอกน้อย
461	คลองวัดเชิงเลน	บางกอกน้อย
462	คลองวัดไชยทิศ	บางกอกน้อย
463	คลองวัดดงมูลเหล็ก	บางกอกน้อย
464	คลองวัดดุสิตาราม	บางกอกน้อย
465	คลองวัดปฐมบุตริศราราม	บางกอกน้อย
466	คลองวัดเพลงวิปัสสนา	บางกอกน้อย
467	คลองวัดมะลิ	บางกอกน้อย
468	คลองวัดยางสุทธาราม	บางกอกน้อย
469	คลองวัดรวกสุทธาราม	บางกอกน้อย
470	คลองวัดระฆัง	บางกอกน้อย
471	คลองคราม	บางกอกน้อย
472	คลองเจ้าคุณ (บางกอกน้อย)	บางกอกน้อย
473	คลองน้ำดอกไม้	บางกอกน้อย
474	คลองแยกคลองซึกพระ	บางกอกน้อย
475	คลองขี้หมูไหล	ภาษีเจริญ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวอัญชลิน ปานทอง
วันเดือนปีเกิด	วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2534
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2555: ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประสบการณ์ทำงาน	นายทหารประจำศูนย์รักษาความปลอดภัย สังกัด ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพ ไทย

